

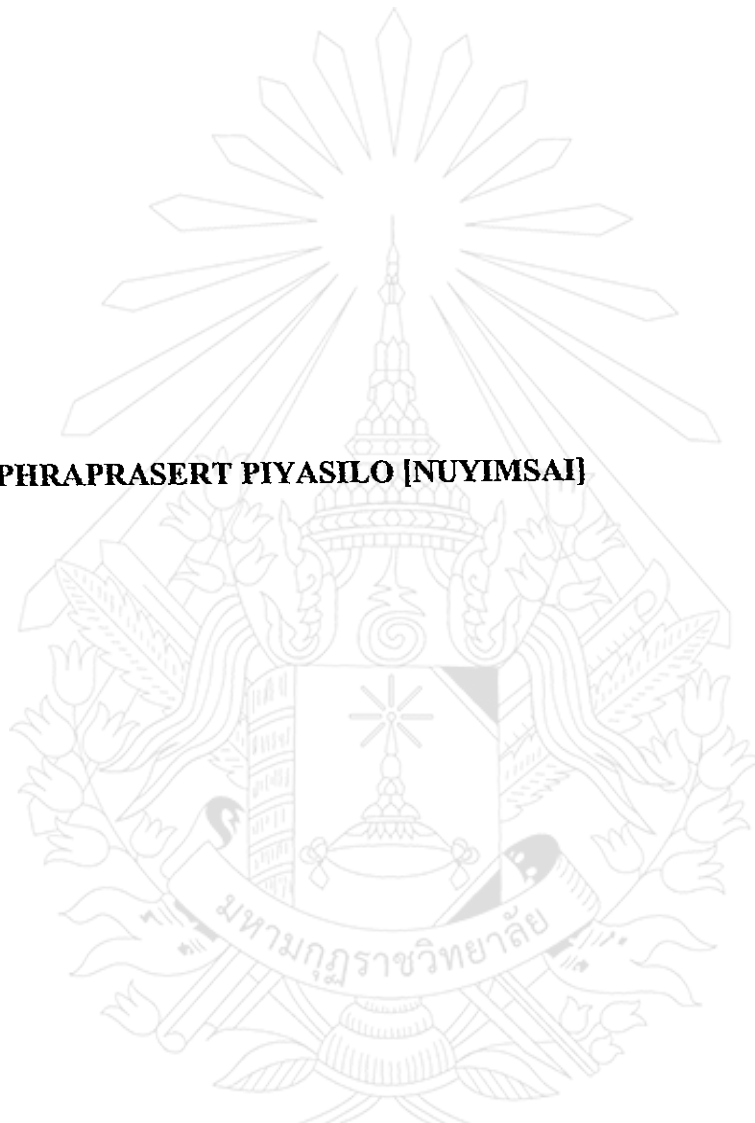
การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

**A COMPARTIVE OF PHILOSOPHY OF HIS MAJESTY THE KING'S SUFFICIENCY
ECONOMY AND THE PRINCIPLES IN THERAVADA BUDDHISM**

PHRAPRASERT PIYASILO [NUYIMSAI]

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

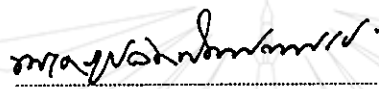
GRADUATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

B.E. 2550 [2007]

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท
ชื่อนักศึกษา : พระประเสริฐ ปิยสีโล (หนูยิ้มซ้าย)
สาขาวิชา : สังคมวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร. เดชชาติ ศรีทรัพย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผศ. ดิเรก นุ่นกล้า

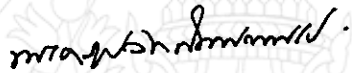
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

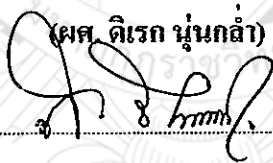
อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร. เดชชาติ ศรีทรัพย์)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผศ. ดิเรก นุ่นกล้า)

กรรมการ

(ผศ. พิเศษ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก)

กรรมการ

(ดร. ส่วงศรี ชมภูวงศ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Title : **A Comparative of Philosophy of His Majesty the king's Sufficiency Economy and the Principle in Theravada Buddhism**

Student's Name : **Phraprasert Piyasilo (Nuyimsai)**

Department : **Sociology**

Advisor : **Dr. Detchat Treesap**

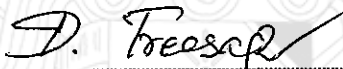
Co-Advisor : **Asst. Direk Nunklam**

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

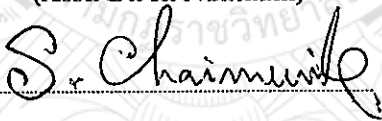
Thesis Committee

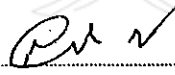

..... Dean of Graduate School
(Phrakrupaladsampipattanaviriyajarn)

..... Chairman
(Phrakrupaladsampipattanaviriyajarn)

..... Advisor
(Dr. Detchat Treesap)

..... Member/Co-Advisor
(Asst. Direk Nunklam)

..... Member
(Asst. Emeritus Prof. Dr. Sukit Chaimusik)

..... Member
(Dr. Songsri Chomphuwong)

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนา เถรวาท
ชื่อนักศึกษา : พระประเสริฐ ปิยสีโต (หนูยิ้มชัย)
สาขาวิชา : สังคมวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร. เดชชาติ ตริทรัพย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผศ. ทิเรก นุ่นกล้า
ปีการศึกษา : ๒๕๕๐

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒. เพื่อศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์ และ ๓. เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์เอกสาร โดยได้ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นแล้วนำมาเรียบเรียงตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ คือหลักการและวิธีการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างประเสริฐ พอเพียง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ประกอบอาชีพอย่างสุจริต หัวใจของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณในการผลิต การบริโภค มีภูมิคุ้มกันและมีเหตุผล

ปรัชญาของพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ, มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง, ตันตุภูจฺฐิ ความยินดีตามมีตามได้ และสัมมาอาชีพะ เลี้ยงชีวิตชอบ บนพื้นฐานของสัมมาวาจา มะ เพียรชอบ

จากการเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ พบว่า โดยรวม มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน ปรัชญาทั้งสอง กล่าวถึง การรู้จักพอประมาณ การเดินทางสายกลาง การรู้จักเหตุผล และความสันโดษ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การพึ่งตนเอง

Thesis Title : **A Comparative of Philosophy of His Majesty the king's Sufficiency Economy and the Principle in Theravada Buddhism**

Student's Name : **Phraprasert Piyasilo (Nuyimsai)**

Department : **Sociology**

Advisor : **Dr. Detchat Treesap**

Co-Advisor : **Dr. PraYong CHurak**

Academic Year : **B.E. 2550 (2007)**

ABSTRACT

The objectives of this thesis were 1) to study philosophy of sufficiency economics, 2) to study Buddhist economics and 3) to compare the sufficiency economic philosophy and the Buddhist economics. This research was a qualitative or documentary research by studying data from the primary sources : Tipitaka (Buddhist Canon) and commentary including to other documents and related research works and then analysis and synthesis those data in research works respectively.

The results of study were found that :

Philosophy of the sufficiency economics was the royal concept of His Majesty Bhumiphon King Rama IX consisted of the principles and the ways of practice in daily life as outstanding and sufficiency, not violate one-self and other person, earning income as be honesty. The main ideas of Philosophy of the sufficiency economics were having enough to production and consume, had immunity and reason.

The Buddhist philosophy of economics was Mattnyuta (moderation), Majjima patipada (the middle path), Santuthi (satisfaction with whatever was one's own) and Samma-ajiva : right livelihood based on Samma-vayama : right effort.

Comparison of philosophy of sufficiency economics and Buddhist philosophy of economics found that overall had the same meaning. Both philosophy provided guidance on appropriate conduct covering numerous aspects of life : having enough to live on, living on the middle way, knowing the reason and had satisfaction with whatever was one'n own by having the same goal : being self-reliance.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันที่ยิ่งใหญ่ได้ให้โอกาสเปิดหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา

ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่าน มีพระเดชพระคุณอาจารย์ พระเทพสิริโสภณ พระเทพวินยาภรณ์ และอาจารย์ ดร.สังศรี ชมภูวงศ์ เป็นต้น ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน มีพระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ เป็นต้น ตลอดจนถึงอาจารย์ที่ปรึกษามี ดร.เดชชาติ ศรีทรัพย์ เป็นต้น ที่ได้มีเมตตามาเป็นกรรมการสอบ และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช และเจ้าหน้าที่ส่วนกลางทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกตั้งแต่เข้ารับการศึกษาจนกระทั่งจบการศึกษา ด้วยดีมาโดยตลอด

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยช่วยเหลือ ทั้งเป็นกำลังใจให้ซึ่งกันและกันตลอดมาจนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้โดยดี และขอขอบคุณ อุบาสิกาอุกสาว ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนเป็นทุนการศึกษาปริญญาโท ค่าหน่วยกิจเป็นเงินจำนวนหกหมื่นบาท รวมทั้งพี่ ๆ ทุกคนที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากสารนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกัตัญญกตเวทิตาบูชาแด่ บิดา มารดา คุณครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระประเสริฐ บีขลีโล (หนูยิ้มซ้าย)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญคำย่อ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๒
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๓
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๓
๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
บทที่ ๒ การศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑๕
๒.๑ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	๑๕
๒.๒ คำนิยามความพอเพียงประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ	๒๑
๒.๓ ความพอประมาณ	๒๑
๒.๔ ความมีเหตุผล	๒๔
๒.๕ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	๒๕
๒.๖ ขั้นตอนของทฤษฎีใหม่	๓๕
๒.๗ กรณีศึกษาเกษตรกรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	๔๔

	จ
บทที่ ๓ การศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์	๕๘
๓.๑ มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ	๕๘
๓.๒ มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง	๖๐
๓.๓ สันตุฏฐิ ความยินดีตามมีตามได้	๖๒
๓.๔ สัมมาอาชีพะ เลี้ยงชีวิตชอบ	๖๔
๓.๕ สัมมาวายามะ เพียรชอบ	๖๔
บทที่ ๔ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์	๖๗
๔.๑ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็นการรู้จักพอประมาณ	๖๗
๔.๒ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็นการเดินทางสายกลาง	๖๘
๔.๓ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็นการรู้จักเหตุผล	๖๙
๔.๔ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็นความสันโดษ	๖๙
๔.๕ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็นการพึ่งตนเอง	๗๐
บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๗๑
๕.๑ บทสรุปผลการวิจัย	๗๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๔
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๗๔
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	๗๔
บรรณานุกรม	๗๕
ภาคผนวก	๘๑
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เกษตรกรตามเศรษฐกิจพอเพียง	๘๒
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรมและการเสด็จพระราชดำเนิน	๘๔
ภาคผนวก ค ประวัติเกษตรกร (ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง) ผู้ให้สัมภาษณ์	๘๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๑

สารบัญย่อ

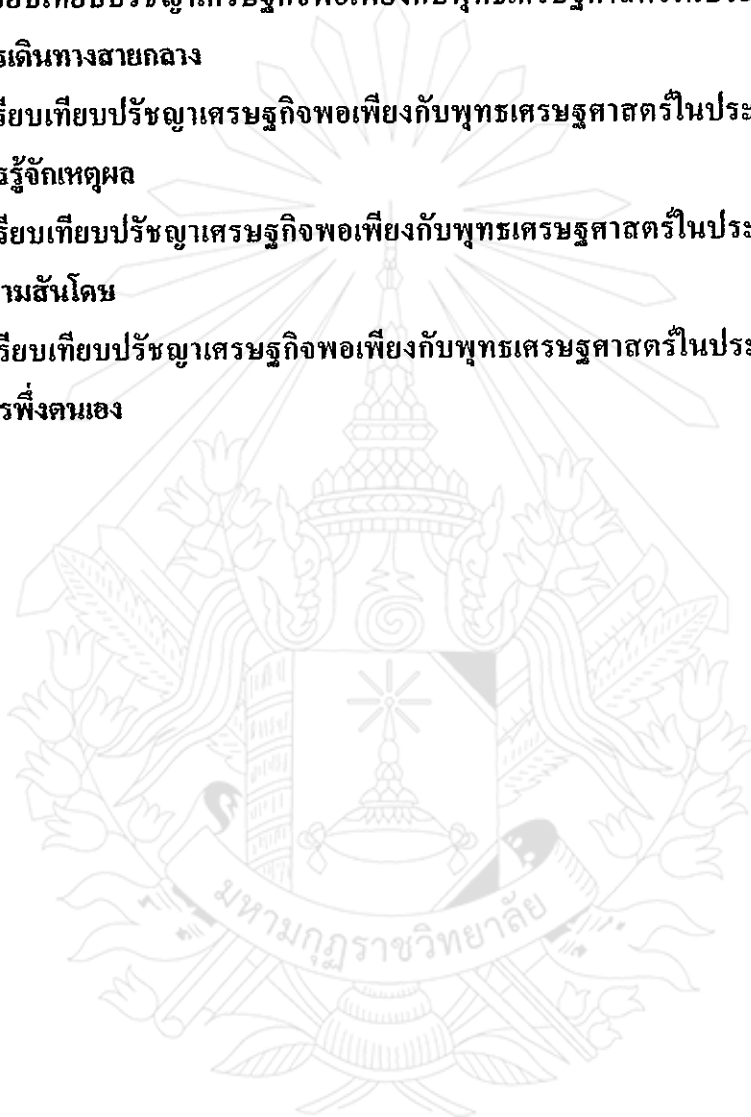
งานสารนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก ฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๕ ในการอ้างอิงโดยใช้ชื่อย่อคัมภีร์พระไตรปิฎกไว้ในเชิงอรรถของสารนิพนธ์นี้โดยใช้วิธีอ้าง ดังนี้

คำย่อ	ชื่อเต็ม
พระสุตตันตปิฎก	
ขุ.เถร.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา
ขุ.จ.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิกาย
ขุ.ชา.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก
ขุ.ธ.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปท
ขุ.วิ.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวตถุ
ขุ.สุ.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตันิปาต
ที.ปา.	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฐกถาค
ม.ม.	สุตตันตปิฎก มหฺฉิมนิกาย มหฺฉิมปญฺญาสก
ม.มฺ.	สุตตันตปิฎก มหฺฉิมนิกาย มุลปญฺญาสก
ส.ส.	สุตตันตปิฎก สํยุตตนิกาย สคาถวคค
อง.เอกาทสก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิปาต
อง.ทสก	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิปาต
อง.ทุก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิปาต
อง.ปญจก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิปาต
อง.อฏฐก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิปาต

การอ้างอิงอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น อง.อฏฐก. ๑๑/๓๔/๔๔ หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิปาต เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๓๔ หน้าที่ ๔๔ เป็นต้น

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๔.๑	เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น การรู้จักพอประมาณ ๖๗
ตารางที่ ๔.๒	เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น การเดินทางสายกลาง ๖๘
ตารางที่ ๔.๓	เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น การรู้จักเหตุผล ๖๙
ตารางที่ ๔.๔	เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น ความสันโดษ ๖๙
ตารางที่ ๔.๕	เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น การพึ่งตนเอง ๗๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ขณะนี้ เป็นปัญหาที่ซับซ้อนสืบเนื่องมาจากความผิดพลาดในการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นหลักสำคัญ จึงทุ่มเทขยายการผลิตไปในด้านอุตสาหกรรมมากกว่าด้านเกษตรกรรม (ซึ่งเป็นการผลิตที่เน้นวัฒนธรรมประจำชาติตั้งแต่ครั้งอดีต) และภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้คนไทยหลงกระแสเกิดความเชื่อและค่านิยมบริโภคนิยมที่เกินพอดี จนหลงลืมพื้นฐาน ทนทางสังคม สภาพแวดล้อม และวิถีไทยของตนเอง ทำให้ความสามารถในการพึ่งตนเองซึ่งเป็นทุนทางสังคม (Social capital) ดั้งเดิมอ่อนแอทรุดโทรมลง^๑

พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ว่า “พุทธเศรษฐศาสตร์นั้นมุ่งไปที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความ เป็นชีวิตที่ดีงาม”^๒ จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้

ส่วนศาสตราจารย์ ดร. อภิรักษ์ พันธเสน ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์กระแสหลักว่า “ความพยายามในการสร้างความพึงพอใจสูงสุดภายใต้ความจำกัดของรายได้”^๓ มนุษย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโภคทรัพย์ หรือทรัพย์ที่ใช้เพื่อการบริโภค เพื่อดำรงสถานภาพของความเป็นมนุษย์หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่มนุษย์ปรุงแต่งขึ้นเอง

จากวิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่รุนแรงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายด้าน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้คนไทยโดยทั่วไปได้รับความเดือดร้อน ทำให้เกิดกระแสความคิดว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาตามลำดับขั้น ขั้นแรกต้องสร้างพื้นฐานให้มั่นคง คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ เมื่อได้

^๑กระทรวงมหาดไทย, ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๖๒.

^๓อภิรักษ์ พันธเสน, ศ.ดร., พุทธเศรษฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๔.

พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอและควรปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป และทิศทางการดำรงชีพอยู่อย่างประคองตัว เพื่อลุกขึ้นยืนหยัดด้วยลำแข้งของตนเอง ด้วยวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง (Relative Self-sufficient Economy)” จึงเป็นรูปแบบที่คนไทยทั้งมวลควรน้อมเกล้าฯ รับไว้ปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยนับแล้วเศรษฐกิจที่พอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่ชุมชนต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด สามารถจะทำการผลิตเพื่อการดำรงชีพได้ตามอัตภาพผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องขอขืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตัวเอง “ให้ยืนบนขาตนเอง” และการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงคือการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือหวนกลับมาใช้ชีวิตชีวิตไทย แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบเพียงจึงควรเป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทยในระยะต่อไป

วิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นอาจทำได้หลายวิธี แต่การทำให้เศรษฐกิจของชาติมั่นคงและยั่งยืนในอนาคตนั้นเป็นสิ่งที่สังคมควรคำนึง โดยการพึ่งตนเอง และการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองนั้นทำให้เกษตรกรที่ เป็นผู้ผลิต และดำรงชีพตามแนวทางนี้ไม่เพียงแต่จะ “พออยู่ พอกิน” ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น แต่จะ “อยู่ดี มีสุข” ในระยะต่อไปอีกด้วย ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนสามารถจัดความยากจนของชาวบ้านได้ เมื่อชาวบ้านมีสถานะเศรษฐกิจดีขึ้น ก็มีอำนาจซื้อมากขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมเจริญขึ้นและเป็นความเจริญอย่างมั่นคง

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

การเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์ (หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท)
- ๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และศึกษาค้นคว้าพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ

- ๑.๔.๑ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๔.๒ พุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารในชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ วรรณคดี ฎีกา หนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริจากแหล่งข้อมูล คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ห้องสมุดประชาชนนครศรีธรรมราช ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

๑.๔.๒ นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ ตีความ แปลความ แล้วเรียบเรียงข้อมูล เพื่อจัดให้เป็นระบบและขั้นตอนในการวิจัย

๑.๔.๓ ข้อมูลที่ผ่านการศึกษาวิเคราะห์แล้วทั้งหมด จะถูกนำเสนอสาระสำคัญ ในรูปของงานวิชาการ คือ วิทยานิพนธ์ ด้วยการเรียบเรียงแบบพรรณนา ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยในวิทยานิพนธ์นี้

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑.๕.๑ ทำให้ทราบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๕.๒ ทำให้ทราบพุทธเศรษฐศาสตร์

๑.๕.๓ ทำให้ทราบความเหมือน ความสอดคล้อง และความแตกต่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เปรียบเทียบ หมายถึง เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ได้แก่หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เพื่อหาส่วนเหมือน และส่วนที่สอดคล้องกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักคำสอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานชี้แนวทางให้ประชาชนดำเนินชีวิตด้วยการครองชีพที่พอเพียง พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา หมายถึง แนวคิดทฤษฎีที่เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อากตสถานในพระไตรปิฎก และเอกสารต่าง ๆ ทาง

พระพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ท่านเรียกว่า “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ” แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเรียกว่า “พุทธเศรษฐศาสตร์”

๑.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ความเห็นว่า “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ เศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมา ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ถือได้ว่าเป็น สัมมาพัฒนา คือ เป็นไปอย่างถูกต้องและพอดี ส่วนความพอดีนั้น คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกันนั่นเอง นอกจากนี้ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธยังได้ให้ความเห็นว่า เศรษฐศาสตร์จะมีความหมายอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อมีส่วนในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีความสามารถในการดำรงชีวิตที่ดีงาม และมีการพัฒนาทางจิตให้สูงยิ่งขึ้นด้วย มิฉะนั้นเศรษฐศาสตร์จะมีไว้เพื่ออะไร ในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายของความพอดี ที่นอกเหนือจากที่ว่าความพอดี คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกันแล้ว เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ยังมีหลักที่เรียกว่า โภชเน มตฺตณฺฺดา ซึ่งปรากฏในโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ว่า มตฺตณฺฺดา จ ภตฺตสฺมึ คือความรู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณคือรู้จักพอดี ความพอประมาณคือความพอดี ดังนั้นคำว่า มตฺตณฺฺดา คือ ความรู้จักพอดี ซึ่งมีความหมายเดียวกับความพอเพียงและความพอดี ในหลักของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั่นเอง อย่างไรก็ตามก็ได้ออกเหนือไปจากการรู้จักประมาณ และรู้จักพอดี สำหรับคนแล้ว ความพอดีในมัชฌิมานั้น ยังมีความหมายถึงการไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยเฉพาะในการบริโภคเท่านั้น หากแต่ยังหมายเอาถึงหลักที่ว่า “อหีสา สพฺพปาณานํ” คือการไม่เบียดเบียนชีวิตและธรรมชาติทั้งปวง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอยู่เป็นระบบ ที่เรียกว่าระบบนิเวศ (Eco-System) อีกด้วย กล่าวโดยสรุป กิจกรรมทางเศรษฐกิจควรถือเป็นแค่ มรรคา คือ เป็น means มิใช่เป็นจุดหมายสุดท้ายในตัวเอง หากควรเป็นแค่เพียงฐานสนับสนุนกระบวนการพัฒนาตนเองของมนุษย์เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นและงดงามขึ้นเท่านั้น”^๔

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “พบว่าพระพุทธเจ้าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ ตามหลักพุทธศาสนาคำว่า “เศรษฐกิจ” คือ การทำสิ่งไม่มีค่าให้มีค่ามากที่สุด หรือสิ่งที่มีค่าน้อยให้มีค่ามากที่สุด ทำอย่างนี้เราเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจบริสุทธ์ อาจจะแก้ปัญหาของมนุษย์ทุกคนได้เดี๋ยวนี้ ในโลกมีแต่เศรษฐกิจคดโกง ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ เพื่อเอาเปรียบผู้อื่นมาเพิ่มประโยชน์ของตน นี้

^๔พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖.

เป็นเศรษฐกิจคดโกง ขอให้เราพูดถึงเศรษฐกิจบริสุทธ์ ตามหลักขาพระธรรม ซึ่งเรียกว่า ชัมมิก เศรษฐกิจ หรือ ชัมมิกเศรษฐศาสตร์^๕

อภิชัย พันธเสน ได้ให้ความหมายของพุทธเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า “หมายถึงการนำคำสอนของ พระพุทธเจ้ามาประยุกต์ เข้ากับแนวคิด ในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาจากอารยธรรมตะวันตก ทั้งนี้เพราะเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกนั้น “เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนิน กิจกรรมทาง เศรษฐกิจ ที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุด ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด และสามารถทำให้สังคม ใต้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุดภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน” ในขณะที่พุทธ เศรษฐศาสตร์เป็น วิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคม บรรลุถึง สานติสุข จากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด”^๖

สมบูรณ สุภคิลปี ได้กล่าวว่า “ไม่มีใครคาดคิดว่าวิถีชีวิตของชาวพุทธจะกลายเป็น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธไปได้” และได้แสดงให้เห็นสาระสำคัญของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธว่า “นัก วัตถุนิยมสนใจแต่สินค้าเป็นสำคัญ พุทธศาสนิกชนสนใจแต่การให้อิสระเสรีภาพเป็นส่วนใหญ่ แต่ พุทธศาสนานี้อีกหลักมัชฌิมาปฏิปทา ดังนั้น จึงมิได้ขัดแย้งกับหลักการกินคืออยู่ที่ทางกายภาพ อุปสรรคของการปลดปล่อยให้มีอิสระภาพนั้นมีได้อยู่ที่ทรัพย์สินศฤงคาร แต่อยู่ที่คันทาที่คั้นรณ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น ดังนั้น สาระสำคัญของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธก็คือความเรียบง่ายและ หลักอหิงสา”^๗

อี.เอฟ.ซูมาร์คเกอร์ ได้ศึกษาวิเคราะห์ที่เทียบเคียงแนวคิดหลักของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก กับเศรษฐศาสตร์แนวพุทธไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นสคมภ์หลักของแนวความคิดเรื่อง ความพอเพียงในการดำรงชีวิตและเศรษฐศาสตร์เชิงจริยธรรม ซึ่งใช้อ้างอิงกันมากมาสำหรับนัก เศรษฐศาสตร์ทางเลือกและนักวิชาการหลายสาขา ดร.อี.เอฟ.ซูมาร์คเกอร์ ชี้ให้เห็นว่านัก เศรษฐศาสตร์กระแสหลักคงยากที่จะเข้าใจแนวความคิดเรื่องความพอเพียงด้วยว่ามีความคุ้นเคยกับ ความเชื่อที่ว่า มาตรฐานความเป็นอยู่ในชีวิตนั้น ขึ้นอยู่กับโภคทรัพย์และการบริ โภค ผู้ที่มีมาก บริโภคได้มาก ย่อมอยู่ในฐานะที่ดีกว่าผู้ที่บริ โภคน้อย แต่ในทางตรงข้ามเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มองว่า หลักการนี้ไร้สาระสิ้นเชิง เนื่องจาก โภคทรัพย์เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งของการดำรงอยู่ของชีวิต

^๕ พุทธทาสภิกขุ, “ธรรมในฐานะเป็นระบบเศรษฐกิจ” พุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า ๑๕.

^๖ อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔๑.

^๗ สมบูรณ สุภคิลปี, เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔.

เป้าหมายที่สำคัญกว่า คือ การรักษามาตรฐานการดำรงอยู่ที่ดีของชีวิตให้มากที่สุดด้วยการบริโภคให้น้อยที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นข้อเทียบเคียงที่น่าสนใจยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือนักวัตถุนิยมสนใจเพียงวัตถุ แต่ชาวพุทธสนใจความเป็นอิสระและหลุดพ้น แต่แม้กระนั้นก็ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพระพุทธศาสนา ก็ได้ขัดขวางหรือขัดแย้งกับการพัฒนาทางด้านวัตถุหากเพียงแต่มิให้หลงใหลหรือยึดติดกับความจำเริญและความมั่งคั่ง ซึ่งถือเป็นกิเลสเครื่องเหนี่ยวรั้งความเป็นอิสระและความหลุดพ้นของชีวิต หลักสำคัญและสัจธรรมของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ความธรรมดา ความง่ายที่ไม่สลับซับซ้อน (Simplicity) และความไม่เบียดเบียน (Non-Violence) ซึ่งหลักการอันเป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธนี้ สามารถชี้ให้เห็นว่า “สิ่งเล็กน้อย” กลับมีพลังนำไปสู่เป้าหมาย และผลลัพธ์ที่ยิ่งใหญ่ได้อย่างน่าอัศจรรย์และนอกเหนือไปจากนี้ ผู้คนซึ่งมีชีวิตอยู่ในระบบพอเพียงและพึ่งตนเองในชุมชนชนบทได้รับผลกระทบต่อการเบียดเบียนและทำลายล้าง น้อยกว่าผู้ที่อยู่ในระบบของการค้าเสรีทั่วโลกด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะมองในแง่มุมไหน การศึกษา เศรษฐศาสตร์แนวพุทธควรจะได้รับ การสนใจอย่างจริงจังแม้กระทั่งในหมู่นักวัตถุนิยม ซึ่งเชื่อว่า ความจำเริญทางเศรษฐกิจมีความสำคัญว่าคุณค่าทางจิตใจ และศาสนาเนื่องจากพุทธเศรษฐศาสตร์ มิได้เสนอปัญหาและทางเลือกระหว่าง “ความจำเริญสมัยใหม่” และ “ความถ้ำหลังของระบบสังคมเดิม” หากแต่เป็นเรื่องของการพบมรรควิธีที่ถูกต้องเหมาะสมของกระบวนการพัฒนา นั่นคือ ทางสายกลางระหว่างวัตถุนิยมสุดโต่งกับความถ้ำหลังสุดขีด และมรรควิธีนั้น คือ “สัมมาอาชีวะ” ซึ่งเป็นมรรควิธีหนึ่งในมรรคมืองค์แปดนั่นเอง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้วิเคราะห์ทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นสัมมาทิฐิ ที่อยู่เหนือระบบแนวความคิดในทฤษฎีของการพัฒนาต่าง ๆ ที่ขาดและบกพร่องทางจริยธรรม โดยเห็นว่ามิติทางจริยธรรมของทฤษฎีใหม่และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีอยู่ในพุทธปรัชญาแล้ว แต่ยังไม่มีการนำมาจัดระบบและนำเสนออย่างเป็นทางการเท่านั้น “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นทฤษฎีที่แตกต่างไปจากทฤษฎีอื่น ๆ ตรงที่มีจริยธรรมกำกับจึงเรียกได้ว่า เป็นสัจธรรมหลักของระบบความคิดและเชื่อมโยงกับมนุษย์โดยตรง ดังที่เรียกกันว่า “คนเป็นศูนย์กลาง” (Human-Centered) โดยเฉพาะคนผู้ยากไร้คือโอกาสในชนบท ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ ทฤษฎีใหม่ของพระสมเด็จเจ้าอยู่หัวมีมิติด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสิ่งต่างหลากหลาย โดยไม่จำเป็นต้องคู่ตรงข้ามขัดแย้งแข่งขัน ครอบงำ ซึ่งกันและกัน หากแต่เอื้ออาทร เกื้อกูล และทำให้เกิดดุลยภาพที่เคลื่อนไหว

^๑ อี.เอฟ. ชูเมกเกอร์, “จิตแต่แจ้ว” เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ, แปลโดย สมบูรณ์ สุภคิลปี, อ้างแล้ว, หน้า ๗๑.

ได้ (Dynamic Balance) ช่วยกันแบบน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า อันเป็นการพึ่งพิงอิงกัน (Interdependence) มากกว่าเป็นเพียงการ “พึ่งพาอาศัย” (Dependence) ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยทั่วไปอยู่แล้ว

ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด ได้ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแบบ “พหุนิยม” มีความหลากหลายที่ผสมผสานกันได้ และไม่เป็นทั้ง “เอกนิยม” หรือ “ทวินิยม” คือ ไม่จำเป็นต้องเลือกระหว่างเกษตรกรรมหรือ อุตสาหกรรม เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีความยิ่งใหญ่ทางความคิดเป็นความคิดใหม่ที่แหวกออกจากกรอบความคิดเก่าของทฤษฎีตะวันตก ที่ครอบงำสังคมไทยและสังคมอื่นมาช้านานจนถอนตัวไม่ขึ้น^๕

ประเวศ วะสี ได้กล่าวสรุปไว้ว่า “เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำเอา “เศรษฐกิจ” มาเป็นชื่อเพื่อกระตุ้นความสนใจ ที่จริงไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจแต่เป็นเรื่องวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตร่วมกันของผู้คน พอร่วมกันก็ต้องนึกถึงกันและกัน นึกถึงการพอยู่พอกิน นึกถึงการพึ่งพาตนเอง นึกถึงสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ธรรมะต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องเชื่อมโยงกัน” พร้อมกันนั้นได้กล่าวเชื่อมโยงว่าการพัฒนาประเทศเท่าที่ผ่านมามีได้ว่าล้มเหลว และทฤษฎีที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า Trickle Down ซึ่งเชื่อกันมาเกือบ ๕๐ ปี ก็ไม่เป็นความจริง เพราะช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนยิ่งห่างกัน ไปมากขึ้น ดังเห็นได้จากตัวเลขของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘ รายได้ของคนจนระดับล่าง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ มีสัดส่วนเพียงแค่ ๖ เปอร์เซ็นต์ ของรายได้ทั้งประเทศพัฒนาไป ๒๐ ปี ถึง พ.ศ. ๒๕๓๘ คนจนระดับล่าง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ รายได้ลดลงเหลือ ๓.๕ เปอร์เซ็นต์ และกำลังลดลง ไปเรื่อย ๆ ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรายนี้น่าจะนำปัญหาไปสู่ประเทศชาติอย่างมากมาย

ความจริงความจนเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย คนโบราณไม่เคยจนแต่การพัฒนาทำให้คนจนลงไป เพราะเศรษฐกิจของชาวบ้านล่มสลายโดยสิ้นเชิง ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตลอด ๔๐ ปี ที่ผ่านมามีการพัฒนาที่ล้มเหลว เพราะการพัฒนาเน้นไปที่วัตถุกระตุ้นให้เกิดความโลภไปตามกระแสที่ครอบงำอยู่ในปัจจุบัน คือ ระบบทุนนิยม บริโภคนิยม และ อุตสาหกรรมนิยม การปฏิบัติตาม “หลักเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “การพอยู่พอกิน และมีไมตรีจิตต่อกัน” และพระราชกระแสรับสั่ง “การดอยหลังเข้าคลอง” เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ก็คือการกลับไปใช้วิถีชีวิตเกษตรกรรมมีความเพียงพอและพอยู่พอกินในครอบครัวชุมชน ใช้ชีวิต

^๕ชัชอนันต์ สมุทวณิช, ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิคอนราด อเดเนาาร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

สัน โดษ ลดความฟุ้งเฟ้อ กินอยู่เรียบง่าย อนุรักษ์และถนอมธรรมชาติ และปฏิบัติตามหลักธรรม
ในพระพุทธศาสนา ซึ่งก็คือหัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจวัฒนธรรมหรือธรรมเศรษฐกิจ
นั่นเอง^{๑๑}

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้า ไม่เพียงแต่เป็นความจริง ยังเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ไม่ใช่
ศึกษาหาความรู้เพื่อความรู้ (ปรีชาธรรม) แต่เป็นการศึกษาหาความรู้เพื่อนำความรู้ไปปฏิบัติให้เป็น
ประโยชน์ต่อชีวิตก่อนด้วย (ปรีชาศึษาสนา เพื่อปฏิบัติศึษาสนา) ด้วยเหตุนี้ สังคหธรรมที่ตรัสรู้โดยพระ
พุทธองค์ ย่อมบรรจุความจริง และวิธีนำความจริงนั้นมาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างครบถ้วน
และสมบูรณ์ ความจริงเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจหรือความเจริญ
ด้านอื่น ๆ ก็มีตรัสไว้ในหลักคำสอนของพระองค์^{๑๒}

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักการและวิธีการดำเนินชีวิตประจำวันอย่าง
ประเสริฐ พอเพียง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ประกอบอาชีพอย่างสุจริต หัวใจของปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณในการผลิต การบริโภค มีภูมิคุ้มกันและมีเหตุผล

พุทธเศรษฐศาสตร์ หมายถึง มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ, มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง,
สันตญี ความยินดีตามมีตามได้ และสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ บนพื้นฐานของสัมมาวายามะ
เพียรชอบ

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา” พบสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ ทั้ง
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิด “ทฤษฎีใหม่” อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของพสกนิกรชาวไทยทุกระดับ
ตั้งแต่บุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาตินั้น มีรากฐานมาจากพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการเดินทางสายกลาง ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือหลัก
“มัชฌิมาปฏิปทา” ในพุทธธรรมนั่นเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องและมีพื้นฐานมาจากองค์ธรรมใน
พระพุทธศาสนาเกือบทุกประการ เช่น หลักในเรื่องของความสัน โดษ ความพอเพียง ความเสียสละ

^{๑๑}ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^{๑๒}สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ, เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพ มหา
นคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๒๘.

ความไม่โลก ความไม่เบียดเบียน ความมีเมตตา ความเกื้อกูลที่มีต่อชีวิต ต่อชุมชน ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีสัมมาอาชีวะ เป็นต้น... ยังทำให้พบว่า “พุทธธรรมซึ่งมีมานานกว่าสองพันห้าร้อยสี่สิบเจ็ดปี (พ.ศ. ๒๕๔๗) นั้น ยังไม่ล้าสมัย เป็นสิ่งที่คงทนเที่ยงแท้แน่นอน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับกิจกรรมทั้งปวง ทั้งในโลกของฆราวาสธรรมและโลกุตระธรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือตัวอย่างที่แสดงให้เห็นเด่นชัดถึงความเป็นจริงข้อนี้ได้อย่างปฏิเสธไม่ได้”^{๑๒}

พระมหาสิริวัฒน์ อริยมณี (จันทะ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่าง ๆ ที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้อง ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกิน เป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินคืออยู่ดี เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่มีหลักการช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์และสังคมให้ไปสู่ความยั่งยืน ด้วยการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ต้องการขยับยั้งความโลภของมนุษย์ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการแข่งขัน ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ข่มเหง การหลงใหลในวัตถุ เป็นบริโภคนิยม เอามูลค่ามานำคุณค่าของชีวิต ในส่วนของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่า เศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันอย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ตนและส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวม ไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกส่วน ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา มีวิจิสุจริต สัมมากรรมันตะ มีกายสุจริต สัมมาอาชีวะ มีการเลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ ด้านโครงสร้าง เศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียง ต่างมีโครงสร้างที่ประสานสัมพันธ์กัน

^{๑๒} มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, “การศึกษาวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, ๑๙๔ หน้า.

กล่าวคือ กรอบแนวคิดของเศรษฐกิจทั้ง ๒ ข้างต้น คือ ทั้งด้านจิตวิสัยและด้านวัตถุวิสัยตั้งอยู่บนความพอเพียง ด้านกระบวนการ เศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียง มีกระบวนการที่สัมพันธ์สอดคล้องกัน โดยต่างก็มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนซื้อขาย และการจัดสรรผลผลิต ที่พยายามปรับทัศนคติของคนให้เห็นความสำคัญ ของความสงบสุขด้านจิตใจ มากกว่าความสุขที่เกิดจากวัตถุเงินตรา มุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้ได้ก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ไปสู่ความสุขสมบูรณ์ตามอัธยาของตนและใช้ชีวิตบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมต่อไป^{๓๓}

ประสาทชัย สุขเจริญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาความยากจน” ผลการวิจัยพบว่า “ความยากจน คือ ความลำบาก อัดขัดขัดสน ขาดแคลน ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ปัญหาความยากจนเป็นความทุกข์อย่างยิ่งของมนุษย์ มีสาเหตุใหญ่ ๒ ประการ คือ ๑) สาเหตุภายนอก ได้แก่ ภัยธรรมชาติ เป็นต้น ๒) สาเหตุภายใน ได้แก่ กิเลส เครื่องเศร้าหมองใจ อัน ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง อันเกิดมาจากคัมภีร์ ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา ที่รากเง้าหรือมูลเหตุของปัญหาทั้งปวง อันนำไปสู่ความยากจน แนวทางแก้ไขปัญหาคือความยากจนภายนอก พบว่า หลักพุทธธรรมที่ใช้ ได้แก่ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ๔ และอิทธิบาท ๔ ส่วนหลักพุทธธรรมสำหรับแก้ปัญหาความยากจนภายใน สามารถแก้ไขได้ด้วยการกำจัดกิเลส โดยใช้หลักไตรสิกขา ได้แก่ สีล สมาธิ และปัญญา”^{๓๔}

พระมหาสมโภชน์ ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก ผลวิจัยพบว่า ปัญหาของชีวิตมนุษย์ในแง่เศรษฐกิจ มีสาเหตุมาจากการสร้างระบบโดยความคิดและการกระทำของมนุษย์เอง ตามหลักเศรษฐศาสตร์ตะวันตก มนุษย์มีเหตุผลเป็นของตนเอง สนใจประโยชน์ของตน อาศัยแรงผลักดันนั้นกระตุ้นให้เกิดผลผลิต การขาย การวิภาคกรรม การแข่งขันกันทางวัตถุ เพื่อให้ถึงจุดหมายคือความมั่งคั่งทางวัตถุ ส่วนแนวพระพุทธศาสนายอมรับความจำเป็นของชีวิตที่ต้องอาศัยปัจจัยทางวัตถุ แต่วัตถุเป็นอุปกรณ์ของชีวิต

^{๓๓}พระมหาศิริวัฒน์ อริยมณี (จันต๊ะ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖, ๑๘๐ หน้า.

^{๓๔}ประสาทชัย สุขเจริญ, “ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาความยากจน”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, ๑๕๒ หน้า.

เพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตที่นอกเหนือจากวัตถุ เรียกว่า การได้คุณภาพชีวิต ไม่ยึดติดหมกมุ่นในวัตถุและชีวิต”^{๑๕}

มัทนา พันทวี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเปรียบเทียบ” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกัน ได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนี้ถึงประโยชน์ตนและส่วนรวมอย่างเป็นธรรม ไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกส่วน ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา อยู่ที่ความพอดี พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ”

พระมหาสง่า พลสงคราม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย” ผลการศึกษาพบว่า “เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมิได้เริ่มจากสมมติฐานทางเศรษฐศาสตร์ หากเป็นแต่เพียงหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมะในฐานะที่เป็นปทัสถานให้เกิดดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และกายกับจิตตามหลักปฏิบัติสัมมาอาชีวะ โดยใช้สติปัญญาควบคุมและกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ดำเนินไปสู่การมีคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณ

ส่วนเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นความพอเพียงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเริ่มจากการผลิตบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นต่าง ๆ ซึ่งเริ่มจากการจัดสรรพื้นที่และแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับการผลิตไปจนถึงการร่วมกลุ่มกันในชุมชน เพื่อเป็นทุนทางสังคมในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีคำสอนแสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ในระบบชีวิตที่อาศัยกันทั้งมนุษย์ สัตว์ ในฐานะองค์รวม แต่เศรษฐกิจ

^{๑๕}พระมหาสมโพชน์ จูติญาโณ (ศรีพันธ์), “ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, ๑๖๖ หน้า.

^{๑๖}นางสาวมัทนา พันทวี, “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเปรียบเทียบ”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘, ๑๒๐ หน้า.

พอเพียงมีแนวคิดที่แสดงถึงระบบโครงสร้างการผลิตที่สอดคล้องกับการบริโภค บนพื้นฐานของ การพึ่งตนเองระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้วิจัยจะชี้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียงและทฤษฎีใหม่ถือเป็นมิติใหม่ทางความคิดและทางเลือกด้านเศรษฐกิจ แต่ก็มีได้เชื่อมโยง ให้เข้ากับหลักพุทธธรรมให้แนบแน่นเป็นเนื้อเดียว ทั้งที่ทุกโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น วางรากฐานอยู่บนแนวทางและปรัชญาของพุทธธรรมทั้งสิ้น ในกรณีนี้ผู้วิจัยได้จัดวางหลักการ พิจารณาแบบแยกส่วนต่างหากจากกัน ทฤษฎีการจัดวางผังใช้พื้นที่ดินและน้ำเป็นเพียงกระบวนการวิธี ทางเทคนิคของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นองค์รวมของวิถีชีวิตที่พึงประสงค์ลง มีพื้นฐานที่ ถัดทอดจากชีวิตตามแนวพุทธธรรมนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของมัตตัญญูตา อโกละ โภควิภาค สีส มาธิ ปัญญา ฯลฯ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมของผู้วิจัยก็เป็นประโยชน์ในแง่ที่อาจก่อให้เกิดความ สนใจที่จะศึกษาวิจัยในระดับลึกซึ่งยิ่งขึ้นไป^{๑๓}

พระมหาสมโภช ศรีพันธ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก กับเศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก” ผลการศึกษาพบว่า “วิธีมองความทุกข์ของมนุษย์ที่ เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจนั้นคล้ายคลึงกัน แต่วิธีการมองสาเหตุของปัญหานั้นค่อนข้างแตกต่างกัน คือ ในหลักเศรษฐศาสตร์ตะวันตก มนุษย์ในทางเศรษฐกิจมีเหตุผลเป็นของตนเอง สนใจประโยชน์ ของตนเอง อาศัยแรงผลักดัน (กิเลส) กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม การขาย การวิภาคกรรม และการ แข่งขันกันทางวัตถุ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมาย คือ ความมั่งคั่งทางวัตถุ ส่วนแนวพระพุทธศาสนานั้น ยอมรับความจำเป็น ของชีวิตที่ต้องอาศัยปัจจัยทางวัตถุแต่ก็ถือว่าวัตถุเป็นอุปกรณ์ส่วนหนึ่งของชีวิต เพื่อให้ได้คุณภาพที่นอกเหนือจากวัตถุ แต่แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ สำนักคลาสสิกกับนีโอ คลาสสิกคือความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เน้นระบบเศรษฐกิจแบบเสรี Liberalism แนวความคิดนี้เสริม ให้มีการผลิตที่ยิ่งใหญ่ แต่ในพระไตรปิฎกมีหลักความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจว่า เหล่านี้เป็นเป้าหมาย ของเศรษฐกิจ เป็นเพียงอุปกรณ์สนับสนุนชีวิต เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยิ่งขึ้นกว่านั้น”^{๑๔}

พิสมัย สอนบุญมี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญา พุทธศาสนา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า “หลักปรัชญาของทั้งสองกระแสมีความเหมือนกัน ใน

^{๑๓}พระมหาสง่า พลสงคราม, “เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงใน สังคมไทย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหิดล), ๒๕๔๘, ๑๕๗ หน้า.

^{๑๔}พระมหาสมโภช ศรีพันธ์, “เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, ๑๗๖ หน้า.

จุดเริ่มต้น คือ ความต้องการของมนุษย์อันไม่มีขอบเขตจำกัด และมีเป้าหมายคือความสุข แต่ความหมายของความสุข และมรรควิธีที่จะไปสู่เป้าหมาย คือความสุขนั้นต่างกัน โดยสิ้นเชิง กล่าวคือ เศรษฐศาสตร์ตั้งแต่พีริโอเครต ลัทธิพานิชย์นิยม คลาสสิก นีโอคลาสสิก และแม้กระทั่งสังคมนิยม ก็ล้วนแสวงหาความสุขจากความหมายในความมั่งคั่ง (Wealth) บ้าง สวัสดิการสังคมในกรณีของสังคมนิยมบ้าง แต่แม้กระนั้นก็ตาม เศรษฐศาสตร์ก็ยังคงขาดความเข้าใจลึกซึ้งถึงสภาพความเป็นจริง ความต้องการอันไม่มีขอบเขตจำกัด ก่อให้เกิดแบบจำลอง (Model) ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งกลับก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย การใช้วิชาการเชิงปริมาณก็ยังไม่ได้ช่วยคลี่คลายปัญหาได้อย่างแท้จริง เนื่องจากยังไม่สามารถให้ความหมายและคำจำกัดความของอรรถประโยชน์ หรือความพึงพอใจและความสุขได้อย่างชัดเจน สรุปได้ว่าความสุขในเศรษฐศาสตร์นั้นเป็นเพียงความพึงพอใจชั่วคราวที่ไม่ยั่งยืน ส่วนพุทธปรัชญานั้น สามารถหาได้จนถึงขั้นโลกุตตรสุข ซึ่งเป็นความสุขที่ยั่งยืนและไม่ขึ้นกับวัตถุหรือความมั่งคั่ง อย่างไรก็ตาม ทั้งปรัชญาเศรษฐศาสตร์และพุทธปรัชญาเริ่มต้นจากหลักความจริงที่ว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด แต่ทรัพยากรมีอยู่จำกัด ในทางเศรษฐศาสตร์ อคัม สมิธ เห็นว่ามนุษย์มีเหตุผลในการกำหนดวิธีการที่จะแสวงหาความสุขสูงสุดหรือแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุด แต่พระพุทธศาสนาเห็นว่าความต้องการอันไม่มีขอบเขตของมนุษย์ (โลภะ) นั้นควรถูกควบคุมหรือกำจัดให้หมดสิ้นไป การบริโภคจึงเป็นเพียงมรรควิธี มิใช่ผลสุดท้าย พุทธศาสนิกชนจึงควรแสวงหาปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต คือ ปัจจัย ๔ เท่าที่พอเพียง และพอประมาณ มิให้มีการผลิตจนมากเกินไปจนเกินไป กับทั้งสอนให้ดำเนินการบริโภคอย่างมีปัญญาและมีสติ เพื่อมิให้เกิดโทษและรู้เท่าทันสภาพความเป็นจริงของสรรพสิ่งทั้งปวง อันเป็นโลกธรรมภายใต้เงื่อนไขของพุทธปรัชญา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง มีความทุกข์เป็นธรรมดา และความไม่มีตัวตนที่แท้จริง และในเรื่องเดียวกันนี้^{๑๖}

พระสายชล ศรีสว่าง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์” ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า “เศรษฐศาสตร์กระแสหลักได้กล่าวถึง ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (Scarcity) เมื่อเศรษฐกิจ (Economics goods) มีอยู่อย่างจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด ปัญหาจึงเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์เศรษฐศาสตร์กระแสหลักจึงแก้ปัญหาด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

^{๑๖}พิลลัม สอนบุญมี, “เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญาพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, ๑๕๘ หน้า.

ให้แก่มนุษย์โดยใช้กลไกราคาและระบบการตลาด ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าสามารถแบ่งสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ถ้าความต้องการมีมาก สินค้าและบริการมีน้อย ราคาที่สูงขึ้น ถ้าความต้องการลดลง สินค้ามีมากกว่าราคาก็จะลดลง ส่วนคำสอนของพระพุทธศาสนาได้แก้ปัญหาทางเศรษฐศาสตร์ด้วยการลดความต้องการ (ความโลภ) ให้ลดลง โดยกล่าวไว้ในเรื่องของความสันโดษ คือความยินดี ความพอใจ ความรู้จักอิ่ม รู้จักพอ รู้ประมาณ คือ รู้จักพอในการบริโภค เมื่อมนุษย์ลดความต้องการลง ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมก็จะลดลงด้วย นอกไปจากนี้งานวิจัยยังได้ชี้ถึงข้อแนะนำในการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในด้านการผลิตและการบริโภค เช่น ในทิวฎฐัมมิกัตถสังวัตตนิคัรรม ในข้อที่ ๑ อฎฐานะสัมปทา คือ ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ ในข้อที่ ๔ สมชีวีตา บริโภคแต่พอเพียง พอประมาณ ไม่มากไม่น้อยเกินไป ประหยัด และอดออม ส่วนในด้านการแบ่งปันผลผลิต ก็มีกล่าวใน สังคหัตถฎฐรรม ในข้อที่ ๑ ทาน คือการให้การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การสงเคราะห์ และในด้านการแบ่งสรรระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการผลิต คือ ทิส ๖ หรือ ทิสเบื่องล่าง ในฐานะนายจ้างพึงบำรุงคนรับใช้และคนงานเป็นต้น”^{๒๐}

สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ พบว่า โดยรวม มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน ปรัชญาทั้งสอง กล่าวถึง การรู้จักพอประมาณ การเดินทางสายกลาง การรู้จักเหตุผล และความสันโดษ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การพึ่งตนเอง

^{๒๐}พระสายชล ศรีสว่าง, “ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์”, ปริญญาานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก), ๒๕๔๖, ๑๖๘ หน้า.

บทที่ ๒

การศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวในการดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทยมาหลายยุคหลายมาแล้ว โดยผ่านทางเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแบบอย่าง ดังกระแสพระราชดำเนียวโรกาสต่อไปนี้

๒.๑ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

พระองค์ทรงมีพระกระแสรับสั่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในวโรกาสต่าง ๆ มีใจความดังนี้
“การพัฒนาประเทศที่ต้องสร้างพื้นฐานความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน” “เศรษฐกิจพอเพียง : sufficiency economy”^๒

“พอเพียง คือ พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น”^๓

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจจะกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้”^๔

^๑พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗.

^๒พระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพุธ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ ณ ศาลาดุสิตดาถีย์ สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต.

^๓พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันศุกร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ณ ศาลาดุสิตดาถีย์ สวนจิตรลดาฯ พระราชวัง.

^๔พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระบรมราโชวาท ๑๖๕ องค์, (กรุงเทพมหานคร : คำนสุทธการพิมพ์), ๒๕๑๗, หน้า ๑๐.

“อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก”

“คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รัฐก็ว่าไม่หุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้”

“เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเรียกว่า “Trade Economy” ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียก “Self Sufficient Economy” คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ ไม่ต้องเคือคร้อน”

“ฉะนั้น การที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบและอย่าตาโตเกินไป คือบางคนเห็นว่ามีโอกาสที่จะทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้ และไม่ได้นึกถึงว่าปัจจัยต่าง ๆ ไม่ครบ ปัจจัยหนึ่งคือขนาดของโรงงาน หรือเครื่องจักรที่สามารถจะปฏิบัติได้ แต่ข้อสำคัญที่สุดคือวัตถุดิบ ถ้าไม่สามารถที่จะให้คำตอบแทนวัตถุดิบแก่เกษตรกร เกษตรกรก็จะไม่ผลิต ยิ่งถ้าวัตถุดิบสำหรับใช้ในโรงงานนั้นเป็นวัตถุดิบที่ต้องนำมาระยะทางไกลก็จะยิ่งยาก เพราะวัตถุดิบที่นำเข้ามา นั้นราคาแพง”^{๑๑}

“เศรษฐกิจพอเพียง/Sufficiency Economy ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ”

“ที่พูดกลับไปกลับมาในเรื่องการค้า การผลิต การขาย และการบริโภคนี้ ก็นึกว่าท่านทั้งหลายกำลังกุ่มใจในวิกฤตการณ์ตั้งแต่คนที่เงินน้อย จนกระทั่งคนที่เงินมากล้วนเดือดร้อน แต่ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้แค่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลาไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะเดือดร้อนแต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็สามารถที่จะแก้ไขได้ ที่จริงในที่นี้ก็มีนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็ควรจะเข้าใจที่พูดไปดังนี้”

“ทฤษฎีใหม่ ก่อนที่เกิดเป็นทฤษฎีใหม่ ตามที่เรียกว่า ทฤษฎีใหม่ในพระราชดำริ คือ การพัฒนาทางการเกษตร โดยเฉพาะปลูกหลายอย่างในที่เดียวกัน หรือผลัดปลูกหมุนเวียนกัน เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่แล้วก็มาเข้าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง คนที่ทำนั้นต้องไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ได้เขียนในทฤษฎีใหม่นั้นว่า ลำบาก เพราะผู้ที่ปฏิบัติ ต้องมีความเพียร และต้องอดทน เศรษฐกิจพอเพียงและ

^{๑๑}พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

ทฤษฎีใหม่สองอย่างนี้ นำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำได้โดยเข้าใจกัน เชื่อว่า ทุกคนจะมีความสุขพอใจได้”

“ถ้าเราปฏิบัติอย่างเรียกว่าตรงไปตรงมา ด้วยความตั้งอกตั้งใจ สักคนหนึ่ง บอกว่าสักคนก็พอ ไม่ต้องตั้งอกตั้งใจอย่างเคร่งเครียดมากเกินไป แต่ให้สม่ำเสมอ นี่ก็แบบเดียวกับที่พูดถึงพอเพียง สม่ำเสมอในทุกอย่าง พอเพียงในทุกอย่าง”

“เมืองไทยรอดเพราะ โครงสร้างของประเทศ หรือนิสัยของประชากรชาวไทย ประชากรนี้ หมายถึง ประชาชนที่อยู่ในกรุง ประชาชนที่อยู่ในชนบท ประชาชนที่อยู่ชายทะเล ประชาชนที่อยู่บนภูเขา ยังดี คนยังมีจิตใจที่กล้าคิด กล้าทำ ถ้าทำตามคุณสมบัติของคน คือ คุณธรรมของคนหรือความคิดของคน เมืองไทยสบาย ไม่ต้องให้ต่างประเทศมาขูด แม้จะมีต่างประเทศมาขูด เขาก็ขูดให้เรา เขาก็แบ่งให้เราด้วย เราก็กินแบ่งให้เขา นี่ก็เลยกลายเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบ เศษ ๑ ส่วน ๔ หรือมากกว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ ด้วยความพอเพียง ที่แปลว่า พอประมาณ และมีเหตุผล อันนี้ก็กลับมาถึงเศรษฐกิจพอเพียง ก็เลยนึกว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจไปคิด”...“ถ้าเราปฏิบัติอย่างที่เรียกว่าตรงไปตรงมา ด้วยความตั้งอกตั้งใจสักคนหนึ่ง-บอกว่าสักคน-ก็พอ ไม่ต้องตั้งอกตั้งใจอย่างเคร่งเครียดมากเกินไป แต่ให้สม่ำเสมอ สม่ำเสมอนี้ก็แบบเดียวกับที่พูดถึงพอเพียง สม่ำเสมอในทุกอย่างพอเพียงในทุกอย่าง”^{๑๒}

“เศรษฐกิจพอเพียง ขอบ้างว่า เป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือความประพฤติ ที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือ เกิดผลมันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมา คือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้นก็เป็นการกระทำที่ดี ดี แปลว่า มีประสิทธิผล ดี แปลว่า มีประโยชน์ ดี แปลว่า ให้มีความสุข”

“ทั้งหมดนี้พูดอย่างนี้ก็คือ เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้ำแล้วย้ำอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า sufficiency economy ใครต่อใครก็ต่อว่า ว่าไม่มี sufficiency economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ประหยัด ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง”^{๑๓}

“ประเทศไทยนี้ ทำไม่ยังอยู่ได้ ก็เพราะพวกเราทุกคนสร้างความคิด คือ ปฏิบัติในสิ่งที่สุจริต โดยบริสุทธิ์ใจและตั้งใจดี อาจมีผิดพลาดบ้างแต่ไม่ได้ตั้งใจผิดพลาดตั้งใจทำดี”

“ฉะนั้นทุกคนที่ทำหน้าที่ตามอาชีพของตน หรือตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่อย่างเสียสละ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น ก็เป็นสิ่งที่สร้างเสริมความคิดแก่ประเทศชาติในตัว คืองานที่ตน

^{๑๒}พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

^{๑๓}พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

ทำนอกเหนือจากหน้าที่การงานที่มีอยู่ คืองานที่เอื้อเพื่อคนอื่น งานที่จะสร้างสรรค์คิดค้นอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ จะโดยตรงหรือโดยอ้อมนั้นก็เป็นที่สมควรที่จะทำ ไม่ทำให้งานประจำนั้นเสียไป ตรงข้ามส่งเสริมให้งานประจำนั้นดีขึ้น ส่งเสริมให้อยู่ดีกินดีขึ้น และมีจิตใจที่มุ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จิตใจที่มุ่งเพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้น อันนี้เป็นสิ่งที่เท่ากับเป็นของขวัญที่นำมาให้อีกประการหนึ่ง”

“ถ้าท่านทั้งหลายช่วยกันคิดช่วยกันทำ แม้จะมีการเถียงกันบ้างก็เถียงกัน แต่เถียงกันด้วยรากฐานของเหตุผล และเมตตาซึ่งกันและกัน และสิ่งที่สูงสุดก็คือประโยชน์ร่วมกันคือความพอมิพอกินพอยู่ ความปลอดภัยของประเทศชาติ ทั้งนี้ถ้าทำไปตามที่ว่าเป็นของขวัญวันเกิดที่ล้ำค่า”

“ถ้าเราทุกคนทำหน้าที่ดี ๆ และพยายามที่จะสมานสามัคคีกันให้ดี ช่วยกัน เราก็ไม่ตาย แล้วข้อพิสูจน์ก็คือ ทุกคนที่ยืนอยู่ในที่นี้ก็ยังไม่ตาย ถ้าแต่ละคนทำหน้าที่ทั้งในหน้าที่ที่มีทั้งหน้าที่ที่ได้ตั้งไว้กับตัว หรืออาชีพทั้งในหน้าที่ที่มีในทางที่เป็นคนไทยเป็นมนุษย์ ที่จะต้องมีความเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ถ้ามีความคิดที่เที่ยงตรง ที่มีเหตุผล ไม่ได้หมายความว่าต้องเห็นด้วยเห็นพ้องกันเสมอ ไม่หมายความว่าถ้าใครพูดอะไร ไปจะต้องถือว่าใช่ แล้วยกมือแบบที่เขาถือกัน ในสภามีความคิดความเห็นต่างกันได้ แต่ถ้าพูดกันด้วยเหตุด้วยผลแล้ว ไม่ใช่มีจลาทัญญู คือ ไม่เอาเหตุผลลับ ๆ ล่อ ๆ มาใช้ เชื่อว่าเราอยู่ด้วยกันได้อย่างดี”^{๑๔}

“ความสำเร็จประสงค์ในอุดมการณ์รวมเรียกว่า ประโยชน์ ประโยชน์ทั้งปวงนี้ ทุกคนต่างควรมีเสรีภาพที่จะแสวงหาและที่จะได้รับ แต่การแสวงหาแบบรับเอาประโยชน์นั้น จำต้องมีหลักการสำหรับปฏิบัติ เพื่อป้องกันกำจัดเหตุที่จะนำไปสู่ความยุ่งยากและความเสียหายทั้งหมด บุคคลจำต้องเรียนรู้และสำนึกได้เสมอว่า เสรีภาพของแต่ละคนจำกัดอยู่ด้วยเสรีภาพของผู้อื่น การแสวงหาประโยชน์ใด ๆ ถ้าละเมิดและก้าวข้ามกัน จะกลายเป็นการเบียดเบียนซึ่งมีอันตรายมาก”^{๑๕}

“จะเห็นว่าราษฎรอยู่ดีกินดี มีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก ไม่มีการหนีภาษี เพราะเมื่อมีรายได้ดีขึ้น เขาก็สามารถเสียภาษีได้มากขึ้น”^{๑๖}

^{๑๔}พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗

^{๑๕}พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๗.

^{๑๖}พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓

“การพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอาชีพไม่ใช่แค่ปลูกผัก ถั่ว งา ให้หลานเฝ้า แต่เป็นของความอยู่ดีกันดี ความรู้การศึกษาที่กล่าวว่า ต้องช่วยให้การศึกษาคืบขึ้น เพราะถ้าการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถทำงาน การศึกษาต้องได้ทุกระดับ”^{๑๓}

“ถ้ามีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นเขาก็สร้างเหมือนกัน คนอื่นเขาก็ทำเหมือนกัน แล้วก็เมตตา ชิงกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักรักกัน รู้จักว่าตรงไหนเป็นความดี และนึกถึงว่าประเทศไทยของเราเต็มไปด้วยความดี ประเทศไทยของเราก็มีความมั่นคง และพวกเรา ในที่สุดก็มีความสุข ความสบาย มีเกียรติ สามารถมีชีวิตที่รุ่งเรือง”^{๑๔}

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกินพอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้ปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด”

“ความพอเพียงนี้ ไม่ได้ หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกิน ไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่างต่างๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะไม่ล้าสมัย คนอ่านเขาต้องการมีเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลขรู้สีกว่า ไม่หรรษา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้

“ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แต่ครั้งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไข อาจจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่ายๆ โดยมากคนที่ใจร้อน เพราะเด็คร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็สามารถที่จะแก้ไขได้”

“เศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ใครต่อใครก็ต่อว่า ว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยความเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข

^{๑๓}พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๕ ธันวาคม ๒๕๔๖

^{๑๔}พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๕ ธันวาคม ๒๕๑๕

อย่างพอเพียงเนี่ย เราก็ทำ เราเขียนเรื่องทฤษฎีใหม่ เขียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เราก็เขียนเอง ไม่ให้คนอื่นเขียน เขียนใช้คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาราคาแพง แต่ว่าซื้อมา ๑๒ ปีแล้ว ก็ยังใช้อยู่ ยังใช้คอมพิวเตอร์ที่อายุกว่า ๑๒-๑๓ ปีแล้ว ซื้อมาตอนนั้น ๕ รอบ ได้คอมพิวเตอร์มา มาถึง ๖ รอบ ก็คอมพิวเตอร์อันเดียวกัน ก็ยังใช้อยู่”

๒.๒ คำนิยามความพอเพียงประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ คือ

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอดีนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล^{๑๕}

๒.๓ ความพอประมาณ (Moderation)

หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความพอประมาณ : ความพอประมาณในการดำเนินงานที่สะท้อนอยู่ในกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ อย่างรอบคอบคำนึงถึงขนาดโครงการที่เหมาะสม การบริหารปัจจัยนำเข้าอย่างเหมาะสม และไม่โลภเกินไป^{๑๖}

“การที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าคาโตเกินไป คือ บางคนเห็นว่ามีโอกาสที่จะทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้ และไม่ได้นึกถึงว่าปัจจัยต่าง ๆ ไม่ครบ ปัจจัยหนึ่งคือ ขนาดของโรงงาน หรือเครื่องจักรที่สามารถที่จะปฏิบัติได้ แต่ข้อสำคัญที่สุด คือ วัตถุดิบ ถ้าไม่สามารถที่จะให้ค่าตอบแทนวัตถุดิบแก่เกษตรกร เกษตรกรก็จะไม่ผลิต ยิ่งถ้าวัตถุดิบสำหรับใช้ใน

^{๑๕} คณะอนุกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

^{๑๖} พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร, (กรุงเทพมหานคร : วนิชาการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

โรงงานนั้น เป็นวัตถุดิบที่ต้องนำมาจากระยะไกลหรือนำเข้าก็จะต้องแพง เพราะว่าวัตถุดิบที่นำเข้านั้น ราคายิ่งแพง บางปีวัตถุดิบนั้นมีบริบูรณ์ ราคาอาจจะต่ำลงมา แต่เวลาจะขายสิ่งของที่ผลิตจาก โรงงาน ก็ขายยากเหมือนกัน เพราะว่ามีมาก จึงทำให้ราคาต้อง นี่ก็เป็นกฎเกณฑ์ ที่ต้องมี แต่ข้อ สำคัญที่อยากจะพูดถึงคือ ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสม อาจจะไม่หรูหรา แต่ก็ไม่ได้ ล้มหรือถ้ามัวอันเป็นไป ก็ไม่เสียมาก”^{๒๐๐}

ในวิธีการผลิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากการพิจารณาปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน วัตถุดิบ ทุน ฯลฯ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน ในเบื้องต้น หมายความว่า ที่ดินที่ใช้ในการผลิตหรือให้บริการนั้น ผู้ผลิตได้มีกรรมสิทธิ์หรือเป็นเจ้าของอยู่แล้ว ไม่ควรเป็นสถานที่ที่ต้องใช้ทุนไปซื้อหาหรือเช่ามาโดยเกินกำลังตัวเอง

ในเรื่องวัตถุดิบซึ่งเป็นทรัพยากรการผลิตของกลุ่ม ควรจะต้องหาได้ภายในท้องถิ่นทั้งหมด หรือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ควรนำวัตถุดิบมาจากภายนอก เพราะจะเพิ่มต้นทุนเรื่องค่าขนส่งใน กระบวนการผลิตความได้เปรียบทางด้านต้นทุนการผลิตก็จะลดลง ดังนั้น หากการผลิตใดที่ต้อง พึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอกทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่แล้ว ก็ควรพิจารณาความคุ้มค่าในการผลิต ว่า สมควรจะดำเนินการผลิตนั้น ๆ หรือไม่

ในเรื่องทุนที่ใช้ในการผลิต เป็นที่ชัดเจนว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นที่การ พอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง การกู้หนี้ยืมสินเพื่อมาใช้เป็นทุน ในการผลิตหรือเพื่อไปซื้อหาปัจจัยการ ผลิตอื่น ๆ จึงเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง หากกิจกรรมการผลิตนั้นสามารถสร้างผลผลิตที่ก่อให้เกิดทุน หมุนเวียนกลับเข้ามาในระบบหนึ่ง จึงค่อยเริ่มขยายและพัฒนาการผลิตเพื่อให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ คนอื่นในระดับต่อไป

ในเรื่องแรงงานซึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่งปัจจัยการผลิต ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากเน้นการแบ่งปันร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันละกันแล้ว ยังให้ความสำคัญแก่แรงสมองที่จัดเป็น ความรอบรู้ในฐานะปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และยังจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งตนเองและ ผู้อื่น คอยกำกับความรอบรู้นั้น จึงจะก่อให้เกิดกิจกรรมการผลิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งระบบนิเวศอย่างสมบูรณ์

เศรษฐกิจพอเพียง ยังหมายรวมถึง ความประหยัดในทรัพยากรที่ใช้ และดำเนิน ไปด้วย ความมีเหตุผล ดังตัวอย่างที่ได้ทรงดำเินพสกนิกรว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้ขำแล้วขำอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ใคร ต่อใครก็ต่อว่า ว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด

^{๒๐๐}พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

แต่ไม่ใช่ชี้เหนี่ยว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข

อย่างพอเพียงเนี่ย เราก็ทำ เราเขียนเรื่องทฤษฎีใหม่ เขียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เราก็เขียนเอง ไม่ให้คนอื่นเขียน เขียนใช้คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาราคาแพง แต่ว่าซื้อมา ๑๒ ปีแล้ว ก็ยังใช้อยู่ ยังใช้คอมพิวเตอร์ที่อายุกว่า ๑๒-๑๓ ปีแล้ว ซื้อมาตอนนั้น ๕ รอบ ได้คอมพิวเตอร์มา มาถึง ๖ รอบ ก็คอมพิวเตอร์อันเดียวกัน ก็ยังใช้อยู่”^{๒๒}

นอกจากนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิได้ปฏิเสธการผลิตเพื่อการค้า หรือส่งเสริมให้ผลิตเพื่อบริโภคเองเท่านั้น เพียงแต่ควรมีขั้นตอนโดยเริ่มต้นจากการพึ่งตนเองและอยู่อย่างพอกินพอใช้ให้ได้ก่อน เช่น มีการปลูกข้าวหรือทำการเกษตรเพื่อพอเลี้ยงตัวเองแล้วจึงใช้เวลา ที่ดิน และแรงงานส่วนที่เหลือไปผลิตเพื่อขายตามศักยภาพตาม โอกาสและสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม

การบริโภคตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มจากการพิจารณาการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ผลิตได้เองก่อน หรือถ้าต้องการบริโภคสิ่งใดก็ให้สิ่งนั้นเป็นเบื้องต้น มิใช่มุ่งเอาแต่ผลิตเพื่อขาย เช่น ถ้าต้องการบริโภคข้าวเหนียว ก็ควรปลูกข้าวเหนียว ไม่ใช่ปลูกข้าวหอมมะลิเพียงเพราะว่าข้าวหอมมะลิขายได้ราคาดี แต่พอถึงคราวบริโภค ต้องไปซื้อข้าวเหนียวจากที่อื่นมาบริโภคซึ่งแพงกว่าที่ปลูกได้เอง เพราะต้องถูกบวกค่าขนส่ง ค่าบริหารจัดการ และกำไรเข้าไปด้วย หลังจากนั้นถ้ามีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่เหลือพอที่จะปลูกข้าวชนิดอื่น จึงค่อยวางแผนปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อขายอย่างเป็นขั้นตอน

ด้วยเหตุนี้ การผลิตและการบริโภคตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่ใช่สิ่งที่จะแยกหรือพึ่งจะแยกจากกัน โดยเด็ดขาดต้องมีการเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิได้ปฏิเสธความสุขจากการบริโภคสิ่งของที่เป็นอำนาจความสะดวกหรือสิ่งของที่ฟุ่มเฟือยเพียงแต่จะต้องรู้จักขั้นตอน พอเพียงได้โดยมีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา หรือหากจะมีความสุขโดยฟุ่มเฟือยบ้าง ก็สามารถทำได้ข้อสำคัญ คือ ต้องไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

“เจริญในทางไม่หิว มีกิน คือ ไม่จนแล้วก็มีกิน แล้วก็มีอาหารใจ อาหารที่เป็นศิลปะ หรืออะไรอื่น ๆ ให้มาก ๆ ความสะดวกให้สามารถที่จะสร้างอะไร ๆ นี้ก็เศรษฐกิจพอเพียง แต่เศรษฐกิจพอเพียง สำคัญว่าจะต้องรู้จักขั้นตอน คือ ถ้านี้จะทำอะไรให้เร็วเกินไปไม่พอเพียง แต่ว่าถ้าไม่เร็ว

^{๒๒}พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓.

เกินไป หรือถ้าช้าเกินไป ก็ไม่พอเพียง ต้องหาวิธีแก้ก้าวหน้า อาจจะเร็วก็ได้แต่ทำให้ก้าวหน้า โดยที่ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจพอเพียง”^{๒๓}

“ให้พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่าง อาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำ ได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ”^{๒๔}

คำว่าโดยสรุปแล้ว ความพอประมาณ หมายถึง ความเหมาะสมของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของขนาดที่ไม่เล็กเกินไปหรือไม่ใหญ่จนเกินตัว แต่เป็นไปตามอัตราภาพกับสิ่งแวดล้อม และในแง่ของจังหวะเวลาที่ไม่เร็วเกินไปหรือไม่ช้าจนเกินไป แต่รู้จักทำเป็นขั้นตอนเพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้า โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

“ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาที่จะดำเนินงานใด ๆ ด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ คำนึงถึงเหตุผลและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงามเกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์ และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น”^{๒๕}

๒.๔ ความมีเหตุผล (Reasonableness)

หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอดีนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ความมีเหตุผล : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทในวโรกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเหตุผล ดังนี้

“หลักอย่างหนึ่งที่สำคัญคือหลักของเหตุผล และจะต้องขัดเกลาตลอดเวลา มิฉะนั้นจะมีวิชาความรู้เท่าไรก็ตาม ก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์แก่ตัวแก่ส่วนรวมได้...หลักของเหตุผลมีหลักการว่า ถ้ามีสิ่งใดที่เราต้องเผชิญ ต้องพบ ต้องมีเหตุผลทั้งสิ้น คำนี้มีสองคำ เหตุ คือ ต้นของสิ่งที่เราเผชิญและผลเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นแก่เรา ถ้าเราเผชิญสิ่งใดและเราพิจารณาด้วยเหตุผลต่อไปเราจะเผชิญสิ่งที่ถูกต้อง”^{๒๖}

“ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นอยู่แก่เราในวันนี้ ย่อมมีต้นเรื่องมาก่อน...ต้นเรื่องนั้นคือเหตุสิ่งที่ได้รับคือผล และผลที่เกิดขึ้น...จะเป็นเหตุให้เกิดผลอื่น ๆ เนื่องกันไปไม่หยุดยั้ง ดังนั้น ที่พูดกัน

^{๒๓} พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖.

^{๒๔} พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑.

^{๒๕} พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร, (กรุงเทพมหานคร : วนิดาการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๗.

^{๒๖} พระบรมราโชวาทพระราชทาน วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๕.

ว่า ให้พิจารณาเหตุผลให้ดีนั้น กล่าว อีกนัยหนึ่งก็คือ ให้พิจารณาการกระทำหรือกรรมของตนให้ดี นั้นเองคนเราโดยมากมักนึกว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร เราทราบไม่ได้แต่ที่จริง เราย่อมจะทราบได้ บ้างเหมือนกัน เพราะอนาคตก็คือผลของการกระทำในปัจจุบัน ถ้าปัจจุบันทำดี อนาคตก็ไม่ควรจะ ตกต่ำ ฉะนั้น เมื่อกระทำการใด ๆ ควรจะได้นี้ดีกว่าการนั้นจะมีผลสืบไปในอนาคต จักได้มีสติ กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้ตัวและระมัดระวัง ทั้งควรจะทำนึ่ที่ควรระวังด้วยว่า การพิจารณาการ กระทำของตนเองในปัจจุบัน นับว่าสำคัญที่สุดจะต้องคิดพิจารณาให้รอบคอบและถี่ถ้วนทุกครั้ง ไป มิฉะนั้นผลที่เกิดขึ้นอาจทำให้ต้องผิดหวังอย่างมากที่สุดก็เป็นได้”^{๒๓}

“เหตุและผลนี้เป็นสิ่งที่ละเอียด เป็นขั้นเป็นตอน และบางทีก็ซับซ้อนมาก ยากที่จะมองเห็น ได้ ถ้าไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วนรอบคอบจริง ๆ เพราะฉะนั้น จึงใคร่จะปรารภถึงหลักสำคัญสำหรับการ คิดพิจารณาหาเหตุและผลไว้สักสองประการประการแรก ขอให้เข้าใจว่าผลอย่างใดต้องมาจากเหตุ เมื่อ มีเหตุแล้วตรงเกิดผล และผลที่สำคัญ ๆ ที่เป็นผลรวบยอดย่อมเป็นผลที่เกิดจากเหตุและผลอื่นๆ ที่มี ต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับ หลายขั้นหลายตอน จึงจำเป็นที่จะต้องระวังจับเหตุจับผลให้ได้โดยถูกต้อง ทุกขั้นทุกตอนไม่ให้สับสน อีกประการหนึ่ง เหตุที่จะทำให้ผลอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นนั้น ปกติ จะเห็นว่ามีหลายเหตุ..เหตุทั้งหลายนี้ จำแนกออกได้เป็นสองประเภท คือ เหตุต่างๆ ที่อยู่นอกตัว.. ประเภทหนึ่ง กับเหตุที่อยู่ในตัวที่เป็นการกระทำของตัว...จัดเป็นเหตุภายในอีกประการหนึ่งขอให้ พิจารณาทบทวนดูให้ดี จะเห็นว่า เหตุภายนอกทั้งหมดนั้นเป็นนั่นเป็นนี่เป็นส่วนประกอบ...เหตุที่ แท้จริง...อยู่ที่เหตุภายใน คือ การกระทำของตนเอง เพราะฉะนั้น...ผู้ซึ่งปรารถนาสำเร็จในชีวิตในการ งานอีกมากมายในกาลข้างหน้า จึงควรอย่างยิ่งที่จะพึงเล็งในเหตุภายใน คือ การกระทำของตนเอง เป็นสำคัญแล้วเร่งกระทำเหตุที่สำคัญนั้นให้ถูกต้องครบถ้วน ผลสำเร็จที่มุ่งหมายไว้ในอนาคตจึงจะ มาถึงมือท่านได้”^{๒๔}

“เมื่อรู้จักพิจารณาการกระทำของตนด้วยหลักเหตุและผลดังกล่าวนี้แล้ว การกระทำก็น่าจะ ไม่มีผิดพลาด แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป มักยังมีความผิดพลาดอยู่เสมอทั้งนี้เพราะธรรมดา ทุกคนย่อมมีอคติได้ อคตินี้เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้มองไม่เห็นทาง เพราะลำเลียงเข้าข้างตัว ด้วย อำนาจความรักบ้าง ความชิงช้าบ้าง ความหลงใหลบ้าง เมื่อเกิดอคติแล้วก็จะทำให้สับสนในเหตุและผล ไม่ทำตามเหตุผล และเมื่อไม่ทำตามเหตุผล ความผิดพลาดก็ต้องเกิดขึ้น นอกจากนั้นทุกคนย่อม จะต้องใช้ความเพียรพยายามในการพิจารณาหาเหตุหาผล โดยไม่ไขว่คว้าอยู่ตลอดเวลาด้วย

^{๒๓} พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๕.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน.

จะต้องใช้ความเพียรพยายามในการพิจารณาหาเหตุผล โดยไม่ไขว่คว้าหรือถ้อยยอมอยู่ตลอดเวลาด้วย ดังนั้น การที่...จะใช้ความรู้ความสามารถของตัวกระทำการงานใดๆ...จะต้องทำความเข้าใจจิตใจของตนเองให้เที่ยงตรง พ้นจากอำนาจอคติเสียเป็นเบื้องต้นก่อน แล้วจึงนำความคิดที่เที่ยงตรงนั้นมาพิจารณาการกระทำของตนเอง ด้วยหลักเหตุผลให้ถูกต้องและด้วยความเพียรพยายามอันไม่ขาดสาย ความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า และอนาคตที่แจ่มใสจึงจะมาถึงท่าน ได้สมตามที่ตั้งใจปรารถนา”^{๒๕}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงย้ำอย่างชัดเจนว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่ใช้หลักเหตุผลเพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดี จะเห็นว่าทรงเน้นว่าการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งก็คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน ผลที่ออกมาจึงจะมีประสิทธิผล มีประโยชน์และมีความสุข ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขออย่าว่า เป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือ ความประพฤตินั้นทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือ เกิดผลมันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมาคือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และ ผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ก็แปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข”^{๒๖}

ความสุขซึ่งเป็นผลจากการกระทำนี้ ต้องไม่มาจากการเบียดเบียนผู้อื่นและส่วนรวม เพราะหากส่วนรวมได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อน ก็ย่อมจะส่งผลกระทบกลับมายังตนเอง ทำให้ได้รับความเดือดร้อน ไปด้วยในที่สุด ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนจากผู้อื่น ความเจริญที่แท้จริงนี้มีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ เพราะอำนวยการประโยชน์ถึงผู้อื่นและส่วนรวมด้วย ตรงกันข้ามกับความเจริญอย่างเท็จเทียมที่เกิดขึ้นมาด้วยความประพฤตินั้นไม่เป็นธรรมของบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็นการทำลายล้าง เพราะให้โทษบ่อนเบียนทำลายผู้อื่นและส่วนรวม การบ่อนเบียนทำลายนั้น ที่สุดก็จะกลับมาทำลายตน ด้วยเหตุที่เมื่อส่วนรวมถูกทำลายเสียแล้ว ตนเองก็จะยืนตัวอยู่ไม่ได้จะต้องล้มจมลงไปเหมือนกัน”^{๒๗}

^{๒๕} พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕.

^{๒๖} พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓.

^{๒๗} พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕.

สิ่งที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่ความคิดและความต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็คือการยึดเหตุผลและความถูกต้อง ปรับความคิดความต้องการจากสิ่งที่ เป็นคุณค่าเทียมซึ่งเกิดขึ้นจากความวิปริตผันผวนของสังคม และ ไม่คงทนยั่งยืน ให้กลับไปสู่การ ขอมรับนับถือคุณค่าแท้ตามธรรมชาติเดิมของสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความดีงามและสังคมจะได้เข้าสู่รูป เข้ารอยดีขึ้นเป็นลำดับดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

“การรักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ดีงามนั้น ในทุกวันนี้ มักเห็นกันว่าเป็นสิ่งเกิน วิชาที่จะทำเพราะสภาพชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งความคิดความต้องการของคนเปลี่ยนไปจากเดิม มาก สิ่งที่เคยรับนับถือ ก็ละเลยกันเสียโดยมาก เรื่องนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องขบคิดและแก้ไข สังคมของคนเรานั้นถึงจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ยังคงต้องอาศัยเหตุผลเป็นรากฐานและเป็น หลักการ ความคิดความต้องการหรือความเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มีได้เป็นไปตามเหตุผล จะหนักแน่น ยิ่งกว่าสิ่งที่เกิดจากเหตุผลความถูกต้อง ไม่ได้ และจะคงทนถาวรอยู่ตลอดไปไม่ได้”^{๑๒}

สรุปได้ว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาที่จะดำเนินงานใดๆ ด้วยความถี่ถ้วน รอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ ไร้ค่านิ่งถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินเป็น ไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

คำแปลในภาษาอังกฤษของคุณลักษณะความมีเหตุผลนี้จะตรงกับคำว่า Cause and Effect ซึ่งเป็นการพิจารณาเลือกเส้นทางของการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงเหตุและปัจจัยทั้งหมด ส่งผล เป็นการกระทำที่ถูกต้องดีงาม ตามหลักของเหตุและผล ในขณะที่คำว่า Reasonableness จะ หมายถึงการมีเหตุผลที่เหมาะสมต่อการกระทำใดๆ ซึ่งมีความหมายแคบคำว่า Cause Effect

ความแตกต่างที่ปรากฏอย่างชัดเจน คือ หากการดำเนินงานใดๆ ไม่ได้เป็นไปอย่างถูกต้องดี งาม ความมีเหตุผลตามความหมายของ Reasonableness ก็ยังคงมีอยู่ (Exist) ได้ตามตรรกะที่มนุษย์ เป็นผู้กำหนดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นอาจแสดงให้เห็นได้ด้วยว่าถูกต้องดีงาม โดยการอ้างอิงการยอมรับ จากกลุ่มคนส่วนหนึ่งหรือจากกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นประโยชน์ส่วนตน

ในขณะที่มีเหตุผลในเชิง Cause and Effect มีความหมายกว้างกว่า โดยประการแรก เป็น การเปิดโอกาสให้มนุษย์ดำเนินตามตรรกะของธรรมชาติ ตามสภาพที่ถูกต้องดีงามจริงแท้ ด้วยการ ละเว้นด้วยการกระทำในทางไม่ดีหรือในทางเสื่อมที่ยังไม่ได้เกิดขึ้น หรือด้วยการแก้ไขการกระทำ ดังกล่าวที่กำลังดำเนินอยู่นั้นให้กลับมาอยู่ในสภาพถูกต้องดีงามตามธรรมชาติ เพื่อให้ได้รับผลที่พึง

^{๑๒} พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔.

ปรารถนา โดยไม่มีความจำเป็นต้องแข็งขันหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีงาม นั้นเพื่อให้ดำเนินต่อไปตามตรรกะที่ตนเองสร้างขึ้น

ประการที่สอง ถ้าหากมนุษย์ยังแข็งขันที่จะดำเนินกิจกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีงามนั้น ความมีเหตุผลในเชิง Cause and Effect ซึ่งมีเค้าความหมายตรงกับคำว่า อิทัปปัจจยตา ในทางพุทธธรรม ก็จะก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาจากการกระทำนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความมีเหตุผลในเชิง Cause and Effect จึงมีฐานมาจากความรอบคอบระมัดระวังในการตัดสินใจเลือกเส้นทางของการกระทำ โดยให้พิจารณาอย่างรอบด้าน ขณะที่ความมีเหตุผลในเชิง Reasonableness ปรากฏได้ แม้จะไม่ได้พิจารณาอย่างรอบด้านในทุกแง่ทุกมุม เพราะเส้นทางของการกระทำที่ถูกเลือก อาจมาจากการพิจารณาเพียงบางด้านบางมุม และมีเหตุผลรองรับการกระทำนั้นอยู่เช่นกัน

คุณลักษณะด้านความมีเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “เหตุ” และ “ปัจจัย” สำหรับในทางพุทธธรรม จะมีความหมายที่ลึกซึ้งไปอีกขั้นหนึ่ง ดังตัวอย่างของต้นมะม่วงที่ต้องอาศัยเมล็ดมะม่วง (คือเหตุ) และอาศัยดิน อากาศ น้ำ และอุณหภูมิที่เหมาะสม (คือ ปัจจัย) ในการเจริญเติบโต แม้หากมีเมล็ดมะม่วง (ที่เป็นเหตุ) แต่ไม่มีดิน ไม่มีอากาศ ไม่มีน้ำ และไม่มีอุณหภูมิที่เหมาะสม (ที่เป็นปัจจัย) เมล็ดมะม่วงก็ไม่สามารถเจริญเติบโตขึ้นเป็นต้นมะม่วง ตามหลักการนี้ หากต้องการไม่ให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น จะมีทางเลือกสองทาง คือ กำจัดเหตุ หรือ กำจัดปัจจัย สิ่งนั้นก็ไม่สามารถเกิดขึ้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงธรรมในระหว่างการสอนทบทวนกับนายลอเรนส์ แวน เดน มิวเซนเบิร์ก นักหนังสือพิมพ์/นักเขียนชาวเดนมาร์กที่อาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศสไว้เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๔๗ ในหัวข้อ พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ โดยมีใจความว่า เรื่องเหตุและปัจจัยนี้ แม้แต่ในภาษาไทยก็ยังมีปัญหา คำว่าเหตุหรือสาเหตุ ได้แก่ Cause และปัจจัยหรือเงื่อนไข ได้แก่ Condition ในพระอภิธรรมมีปัจจัยถึง ๒๔ ข้อ และในท่ามกลางปัจจัยทั้ง ๒๔ ข้อนี้ เหตุ หรือ Cause เป็นข้อที่หนึ่ง เป็น Principle Condition หรือ Direct Condition เหตุนี้ บางครั้งก็ใช้แทนกันได้กับคำว่า ปัจจัยเพราะในภาษาบาลีใช้คำว่า ปัจจัย คำเดียว แต่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด

ข้อที่หน้าพิจารณาที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความมีเหตุผลอีก ๒ ประการ ข้อพิจารณาประการแรก คือ ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกันจึงก่อให้เกิดผลขึ้นมาหนึ่งอย่าง ในลักษณะ Many-to-One มิใช่ว่ามีเหตุเดียวผลเดียว อย่างที่วิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยึดติดอยู่ในสิ่งที่เรียกในภาษาบาลีว่า The Doctrine of single cause bringing single effect หรือที่ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เอกการณวาท ซึ่งเป็นความเห็นหรือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามธรรมชาติ

ข้อพิจารณาประการที่สอง นอกเหนือจากที่ผลหนึ่งอย่างเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง คือ เมื่อปัจจัยทั้งหมดพร้อม ผลจึงเกิดขึ้นยังมีต่ออีกว่า ปัจจัยหนึ่งอย่างอาจให้ผลหลายอย่างในลักษณะ

One-to Many อีกด้วย สิ่งนี้เองเป็นสาเหตุสำคัญที่ความคิดเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถเข้าถึงความรู้ในธรรมชาติได้อย่างสมบูรณ์ เพราะวิทยาศาสตร์ไม่สามารถติดตามปัจจัยหนึ่งซึ่งนำไปสู่ผลหลายอย่าง และจากผลที่ได้ อย่างหนึ่ง ก็ยากที่จะสืบสาวไปถึงปัจจัยได้ครบทุกอย่าง นักวิทยาศาสตร์ต้องการได้ผลอย่างนี้ ก็เลยพยายามสืบค้นคว้า เมื่อต้องการผลอย่างนี้ จึงต้องสร้างปัจจัยเงื่อนไขทั้งหมดที่รู้ เพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ แต่นักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่ามีผลอีกมากมายหลายอย่างเกิดขึ้น นอกเหนือจากผลที่ได้รับ คือ มีผลอื่นๆ ติดตามมาด้วย ซึ่งอาจนำไปสู่ผลเสียขึ้นในอนาคต

๒.๕ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง (Self-Immunity)

หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล^{๓๓}

การมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี : วิกฤตการณ์มักเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ ที่มีอาจรับมือไว้อย่างทันท่วงที หรือมิได้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับผลกระทบนั้นล่วงหน้า จนก่อให้เกิดความเสียหายทางใดทางหนึ่งในช่วงปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจจนถูกลามไปทั่วทั้งภูมิภาค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับวิกฤตการณ์และการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องของการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในตัวทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร ผ่านทางหลาย ตัวอย่างดังนี้^{๓๔}

“วิกฤตการณ์เกิดขึ้นมาอย่างไร เราเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์ และเราก็ได้ชื่อว่า กำลังก้าวไปสู่เมืองที่เป็นมหาอำนาจทางการค้า ทำไมเกิดมีวิกฤตการณ์ ความจริงวิกฤตการณ์นี้ เห็นได้มานานแล้ว แต่ไม่รู้ตัว เมื่อ ๔๐ กว่าปี มีผู้หนึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยมาขอเงิน ที่จริงก็ได้เคยให้เงินเขาเล็กน้อยๆ อยู่เรื่อยๆ เขาบอกไม่พอ เขาก็ขอมิเงิน ขอกู้อเงิน เมื่อเขาขอกู้อเงิน ก็บอกว่า เฮ้อ... ให้ แต่ขอให้เขาทำบัญชี บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย รายรับก็คือ เงินเดือนของเขา ซึ่งเป็นข้าราชการผู้น้อย และเงินที่อุดหนุนเขา ส่วนรายจ่าย ก็เป็นของที่ใช้ในครอบครัว แต่มีสิ่งหนึ่ง ที่ครั้งนั้นไม่เข้าใจ ไม่เคยเห็น คือไม่เคยทราบ มีรายการหนึ่ง บอกว่า ค่าแชร์ แล้วอีกตอนหนึ่ง ก็มีค่าแชร์อีก ... ความจริงแชร์นี้

^{๓๓} คณะอนุกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๘.

^{๓๔} พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วนิตการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓.

ไม่ใช่คนนี่เท่านั้น แต่มีทั่วไปทุกแห่ง ทั้งทางราชการ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ก็มี ทุกบริษัท ทุกส่วน แม้จะเอกชน เขาก็มีแชร์ ได้บอกให้เขาเลิกแชร์ เลิกแล้วให้ทำบัญชีต่อไปทีหลังเขาก็ทำบัญชีมา เขาไม่ขาดทุนแล้ว เขาสามารถที่จะมีเงินพอใช้ เพราะบอกให้เขาทราบว่า มีเงินเดือนเท่าไรจะต้องใช้ภายในเดือนของเขา การทำแชร์นี้เท่ากับเป็นการกู้เงิน การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้น ไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะให้หนี้ได้ ไม่ต้องคิดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ ...

มีอีกรายหนึ่ง เขามาวันหนึ่ง เอาหัวเข็มขัดมาให้ เราถามว่าหัวเข็มขัดนี้ เอามาให้ทำไม ในที่สุดเราก็ทราบว่า เขาขอกู้เงิน อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ประหลาด เพราะว่า เขาไม่มีเงินให้ใช้ ทำไมไปซื้อหัวเข็มขัด ซึ่งก็ราคาไม่ค่อยนัก เอามาให้ ก็เลยบอกเขาว่าไม่ให้ ไปหาเงินที่อื่น เพราะว่าทราบดีว่า ถ้าให้เขา เขาจะไม่มีเอามาใช้คืน เงินที่จะให้เขาก็มี แต่ถ้าใช้เงินเขาแล้ว เขาก็เอาไปใช้อย่างอื้อลู่ลู่ แฉก และไม่มีผลอย่างผู้ที่กู้สำหรับทำอาชีพ จะกลายเป็นการทำให้คนยิ่งเสียใหญ่ อันนี้ เป็นสิ่งที่จะต้องสอนว่า กู้เงิน เงินนั้นจะต้องให้เกิดประโยชน์ มิใช่กู้สำหรับไปเล่น ไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์^{๑๕}

พระบรมราชาโชวาทดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นหลักในการดำรงชีพอย่างพอมือพอกิน ให้มีเกียรติยืนอยู่ด้วยตนเอง ใช้จ่ายภายในกำลังของตัวเอง มิถุนมิคุ้มกันด้วยการไม่สร้างหนี้ โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ แต่ไม่ได้ห้ามมิให้มีหนี้ เพียงแต่ควรเป็นการกู้เงินที่ทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์ที่สมเหตุสมผล ไม่ใช่การกู้เงินมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้ หรือใช้จ่ายในสิ่งฟุ่มเฟือยโดยไม่ประมาณตนเรียกว่าเป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีทางหนึ่ง

“อีกเรื่องหนึ่ง คือ ไปทางชลนรี ครั้งหนึ่ง นี่ก็หลายสิบปีมาแล้ว มีพ่อค้าคนหนึ่ง เขาบอกว่า เขาทำโรงงานสำหรับทำสับประรดกระป๋อง เขาลงทุนเป็นล้าน จำไม่ได้แล้วก็ล้านเพื่อสร้างโรงงาน การลงทุนมากอย่างนั้น บอกให้เขาทราบว่าไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะว่าเคยทำโรงงานเล็กๆ บอกว่าที่ทางภาคเหนือใช้เงินสามแสนบาท เพื่อจะเอาผลผลิตของชาวบ้านชาวเขามาใส่กระป๋องแล้วขาย ก็ได้ผล เป็นโรงงานเล็กๆ บอกว่า ที่เขาลงทุนเป็นล้าน รู้สึกว่าเสี่ยง เขาบอกว่า ต้องทำอย่างนั้น เขาก็ลงทุน ทำไปห้ามา สับประรดที่อำเภอบ้านบึงทางชลนรี ก็ไม่มีพอ เมื่อมีไม่พอ ต้องไปสั่งสับประรดมาจากปราณบุรี สับประรดจากปราณบุรี ต้องขนส่งมา ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ทำไปห้ามา โรงงานก็ล้มอย่างนี้ ก็แสดงให้เห็นว่า ทำโครงการอะไร ก็จะต้องนึกถึงขนาดที่เหมาะสมกับที่เรียกว่า ทัศนภาพหรือกับสิ่งแวดล้อม ...

ยังมีอีกรายการหนึ่ง ที่ลำพูน มีการตั้ง โรงงานสำหรับแช่แข็งผลผลิตของชาวไร่ ได้ไปเยี่ยม เขาบอกว่า ชาวโพดที่เขา ให้สำหรับแช่แข็ง คุณภาพไม่ค่อยดี ก็เลยซื้อในราคาแพงไม่ได้ ตอนนั้น ก็

^{๑๕} พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

ยังไม่ทราบว่า เขามีอันเป็นไปอย่างไร ก็บอกเขาว่า นี่น่าจะส่งเสริมด้านการเงินห้าเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดให้ได้ข้าวโพดที่มีคุณภาพดี โรงงานจะเจริญ เขามอบให้ไม่ได้เพราะว่าคุณภาพไม่ดี อันนี้ก็เป็นปัญหาโลกแตก ถ้าไม่ให้ราคาดี หรือไม่สนับสนุนเกษตรกรในการเพาะปลูก ก็จะไม่ได้รับประโยชน์ จะไม่ได้คุณภาพ จะได้ข้าวโพดที่พินหลอ ซึ่งเขาก็บอกว่าต้องทิ้ง เพราะว่าเครื่องจักรของเขา ต้องมีข้าวโพดที่ขนาดเหมาะสม อย่างนี้โรงงานนั้น-ความจริง ไม่ได้แข่งเขาแต่นึกในใจว่า โรงงานนี้อยู่ไม่ได้ แล้วในที่สุดก็จริง ๆ ก็ล้ม อาคารอะไรต่าง ๆ ก็ยังอยู่เดี๋ยวนี้ แต่ไม่มีใครเป็นเจ้าของกะกะอยู่”^{๑๖}

นอกจากที่กิจการต้องดำเนินอยู่ภายในกำลังของตัวแล้วยังต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมรอบข้างที่เหมาะสมเกื้อกูลต่อการดำเนินกิจการด้วย วิธีการหนึ่งในการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุน ก็คือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อื่นก่อน เช่น การเอื้อเพื่อแก่ผู้ที่อยู่ในฐานะ เจ้าของวัตถุดิบหรือเป็นปัจจัยการผลิต ซึ่งในที่สุดก็จะส่งผลกลับมาอำนวยความสะดวกแก่กิจการของตน ทำให้กิจการอยู่รอดและเจริญเติบโต เป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมให้ยืนอยู่ได้

“ทุกคนต่างมีหน้าที่ แต่ก็ไม่ได้ความหมายว่าทำเฉพาะหน้าที่นั้น เพราะว่าถ้าคนใดทำตามหน้าที่เฉพาะของตนเอง โดยไม่มองคนอื่น งานก็ดำเนินไปไม่ได้ เพราะเหตุว่างานทุกงานจะต้องพาดพิงกัน จะต้องเกี่ยวโยงกัน ฉะนั้นแต่ละคนจะต้องรู้ถึงงานของผู้อื่นแล้วช่วยทำกัน”^{๑๗}

“ผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมได้ประโยชน์แก่ตนด้วย ผู้ที่ทำงาน โดยเห็นแก่ตัวเบียดส่วนรวม ย่อมบั่นทอนความมั่นคงของประเทศชาติ และที่สุดตนเองก็จะเอาตัวไม่รอด”^{๑๘}

“ทุกวันนี้สถานการณ์ต่าง ๆ ในโลกและในบ้านเมืองของเราเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วย่อมทำให้มีความคิดเห็นและหลักการอย่างใหม่เกิดขึ้นมามาก การจัดการวางหลักการวางระเบียบปฏิบัติในการบริหารและการดำเนินการศึกษา จำต้องกระทำให้สอดคล้อง ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนมาด้วยเพื่อที่จะได้ก้าวหน้าไปในทางเจริญ”^{๑๙}

ตัวอย่างของพระราชดำรัสที่อัญเชิญมาข้างต้น สะท้อนถึงหลักคิดในการสร้างภูมิคุ้มกันที่เป็นข้างขึ้นตอน โดยในขั้นแรกเป็นการจัดการกับเหตุภายในตัว เช่น การไม่ก่อหนี้ที่ไม่เกิด

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๗} พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๓.

^{๑๘} พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรประกาศนียบัตรและอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๒.

^{๑๙} พระบรมราโชวาทเนื่องในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือประจำปี ๒๖๑๖ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗.

ประโยชน์แก่ตนเองขึ้นต่อมาเป็นจัดการกับเหตุภายนอกตัว เช่น การอุดหนุนเงินแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องรอบข้าง ซึ่งถือเป็นการปลูกสร้างภูมิคุ้มกันอย่างเป็น “ระบบ” ด้วยการรวบรวมและจัดการเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยไม่เกิดความเสียหายจนถึงขั้นที่อยู่ไม่ได้

ระบบคุ้มกัน ยังหมายถึง การรวมองค์ประกอบย่อยต่างๆ เข้าด้วยกัน การจัดกระบวนการดำเนินงานต่างๆ อย่างบูรณาการ จนเกิดขึ้นเป็นระบบภูมิคุ้มกันที่สามารถป้องกันผลกระทบจากภายนอกในหลายด้านเช่น ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึงการจัดองค์กรประกอบของการดำเนินงาน ให้มีสภาพพร้อมรับรองรับต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ได้เป็นอย่างดี

เงื่อนไขความรู้ : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องของความรู้ในวโรกาสต่าง ๆ ดังนี้

“ความรู้ นั้นเป็นหลักของการทำงาน ผู้ที่จะทำงานอย่างใดจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นก่อนเป็นเบื้องต้น ส่วนความคิดเป็นเครื่องช่วยความรู้ คือ ช่วยให้ใช้ความรู้ได้ถูกต้อง เช่น จะใช้อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด เมื่อมีความรู้สำหรับงาน มีความคิดสำหรับพิจารณาใช้ความรู้ให้ถูกต้องแล้ว ย่อมทำงานได้ผลสมบูรณ์ดี หากที่ผิดพลาด ความรู้กับความคิดจึงไม่ควรแยกจากกัน”^{๔๐}

ข้อพิจารณาซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความรู้ที่เหมาะสมในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้ทั้งในงานที่ทำและสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวกับงานที่ทำทั้งหมดมีสติ หรือความระลึกรู้ และมีปัญญา หรือความรู้ชัด ที่เกิดขึ้นจากความฉลาดสามารถคิดพิจารณาอย่างถูกต้องแยกแยะด้วยเหตุผล

“การสร้างความสำเร็จในกิจการงานทุกอย่าง ทุกระดับ รวมทั้งความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคนล้วนกัน ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญประกอบกันถึงสามส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้และความชำนาญทางวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน หรือเป็นเครื่องมือปฏิบัติงานแท้ๆ ส่วนที่สอง คือ ความละเอียดถี่ถ้วน ความตั้งใจ และความอุตสาหพยายาม ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยให้ทำการได้ไม่ผิดพลาดบกพร่องและสำเร็จลุล่วงได้ตลอดไม่ทิ้งขว้างกลางคัน ส่วนที่สามนั้น ได้แก่ สติระลึกรู้ตัวและปัญญาความรู้ชัด หรือความเฉลียวฉลาดที่จะหยุดคิดพิจารณากิจที่จะทำ คำที่จะพูดทุกอย่าง ให้

^{๔๐}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๐๘.

เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงตามกระบวนการของเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินชีวิตและการทำงาน
ไปในทางเจริญ”^{๔๑}

ความรู้ที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในเงื่อนไขของความรู้ มีความหมายครอบคลุมทั้งความรู้
ความเข้าใจในพื้นฐานและหลักการของวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้ในแนวลึก และความรู้ใน
ข้อเท็จจริงแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งเป็นความรู้ในแนวกว้าง ที่จะทำให้
สามารถประกอบและส่งเสริมการปฏิบัติงานให้ได้ผลสมบูรณ์ ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทฯ ว่า

“ความรู้ที่ใช้ได้ผลนั้น ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อง แม่นยำ ชำนาญ นำมาใช้ในการได้ทันทีและ
นอกจากความรู้ด้านลึก คือวิชาการเฉพาะสาขาที่ศึกษามาโดยตรงแล้ว ความรู้ด้านกว้าง คือ วิชาการอื่น
ๆ ทั่วไป ย่อมเป็นปัจจัยประกอบส่งเสริมอีกส่วนหนึ่งด้วย”^{๔๒}

“นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถทางวิชาการตามที่ได้ศึกษามาแล้ว ยังจำเป็นต้องมี
ความรู้และความเข้าใจอันกระจ่างและเพียงพอในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและ
สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องพันกับงานที่จะทำทั้งหมดรวมทั้งระบบชีวิตของคนไทย อันได้แก่ ความเป็นอยู่
ความต้องการ วัฒนธรรม และความรู้สำนึกคิดโดยเบ็ดเสร็จด้วยจึงจะทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้”^{๔๓}

องค์ประกอบต่อมาในเงื่อนไขของความรู้ได้แก่ สติ หรือ ความระลึกรู้ ซึ่งเป็นเครื่องบังคับ
ตนเองในการกระทำ การพูด หรือแม้แต่การคิดในเรื่องต่างๆ ว่าจะเป็นประโยชน์หรือมีผลเสียหาย
หรือไม่อย่างไรในระยะยาว

“ความรู้สี่กระดิกได้ว่าอะไรเป็นอะไร หรือเรียกสั้นๆ ว่า “สติ” นั้น เป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่าง
หนึ่งที่จะทำให้บุคคลหยุดคิดพิจารณาก่อนที่จะทำ จะพูด และแม้แต่จะคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าสิ่งนั้นดีหรือ
ชั่ว มีคุณมีประโยชน์หรือเสียหาย ควรกระทำหรือควรเว้นอย่างไร เมื่อยังคิดได้ ก็จะช่วยทำให้พิจารณา
ทุกสิ่งทุกอย่างอย่างละเอียดประณีต และสามารถถ่วงรอนถ่วงเอาสิ่งที่ไม่เป็นสาระ ไม่เป็นประโยชน์ออก
ได้หมด คงเหลือแต่เนื้อแท้ที่ถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งเป็นของควรคิดควรพูด ควรทำแท้ๆ”^{๔๔}

^{๔๑}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๐.

^{๔๒}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่
๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๒.

^{๔๓}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๒.

^{๔๔}พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่สามัคคีสมาคม ในพระราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านใน
การประชุมสามัญประจำปี ระหว่างวันที่ ๑๖-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

อีกองค์ประกอบในเงื่อนไขของความรู้อื่นๆ ได้แก่ ปัญญา หรือความรู้ชัด อันเกิดจากการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องแบบคายด้วยเหตุผล ทำให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัดเป็นความรู้แจ้งในงานและวิธีที่จะปฏิบัติงานอย่างถูกต้องเที่ยงตรง

“ปัญญาแปลอย่างหนึ่งก็คือความรู้ทุกอย่างทั้งที่เล่าเรียน จดจำมา ที่พิจารณาใคร่ครวญคิดเห็นขึ้นมา และที่ได้ฝึกฝนอบรมให้คล่องแคล่วชำนาญขึ้นมาในตัวเอง อีกอย่างหนึ่ง เมื่อมีความรู้ความชัดเจนชำนาญในวิชาการต่างๆ คงว่าจะยังผลให้เกิดความเฉลียวฉลาดขึ้นในตัวบุคคล แต่ประการสำคัญคือความรู้ที่ผนวกกับความเฉลียวฉลาดนั้น จะรวมกันเป็นความสามารถพิเศษขึ้นคือความรู้จริง รู้แจ้งชัด รู้ตลอดในสิ่งที่ได้มีโอกาสศึกษา ซึ่งจะเป็ผลต่อไปเป็นความรู้เท่าทันความคิด จริต ทฤษฎี และเจตนาของคนทั้งปวงที่สมาคมด้วย...เมื่อรู้เท่าทันแล้วก็จะเห็นแนวทางและวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นอุปสรรค ปัญหา และความเลื่อม ความล้มเหลวทั้งปวงได้ แล้วดำเนินไปตามทางที่ถูกต้องเหมาะสมจนบรรลุความสำเร็จ”^๔

“ปัญญา ความรู้ชัด ซึ่งเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินปัญหาและเรื่องราวต่างๆ ที่จะต้องผ่านพบในการปฏิบัติงาน ความรู้ชัดนี้ หมายถึง ความรู้ที่กระจ่างถูกต้องตามเหตุตามผลและตามจริง เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความรู้อันกว้างขวาง ที่ได้รู้ได้เห็น ได้ศึกษาสังเกตมาแล้วเป็นเนื้อหาอาศัยสติ ความระลึกรู้ และความมีใจสงบตั้งมั่นในความเป็นกลาง ไม่หวั่นไหวด้วยอคติ เป็นพื้นฐานรองรับและเป็นเครื่องพิจารณากลับกรอง สำเร็จเป็นความรู้ความเห็นที่ชัดเจนถูกต้องทำให้สามารถวินิจฉัยชี้ชัดในกรณีทั้งปวง ได้แม่นยำถูกต้อง ผู้มีกำลังปัญญาจึงรู้จริงและรู้ซึ่งมองเห็นปัญหาและภารกิจของตนได้ชัดเจน โดยตลอดหมดทุกอย่างและสามารถปฏิบัติบริหารให้สำเร็จเรียบร้อยได้โดยยุติธรรมถูกต้อง”

จากพระบรมราโชวาทข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่า มีความรู้ประกอบกันสามส่วนด้วยกัน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้อันกว้างขวาง หรือเรียกว่าเป็น ความรอบรู้ ที่ไม่จำกัดเพียงความรู้ความสามารถทางวิชาการตามที่ได้ศึกษามา แต่ยังรวมถึงความรู้และความเข้าใจอันกระจ่างและเพียงพอในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวพันกับงานที่จะทำทั้งหมด ส่วนที่สอง คือ สติ หรือความรู้ลึกรู้ซึ่งเป็นเครื่องพิจารณากลับกรองก่อนที่จะทำ จะพูด หรือแม้แต่จะคิดในเรื่องต่างๆ ว่า ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลเสียหาย ควรกระทำหรือควรงดเว้น และส่วนที่สาม คือ ปัญญา หรือความรู้ชัด อันเกิดจากการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องแบบคายด้วยเหตุผล ทำให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัด เป็นความรู้แจ้งในงานและวิธีที่ปฏิบัติงานอย่างถูกต้องเที่ยงตรง

^๔ พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๑.

~~สิ่งใดที่สรุปแล้ว~~ เจื่อนใจของความรู้ หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อเป็นไปอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ความรอบรู้ คือ ความรู้ลึกในงานที่ทำและความรู้กว้างในสภาวะแวดล้อม และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำ ความระลึกรู้ (สติ) คือ การยั้งคิดพิจารณาและรู้ทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะกระทำการใดๆ และความรู้ชัด (ปัญญา) คือ การเห็นและเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ถูกต้องตามเหตุตามผลและตามจริง

ความรู้เป็นเหตุเจื่อนใจที่จะทำให้เกิดความ “ถูกต้อง” ในการดำเนินงาน ภายใต้หลักการกระทำหรือพฤติกรรมให้เป็นไปอย่าง “ถูกต้องดีงาม” หรือที่เรียกว่า “สัมมา” กระบวนการส่วนเหตุหรือเจื่อนใจที่จะทำให้เกิดความดีงามในการกระทำหรือพฤติกรรม

“เจื่อนใจของคุณธรรม หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างดีงาม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความประพฤติชอบ มีการพูดและการกระทำซื่อตรงต่อหน้าที่ การงาน ต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาเปรียบ ความอดทน มีความเพียร คือ ความบากบั่น ความกล้าแข็ง มีความหนักแน่น ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไป จนประสบความสำเร็จ และความรอบคอบระมัดระวัง คือ การพิจารณาอย่างถูกถ้วนในทุกแง่ทุกมุมก่อนที่จะดำเนินงานเพื่อให้เกิดความเผอเรอและพลั้งพลาด”^{๔๖}

เจื่อนใจคุณธรรม : พระบรมราชาบาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องของความรู้ มีใจความสำคัญดังนี้

“การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้แต่เพียง อย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ ที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไปได้ ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวแล้ว เป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ขบวนการดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ คือปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้น ในการที่จะประกอบการงานเพื่อตนเพื่อส่วนรวมต่อไป ขอให้ทุกคนสำนึกไว้เป็นนิตย์โดยตระหนักว่า การงาน สังคมและบ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหารดำเนินการข่อมเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ถ้างานใด สังคมใด และบ้านเมืองใดก็ตามขาดบุคคลผู้มีความรู้คุณธรรมความสุจริตแล้วจะดำรงอยู่มิได้เลย”^{๔๗}

^{๔๖}พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร, อ่างแล้ว, หน้า ๗๑.

^{๔๗}พระบรมราชาบาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

องค์ประกอบของคุณธรรมประการแรก คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นเครื่องกำกับทิศทางของการใช้วิชาความรู้ เพื่อนำพาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์

“ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายจงมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพราะคุณธรรมอันนี้เป็นมูลฐานที่จะยังความเจริญและความเป็นปึกแผ่นแก่สังคม เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีกลมเกลียว ความซื่อสัตย์ที่นี้ว่า หมายถึงความสุจริตที่ตรงต่อหน้าที่การงานต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ไม่เอารัดเอาเปรียบ”^{๔๔}

องค์ประกอบต่อมาคือ ความอดทน มีความเพียร ประกอบ การงานด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง เป็นความเพียรที่มีลักษณะกล้าแข็งไม่ขาดสาย มีหนักแน่นอดทน ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไป

“ท่านทั้งหลายจะต้องอาศัยวิชาความรู้ที่กว้างขวางถูกต้อง และแม่นยำชำนาญอยู่ตลอดเวลา ทั้งต้องมีความอดุสาหพยายาม มีสติความระลึกรู้ตัว มีความสังเกตพิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ ยิ่งกว่านั้น ทุกคนยังต้องมีคุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวเป็นพิเศษในโอกาสนี้ คือ ความหนักแน่นอดทน ไม่ยอมตัวให้วู่วามไปตามเหตุการณ์ ตามอคติ ตามอารมณ์ชอบใจหรือไม่ชอบใจ ความหนักแน่นอดทนช่วยให้เกิดการขังคิด และธรรมคาคนเราเมื่อมีการขังคิด ย่อมมีโอกาสพิจารณาทบทวนเรื่องต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น เมื่อคิดทบทวนดีแล้ว ก็จะเห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่าง ได้อย่างกระจ่างชัด คือเห็นและทราบชัดในสิ่งที่เป็นตัวปัญหา พร้อมทั้งดูทางและวิธีการที่จะคิดจะปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น โดยตลอด จึงสามารถทำการงานได้โดยราบรื่น ไม่หลงทาง ไม่เสียเวลา ไม่ผิดพลาด หากแต่มีประสิทธิภาพแลบรรลุผลสมบูรณ์”^{๔๕}

“คนเราจะแสวงหาแต่วิชาการฝ่ายเดียวไม่ได้ ผู้มีวิชาการจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในตัวเอง นอกจากวิชาความรู้ด้วย จึงจะนำคนนำชาติให้รอดและเจริญได้ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับทุกคนนั้น ที่สำคัญได้แก่ ความรู้จักผิดชอบชั่วดีความละเอียดรอบคอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งในความคิดและการกระทำ ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ความไม่มั่งง่าย หยาบคาย กับ

^{๔๔}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๖.

^{๔๕}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๒๒.

อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญเป็นพิเศษ คือ ความขยันหมั่นเพียร พยายามฝึกหัดประกอบการทำงานทุกอย่าง ด้วยตนเอง ด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง คุณสมบัติเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ”^{๕๐}

“ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือ ความเพียรที่จะกำจัดความเลื่อมให้หมดไป และระวังป้องกัน มิให้เกิดขึ้นใหม่ อย่างหนึ่ง กับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดี ความเจริญให้บังเกิดขึ้น และระวังรักษามิให้เสื่อมสิ้นไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้เป็นอุปการะอย่างสำคัญต่อการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ ตั้งตน ตั้งใจอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อม ทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม”^{๕๑}

ความซื่อสัตย์สุจริต และความมั่นคง อดทน มีความเพียร จะเกิดขึ้นและยั่งยืนอยู่ได้ด้วยการมีสติและปัญญา กล่าวคือ มีสติรู้ตัวมีปัญญารู้ชัดในคุณค่าของความซื่อสัตย์สุจริต และการสร้างสรรค์ความเจริญบนพื้นฐานของความสุจริต เกิดเป็นก่านิยม ความเชื่อมั่นและความพึงใจในการคิดดี พูดดี และทำดี แล้วความมั่นใจ ความพึงพอใจนั้น ก็จะอุดหนุนประคองความซื่อสัตย์สุจริต และความอดทนมีความเพียรที่จะทำดีให้อยู่คงได้ตลอด ไปไม่เสื่อมถอย

อีกองค์ประกอบหนึ่งในเรื่องใจคุณธรรม คือ ความรอบคอบ ระมัดระวัง ที่พิจารณาเรื่องต่างๆ ให้กระจ่างแจ้งในทุกแง่ทุกมุมก่อนที่จะจัดการให้ถูกจุด ถูกขั้นตอน ถูกเหตุผล

“การทำงานให้สำเร็จผลแน่นอนและสมบูรณ์ตามเป้า หมายนั้น จะต้องใช้ความรู้ความสามารถพร้อมทั้งคุณสมบัติที่สำคัญๆ ในตัวบุคคลหลายประการ เช่น ความตั้งใจที่มั่นคง ความคิดสร้างสรรค์ ความอุตสาหพยายาม ความรับผิดชอบ ระมัดระวัง ตลอดจนความสุจริตเป็นธรรมนำมาปฏิบัติงาน โดยพร้อมสรรพ และโดยเต็มกำลังอย่างสม่ำเสมอ”^{๕๒}

“แบบแผนและหลักเกณฑ์นั้น ย่อมต้องมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน และเหตุผลที่จะทำให้พื้นฐานมั่นคงไม่สั่นสะเทือนได้ก็เป็นเหตุผลความจริงแท้ ที่ได้พิสูจน์ให้เห็นจริงแล้วด้วยความละเอียดรอบคอบ ปราศจากความลำเอียงและความหลงผิดตามอารมณ์”^{๕๓}

^{๕๐}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๐.

^{๕๑}พระราชดำรัสในการเสด็จออกมหาสมาคม เนื่องในพระราชพิธีกาญจนภิเษก ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๑๕.

^{๕๒}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๘.

^{๕๓}พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

หลักการในการปฏิบัติงานใดๆ จำเป็นมีเหตุผลจริงแท้รองรับโดยอาศัยความรอบคอบ ระมัดระวังเป็นเครื่องพิจารณากลับกรองความรอบคอบระมัดระวังจึงเป็นคุณธรรมที่คอยสนับสนุน การใช้ปัญญาหรือความรู้ความคิดที่ปราศจากอคติและกิเลสครอบงำ เพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลที่ ถูกต้อง

จากพระบรมราโชวาทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นอกเหนือจากความรู้ที่จำทำงานให้สัมฤทธิ์ ผลที่พึงปรารถนา ซึ่งเปรียบเหมือนเครื่องยนต์ส่งที่ให้พาหนะเคลื่อนที่ ยังต้องประกอบไปด้วย คุณธรรมในตัวบุคคล ซึ่งเปรียบเหมือนพวงมาลัยคอยบังคับทิศทางให้ไปถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ อันได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน มีความเพียร และรอบคอบระมัดระวัง เป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไป อย่างดีงาม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความประพฤติชอบ มีการพูดและการกระทำ ซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่คดโกง ไม่ หลอกลวง และไม่เอาัดเอาเปรียบ ความอดทน มีความเพียร คือ ความบากบั่น ความกล้าแข็ง มี ความหนักแน่น ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไปจนประสบผลสำเร็จและความ รอบคอบระมัดระวัง คือ การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในทุกแง่มุมก่อนที่จะดำเนินงาน เพื่อมิให้เกิด ความเผอเรอละผลั้งพลาด

ภายใต้หลักการที่มุ่งเน้นการกระทำหรือพฤติกรรมให้เป็นไปอย่าง “ถูกต้องดีงาม” หรือที่ เรียกว่า “สัมมา” กระบวนการ คุณธรรมจึงเป็นเหตุหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความ “ดีงาม” ควบคู่กับ ความรู้ที่เป็นเหตุหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความ “ถูกต้อง” ในการดำเนินงาน

“เศรษฐกิจพอเพียงมีสามระดับ ในระดับหนึ่ง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานที่เน้น ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว ในระดับที่สอง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่ เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มกลุ่มหรือองค์กรและระดับที่สาม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าว หน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย”^๔

หลักการพึ่งตนเอง : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสเพิ่มเติมอีกว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือน เสาเข็มที่ถูกตอกรองบ้านเรือนตัวอาคาร ใว้ นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะอยู่มั่นคง ได้ก็อยู่ที่เสา แต่คน ส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” ฉะนั้น แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึง เป็นการหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง ๕ ประการ คือ

^๔“พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร, อ้างแล้ว, หน้า ๓๑.

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีเข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี ต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

๕. ด้านเศรษฐกิจแต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การพัฒนาเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ ได้มีพระราชกระแสด้วยว่า “...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกันทำสัก ¼ ประเทศชาติของเราก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤตได้...”^{๕๕}

๒.๖ ขั้นตอนของทฤษฎีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานแนวทางในการพัฒนาชีวิตและอาชีพตามแนวทฤษฎีใหม่นี้ ออกเป็น ๓ ขั้น คือ การผลิต การรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ และการร่วมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : การผลิต

ทฤษฎีในขั้นที่ หนึ่ง หรือที่รู้จักกันดีในอีกชื่อหนึ่งว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นขั้นเริ่มต้นที่มีความสำคัญ เพราะว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

หลักพื้นฐานที่สำคัญที่จะปฏิบัติทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งนี้ คือ เกษตรกรหรือเจ้าของที่ดินต้องมีพื้นที่ทำมาหากินแปลงเล็ก ๆ หรือค่อนข้างจำกัด ประมาณไม่เกิน ๑๕ ไร่ ซึ่งในระยะเริ่มแรกเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ประหยัด มีความพอเพียงและสามารถเลี้ยงตัวได้ (Self sufficiency) ก่อน ทั้งนี้ต้องอาศัยความขยัน มานะ อดทน รวมถึงต้องรู้จักสามัคคีในท้องถิ่นของตน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นได้จากพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่แล้ว ก็มาเข้าเป็นทฤษฎีพอเพียง คนที่ทำนี้ต้องไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ได้เขียนไว้ในทฤษฎีนั้นว่าลำบาก เพราะผู้ปฏิบัติต้องมีความเพียรและอดทน ไม่ใช่ทำง่าย ๆ ...”

^{๕๕} “ปัญหาตร หล่อไกรเลิศ, เศรษฐกิจพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖-๒๗.

จากนั้นกำหนดเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของการผลิตว่า ต้องผลิตข้าวสำหรับบริโภคได้เพียงพอตลอดปี โดยครอบครัวหนึ่ง ทำนา ๕ ไร่ ก็จะมีข้าวพอกิน

สำหรับหลักปฏิบัติในการดำเนินงาน จะต้องมีหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำเป็นสิ่งสำคัญ ร่วมกับการบริหารเวลา เงินทุนและกำลังคน

ข้อสังเกตในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ "...การทำทฤษฎีใหม่นี้มิใช่เป็นของที่ง่าย ๆ แล้วแต่ที่ แล้วแต่โอกาส และแล้วแต่งบประมาณ เพราะว่าเดี๋ยวนี้ ประชาชนทราบถึงทฤษฎีใหม่นี้กว้างขวาง และแต่ละคนอยากได้ให้ทางราชการอุดหนุนและช่วย แต่มันไม่ใช่สิ่งที่ยั่งยืน บางแห่งขุดแล้วไม่มีน้ำ แม้จะมีฝน น้ำก็อยู่ไม่ได้เพราะว่ามันรั่วหรือบางทีก็เป็นพื้นที่ที่รับน้ำไม่ได้ ทฤษฎีใหม่นี้จึงต้องมีที่ที่เหมาะสมด้วย..."

การจัดแบ่งพื้นที่ตามทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระองค์ทรงคิดคำนวณเป็นสูตรไว้อย่างคร่าว ๆ ดังนี้ คือ ในพื้นที่แต่ละแปลง ควรประกอบไปด้วย นา ๕ ไร่ พืชไร่และพืชสวน ๕ ไร่ สระน้ำ ๑ ไร่ และที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ อีก ๒ ไร่ รวมทั้งหมด ๑๕ ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ซึ่งสัดส่วนนี้อาจปรับเปลี่ยนหรือยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง : สระกักน้ำ

พื้นที่ร้อยละ ๓๐ ส่วนแรกให้ขุดสระ สำหรับเก็บกักน้ำฝนธรรมชาติในฤดูฝน เพื่อใช้ในการรดน้ำปลูกผัก พืชผลในฤดูแล้ง ตลอดจนใช้เพื่อการเลี้ยงสัตว์ ปลา และพืชน้ำต่าง ๆ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด เป็นต้น

ในการขุดสระน้ำจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะของดินว่ามีความสามารถเก็บน้ำได้หรือไม่ ดังนั้นควรมีการตรวจสอบสภาพดินก่อนดำเนินการขุดสระ และอีกประการหนึ่ง คือ ตำแหน่งการขุดสระน้ำ เนื่องจากสระน้ำนี้ต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ จึงควรอยู่ในพื้นที่ที่สามารถรับน้ำได้มากที่สุด ส่วนพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ ควรขุดสระอยู่ใกล้ และต้องสะดวกต่อการนำน้ำไปใช้ประโยชน์ด้วย

ขนาดของสระน้ำที่ขุดต้องมีความสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม กล่าวคือ ถ้าพื้นที่ทำการเกษตรอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ อย่างน้อยต้องมีน้ำ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ฉะนั้น ๕ ไร่ ต้องมี ๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ดังนั้น แต่ละแปลง (๑๕ ไร่) แบ่งทำนา ๕ ไร่ ทำพืชไร่หรือผลไม้ อีก ๕ ไร่ รวมทั้งสิ้นเป็น ๑๐ ไร่ จะต้องมีน้ำ ๑๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อปี สระน้ำ ๑ ไร่ ลึก ๔ เมตร สามารถจุน้ำได้ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการระเหยของน้ำในอ่างเก็บน้ำหรือสระ เพราะโดยเฉลี่ยแล้วในแต่ละวัน น้ำจะระเหยวันละ ๑ เซนติเมตร ดังนั้น ในหนึ่งปีฝนไม่ตก ๓๐๐ วัน ระดับของอ่างเก็บน้ำหรือสระจะเหลือ ๔,๗๕๐ ลูกบาศก์เมตร จะเห็นว่า

ปริมาณน้ำอยู่ในลักษณะที่ “หมื่นแหม่” จึงนำไปสู่การจัดการทรัพยากรน้ำ โดยใช้น้ำอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ขณะเดียวกันก็ต้องหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมด้วย

ส่วนพื้นที่ทำการเกษตรที่ใกล้กับแหล่งน้ำหรือเขตชลประทานสระน้ำอาจมีลักษณะลึกลึกหรือตื้น แคนหรือกว้างตามความเหมาะสม เพราะมีน้ำมาเติมอยู่เรื่อย ๆ

แต่อย่างไรก็ดี การขุดสระหรือสร้างอ่างเก็บน้ำนั้นมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน หรือมูลนิธิต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่เป็นการสิ้นเปลืองในเรื่องของการดำเนินการ

สำหรับการจัดการดิน ในระหว่างการขุดสระน้ำจะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินที่ดีควรแยกกองไว้ต่างหาก เพื่อนำดินเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่าง ๆ นำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี หรือนำมาถมทำขอบสระหรือยกร่องเพื่อปลูกไม้ผล

การดูแลรักษาสระน้ำ ควรปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบขอบสระเพื่อเป็นการป้องกันการพังทลายของดิน และสามารถป้องกันการระเหยของน้ำด้วย

พื้นที่ส่วนที่สอง : ปลูกข้าว

พื้นที่ส่วนที่สอง ไร่ละ ๓๐ ไร่ ให้ปลูกข้าวเพื่อใช้บริโภคสำหรับครอบครัวให้พอเพียงตลอดทั้งปี ไม่ต้องไปซื้อหาในราคาที่แพง ทุกครัวเรือนสามารถอยู่รอดและพึ่งตนเองได้ เห็นได้จากพระราชดำรัสที่ว่า

“...อย่างข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเองแต่ละครอบครัว เก็บเอาไว้ในยุ้งเล็กๆ แล้วถ้ามีพอก็ขาย ... ที่พูดอย่างนี้ก็เพราะว่าข้าวที่ปลูกสำหรับบริโภค ไม่ต้องเที่ยวรอบโลกถ้าข้าวที่ซื้อมาต้องเที่ยวอาจจะไม่ถึงรอบโลก แต่ก็ต้องข้างจังหวัด หรืออาจจะข้ามประเทศ ค่าขนส่งนั้นก็บวกเข้าไปในราคาข้าว ตกลงเขาจะต้องขายข้าวในราคาถูกลง เพราะข้าวนั้นต้องขนส่งไปสู่ต่างประเทศ ที่จะขายได้กำไรก็ต้องบวกค่าขนส่ง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็บวกเข้ามาในราคาข้าว หมายความว่า ราคาข้าวของเกษตรกรจะถูกตัด เขาบอกว่าขายข้าวหอมมะลิได้ราคาแพงจริง ตอนขายถึงผู้บริโภคในต่างประเทศ แต่ต้นทุนก็ไม่ได้ค่าตอบแทนมากนักและยังต้องไปซื้อข้าวบริโภค ซึ่งจะแพงกว่า...”^{๕๖}

นอกจากนี้การปลูกข้าวต้องพิจารณาถึงการคัดเลือกพันธุ์และเทคโนโลยีในการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ตลอดจนลักษณะสังคมของเกษตรกร ควรปลูกข้าวสำหรับบริโภคก่อน แล้วจึงใช้พื้นที่นาที่เหลือปลูกข้าวพันธุ์อื่น ๆ ที่ตลาดต้องการเป็นลำดับรองลงมา ดังที่พระองค์ได้ทรงยกกรณีตัวอย่างของสังคมอีสาน ว่า “...ในทางภาคอีสาน เขาบอกว่าต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อ

^{๕๖}พระราชดำรัส ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐.

จะขาย อันนี้ถูกต้อง ข้าวอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้ว จะบริโภคเอง ต้องซื้อ ต้องซื้อจากใคร ทุกคนที่ปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมากเขาชอบบริโภคข้าวเหนียวซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียว เพราะประกาศโฆษณาว่า คนที่ปลูกข้าวเหนียวเป็นคนโง่ อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เลยได้สนับสนุนบอกว่าให้ปลูกข้าวบริโภค เขาจะชอบข้าวเหนียวก็ปลูกข้าวเหนียว เขาจะชอบข้าวอะไรก็ตาม ให้ปลูกข้าวอย่างนั้น และเก็บไว้ เพื่อที่จะบริโภคตลอดปี ถ้ามีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าวก็ปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย...”

พื้นที่ส่วนที่สาม : ปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชผัก

พื้นที่ส่วนที่สามหรือร้อยละ ๓๐ ของพื้นที่ ให้ปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชสวน พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้บริโภค ถ้าเหลือก็นำไปจำหน่าย โดยมีวิธีการและชนิดของพืชที่แตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับปัจจัยของแต่ละพื้นที่ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ตลาดหรือเส้นทางคมนาคม รวมถึงภูมิปัญญาและประสบการณ์ของเกษตรกร เป็นต้น การปลูกพืชหลากหลายชนิดเช่นนี้ จะเป็นการช่วยกระจายเงินทุน แรงงาน น้ำ และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ตลอดจนลดความเสี่ยงของความแปรปรวนของธรรมชาติ เศรษฐกิจ และความเสียหายที่เกิดจากโรคพืชหรือแมลงศัตรูพืชด้วย

กล้วย เป็นพืชที่ควรปลูกในระยะแรกเพื่อใช้บังลม และเก็บความชื้นในดิน ต่อไปจึงค่อยปลูกไม้ผลหรือไม้ยืนต้น ในระหว่างที่ไม้ผลหรือไม้ยืนต้นยังไม่โต ก็ปลูกพืชล้มลุกอายุสั้นระหว่างแถว เช่น พริก มะเขือ ถั่วต่าง ๆ จนกว่าปลูกไม้ได้ จึงเปลี่ยนไปปลูกไม้ทนร่ม เช่น ขิง ข่า และพืชหัวต่าง ๆ

ไม้ผล เช่น มะม่วง มะพร้าวแก่ มะพร้าวอ่อน มะพร้าวน้ำหอม มะขาม ขนุน ละครุด ส้มเขียวหวาน ส้มโอ ส้มโชกุน ฝรั่ง น้อยหน่า กระท้อน มะละกอ ชมพู่ กล้วย เป็นต้น

พืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วพุ่ม ปอกระเจา อ้อยคั้นน้ำ มันสำปะหลัง เป็นต้น

พืชผัก เช่น แคบ้าน มะรุม สะเดา ชะอม ขี้เหล็ก กระถิน มะเขือ เครือ พริก กะเพราะ โหระพา ตะไคร้ ขิง ข่า กระชาย ขะพลู่ พักทอง ผักบุ้งไทย ผักบุ้งจีน ผักคะน้า เป็นต้น

ไม้ดอกและไม้ประดับ เช่น มะลิ คาวเรือง กุหลาบ ดอกกรัก บานไม่รู้โรย ช่อนกลีบลูกกระเฉด เป็นต้น

เห็ด เช่น เห็ดฟาง เห็ดนางฟ้า เห็ดเป๋าฮื้อ เป็นต้น

สมุนไพรและเครื่องเทศ เช่น พริก แมงลัก สะระแหน่ ตะไคร้ เป็นต้น

พืชน้ำ เช่น ผักกระเฉด ผักบุ้งไทย กระเจี๊ยบ บัวสาย ผักกูด โสน เป็นต้น

ไม้ยืนต้น เช่น ไม้ มะพร้าว กระถิน สะเดา ขี้เหล็ก เป็นต้น

พืชบำรุงดินและพืชคลุมดิน เช่น ถั่วต่าง ๆ โสน ปอ เป็นต้น

แนวทางในการเลือกปลูกพืชผสม พืชหลายชนิดทำประโยชน์ได้มากกว่าหนึ่งอย่างหรือ
 เอนกประสงค์ การเลือกปลูกพืชผสมผสานหลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน ต้องอาศัยคำแนะนำทาง
 วิชาการและประสบการณ์หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เพราะพืชบางชนิดปลูกรวมกันได้ บางชนิดปลูก
 รวมกันไม่ได้^{๔๖}

พื้นที่ส่วนที่สี่ : ที่อาศัยและอื่น ๆ

พื้นที่ส่วนที่สี่ คือ ไร่ยอละ ๑๐ เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนน คันดิน โรงเรือน เรือนเพาะชำ
 และอื่น ๆ

ในการเลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลา ควรคำนึงถึงแรงงาน เงินทุน และพื้นที่ที่เหลือ เพื่อเป็น
 รายได้เสริมและอาหารประจำวันสำหรับครอบครัว เช่น หมู ไก่ ปลา เป็ด ฯลฯ สำหรับเทคนิคใน
 การเลี้ยงสัตว์ตามแนวทฤษฎีใหม่ สามารถขอคำแนะนำปรึกษาจากนักวิชาการ เช่นเกี่ยวกับการปลูก
 พืช เช่น การสร้างคอกหรือเล้าสัตว์ค่อมบนบ่อปลา หรือการขุดบ่อปลาให้มีระดับความลึกต่าง ๆ
 กัน เป็นต้น (ทฤษฎีใหม่ : มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๗)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง : การรวมพลังกัน

เมื่อเกษตรกรเริ่มเข้าใจถึงหลักการและวิธีการ และได้ดำเนินการในที่ดินของตนตามทฤษฎี
 ใหม่ เมื่อได้ผลก็เริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงรวมใจ
 กันดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ชลประทาน ฯลฯ) ร่วมมือกันในการผลิตเพื่อเตรียม
 พันธุ์พืช เตรียมดิน บัญ การจัดหาฯลฯ เพื่อการเพาะปลูก

๒. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิตต่าง) เมื่อมีผลผลิตก็ต้อง
 ร่วมมือกันผลิตและจัดจำหน่ายขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด

๓. การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ) เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่พอดี
 มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง

๔. สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้) แต่ละชุมชนควรจัดตั้งสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น
 สถานเอนามัย หรือมีกองทุนหมู่บ้านในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

๕. การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มี
 กองทุนเพื่อการศึกษาสำหรับเยาวชนที่เรียนดีแต่ยากจนในชุมชน เป็นต้น

๖. สังคมและศาสนา ชุมชนเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นเครื่อง
 ยึดเหนี่ยว

^{๔๖}ปิยนุตร หล่อไกรเลิศ, เศรษฐกิจพอเพียง, อ่างแล้ว, หน้า ๒๖-๒๗.

กิจกรรมในด้านต่าง ๆ ทั้งหมดจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องได้รับความร่วมมือของหน่วยงานหลาย ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน มูลนิธิต่าง ๆ และคนในชุมชนด้วย (ทฤษฎีใหม่ : มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๘)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม : การร่วมมือกับแหล่งทุน

เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่หนึ่งและสองตามทฤษฎีใหม่แล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรควรพัฒนาก้าวไปสู่ขั้นที่สาม นั่นคือ ติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงินทุน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทเอกชนต่าง ๆ และกับแหล่งพลังงาน เช่น การตั้งและบริหาร โรงสี (การตลาด) การตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ (การผลิต+การเป็นอยู่) ช่วยในการลงทุน (การผลิต+การตลาด) และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต (สวัสดิการ+สังคม+ศาสนา)

ทั้งนี้ ฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารหรือบริษัทเอกชนจะได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เช่น

- ด้านการตลาด เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง ไม่ถูกกดราคา ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ เพราะสามารถซื้อข้าวเปลือกได้โดยตรงจากเกษตรกรและนำมาสีเอง ไม่ต้องมีพ่อค้าคนกลาง

- ด้านการผลิตและความเป็นอยู่ เกษตรกรสามารถซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและบริโภคในราคาต่ำ ตั้งเป็นร้านสหกรณ์และขายให้เกษตรกรในราคาขายส่ง

- สำหรับ ธนาคารกับบริษัท สามารถกระจายบุคลากรให้ทำงานต่าง ๆ ได้ (ทฤษฎีใหม่ : มูลนิธิชัยพัฒนา วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๘)^{๕๔}

๒.๗ กรณีศึกษาเกษตรกรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๗.๑ คุณป้าอุบลไชยสุวรรณ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2481 ปัจจุบันอายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 208 หมู่ที่ 3 ตำบลเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เบอร์โทรศัพท์ 089-7250340 สามีชื่อ ลุงสนั่น ไชยสุวรรณ มีบุตรธิดา ๔ คน ได้แก่ นายอดุลย์ ไชยสุวรรณ นายดาบตำรวจ ไชยา ไชยสุวรรณ นายโชคดี ไชยสุวรรณ นายอนุชา ไชยสุวรรณ

การทำมาหากิน ทั้งคู่เป็นคนขยันขันแข็งชอบเลี้ยงปลาและปลูกต้นไม้ เสาะแสวงหาพันธุ์ปลามาเลี้ยงและพันธุ์ไม้มาปลูก เพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองและสามารถนำไปจำหน่ายได้ทุกวัน ประกอบกับป้าอุบลเป็นคนชอบขายของอยู่ก่อนแล้ว จึงทำให้เป็นที่รู้จักมักคุ้นแก่ลูกค้าและผู้พบเห็นเป็นอย่างดี ทั้งปลาและพืชผักสามารถสร้างรายได้ต่อปี โดยเฉลี่ยจากการเลี้ยงประมาณปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท จากพืชผัก ไม้ผล ประมาณปีละ ๑๑๐,๐๐๐ บาท

เดิมเคยทำนาข้าว จนประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๓ จึงได้เปลี่ยนอาชีพมาเลี้ยงกุ้งกุลาค่า จนต่อมา

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘-๔๑.

ปี ๒๕๔๕-๒๕๔๖ ประสบปัญหาการเลี้ยงกุ้งขาดทุน จึงได้เลิกทำบ่อกุ้งหันมาปรับเปลี่ยนอาชีพเลี้ยงปลา ปลุกผัก ปลุกต้นไม้บนคันบ่อกุ้ง จนเต็มไปด้วยต้นไม้หลายพันธุ์ชนิด จึงเรียกว่า “ผสมผสาน” และได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาและส่งเสริมรายได้ให้แก่ราษฎรในพื้นที่เลี้ยงกุ้งในเขตน้ำจืด โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปัจจุบันดำเนินการเลี้ยงปลานิล ๔ บ่อ จากพื้นที่ ๒๐ ไร่

จากบ่อกุ้งในอดีตก็เต็มไปด้วยพันธุ์ปลาหลายชนิดและหลายพันธุ์และหลายรุ่นที่เลี้ยงมา โดยมีปลานิลจิตรลดา ๓ (ชนิดไม่แปลงเพศ) เป็นหลัก และปลาที่ปล่อยเสริม เช่น ปลาไน ปลานู ปลาแรด ปลาจีน ปลาตะเพียน เป็นต้น เพาะบ่มประสบการณ์ด้วยตัวเองและคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจนสามารถเลี้ยงตัวเองได้ และฟาร์มที่ได้รับใบรับรองการปฏิบัติการทางประมงที่ดีสำหรับการผลิตสัตว์น้ำ ประเภทปลานิล จากกรมประมง

ปลาที่นำมาเลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็นปลากินพืช อาหารที่นำมาเลี้ยงปลา มีอาหารสำเร็จรูป พืชผักที่ปลูกไว้และจากธรรมชาติ วัสดุในท้องถิ่นที่มีมากตามฤดูกาล เช่น ผักบุ้ง มันเทศต้ม รำข้าว กากมะพร้าว มะละกอ กกล้วย ฯลฯ สำหรับปลากินเนื้อ ก่อนปล่อยปลา จะเพาะพันธุ์ปลานิลจำนวนมากไว้ก่อน แล้วปล่อยปลากินเนื้อให้กินปลานิลเป็นอาหาร

การจับปลาจะใช้วิธีง่าย ๆ เพียงคนเดียว โดยใช้ตาข่ายขนาด ๕ ซม. จับปลาที่ได้ขนาด ส่วนปลาตัวเล็กจะปล่อยเลี้ยงต่อไป ซึ่งปลานิลไม่แปลงเพศจะออกลูกตลอดทั้งปี ทำให้มีรายได้จากการขายปลาโดยไม่ต้องซื้อพันธุ์ใหม่และขายลูกพันธุ์ได้ทั้งปี เมื่อเลี้ยงได้ประมาณ ๒ ปี ก็จะมีการล้างบ่อเปลี่ยนใหม่ เพื่อป้องกันเชื้อโรคชนิดอื่นไม่โต ในตอนเย็นของทุกวันนายสนั่นจะจับปลามาพักไว้ในกระชัง ตอนย่ำรุ่งนางอุบลจะนำปลาสดเป็น ๆ พร้อมผักไปจำหน่ายไปยังตลาดทุกวัน

บริเวณขอบบ่อจะปลูกไม้หลายชนิด นางอุบลและนายสนั่น ชอบปลูกผักและผลไม้ ชอบเสาะหาพันธุ์ไม้แปลก ๆ มาทดลองปลูกและเก็บส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ไปจำหน่าย โดยเฉพาะบ่มประสบการณ์และเทคนิคในการเก็บเกี่ยวพืชบางชนิดให้สามารถเก็บและจำหน่ายได้ทุกวัน โดยไม่มีวันขาดตลาด เน้นการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งได้ประสบการณ์ครั้งทำงานกึ่งในการใช้จุลินทรีย์เป็นตัวย่อยสลาย ใช้วัสดุในฟาร์มอย่างคุ้มค่า เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิต

พืชผักและผลไม้ที่ปลูก และที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ มีมากกว่า ๔๕ ชนิด คือ กระเจี๊ยบ กระถิน กระเพรา กกล้วย กระเทียม แก้วมังกร ขนุน ขมิ้น ข่า ชมพู ชมพูฝรั่ง ตะไคร้ ตาลโตนดทับทิม น้อยหน่า บอน บอน (อ้อดิบ) บัวบก ใบแมงลัก ใบราใหญ่ เป็ะคำลิ่ง ผักชีฝรั่ง ผักบุ้ง ผักขึ้น ผักหวา (ในน้ำ) ผักหวาน พริกขี้หนู พลู มะกรูด มะกอก มะขาม มะเขือ มะเค็ด มะนาว มะพร้าว น้ำหอม มะเฟืองหวาน มะม่วง มะละกอ มะสัง มันปู ลูกฉิ่ง ส้มโอ สะเดา สายบัว สารแห่น โสม เกาหลี หมาก หมุยหอม หัวครก โหระพา

การเลี้ยงปลานิล ป้าอุบลและลุงสนั่น ได้เล่าให้ฟังว่า ปลาที่เลี้ยงนั้นเป็นปลานิลชนิดที่ไม่แปลงเพศ ซึ่งปล่อยในอัตราส่วน 3-4 ตัวต่อตารางเมตร

บ่อที่ ๑ ขนาด ๓.๕ ไร่ ปล่อยปลาเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๐ ชนิดปลาที่เลี้ยง คือ ปลานิล ๒๐,๐๐๐ ตัว ปลาไน ๔๐๐ ตัว ปลาแรด ๑๐๐ ตัว

บ่อที่ ๒ ขนาด ๖ ไร่ ปล่อยปลาเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๐ เลี้ยงพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ปลานิล จำนวน ๑,๐๐๐ ปลานู๋ ขนาด ๓-๕ ซิก จำนวน ๒๐๐ ตัว ปลาไน จำนวน ๒๐๐ ตัว ปลาจีน ๑๐๐ ตัว

บ่อที่ ๓ ขนาด ๒.๕ ไร่ ปล่อยปลาเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๕๐ ชนิดปลาที่เลี้ยง คือ ปลานิล จิตรลดา ๓๕,๐๐๐ ตัว

บ่อที่ ๔ ขนาด ๒.๕ ไร่ ปล่อยปลาเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๐ ชนิดปลาที่เลี้ยง คือ พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ปลานิล ๕๐๐ ตัว ปลาไน ๔๐๐ ตัว ปลาแรด ๑๐๐ ตัว

การเตรียมบ่อเลี้ยงปลา ป้าอุบลและลุงสนั่นเล่าให้ฟังว่า สูบน้ำในบ่อให้แห้งแล้วหว่านปูนขาว จำนวน ๑๖๐ กิโลกรัมต่อไร่ หว่านปุ๋ยคอกหรือมูลสัตว์ จำนวน ๒๕๐ กิโลกรัมต่อไร่ กำจัดวัชพืช ประโยชน์ในการปรับปรุงบ่อคือปรับดิน ฆ่าเชื้อในดินและทำให้น้ำ น้ำจะอยู่ในระดับความเป็นกรดต่าง ๖.๕-๘.๕ ประมาณ ๓-๕ วัน สูบน้ำเข้าบ่อ

อัตราการปล่อยปลา ปล่อยปลาในอัตราไร่ละ ๔,๘๐๐ ตัว การปล่อยปลาให้ปล่อยตอนอาหารเย็น ในตอนเช้า หรือตอนเย็น โดยแข่ถุงลูกปลาลงในน้ำก่อนสักกระยะหนึ่งเพื่อปรับอุณหภูมิ น้ำ แล้วจึงแกะปากถุงปล่อยปลาได้

อาหารและการให้อาหาร ในมือแรกไม่ต้องให้อาหาร โดยให้อาหารในวันต่อมา เป็นรำละเอียดผสมน้ำหมัก ๆ เพื่อไม่ให้รำปลิวไปในอากาศ ให้ ๒ มื้อ คือ ตอนเช้ากับตอนเย็น สำหรับอาหารให้ใช้วัสดุในท้องถิ่น เช่น กากยว หรือมันคั้มบดละเอียด โดยใช้รำละเอียด กากยว มันเทศบด อัตรา ๑กิโลกรัมต่อปลาปน ๑ กิโลกรัม หรือจะใช้สูตรอาหารสำเร็จรูปตามอายุปลาที่เลี้ยงก็ได้ เมื่อปลาอายุ ๓-๔ เดือน น้ำในบ่อจะเขียวมากให้ถ่ายน้ำบ้าง

การทำน้ำเขียวอ่อน ๆ ฟางข้าว ปูนขาว ปุ๋ยคอกหมักเป็นชั้น ๆ บริเวณขอบบ่อ เพื่อลดต้นทุนการผลิต

การป้องกันกำจัดโรคปลา หากมีปลาตัวใดติดโรค ให้ซีฟอรัมาลิน ๓๐ CC ต่อน้ำ ๑ ตัน เพื่อเจือจางสากลงในบ่อปลา อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง จำนวน ๓ ครั้ง ถ้าหากเป็นแบคทีเรีย ให้ใช้อ็อกซี ๓-๕ กรัม ผสมอาหารให้กินติดต่อกันประมาณ ๗ วัน ถ้าเป็นหน้าฝน น้ำมักจะเป็นกรด ให้ใช้โดโลไมต์ หรือปูนขาวละลายน้ำสากลงไปในบ่อให้ทั้งบ่อ และโรยขอบบ่อ หรือใช้เกลือ ๑๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ เพื่อลดแอมโมเนีย ปัญหาปลาหมักกลิ่นสาบ เนื่องจากปลากินสาหร่ายให้ถ่ายน้ำจับปลาย้ายบ่อ

การจำหน่าย ป้าอุบลและลุงสนั่นเล่าให้ฟังว่า จะนำไปขายเองตามตลาดนัดในท้องถิ่น โดย

ใช้ตาข่ายวางจับปลาขนาด ๒-๓ ตัว ต่อกิโลกรัมใส่ในกระชังไว้ นำไปขายวันละ ๑๐-๒๐ กิโลกรัม ๆ ละ ๔๕-๕๐ บาท โดยใส่รตพ่วงข้างไปตลาด พร้อมกับผักบนคันบ่อที่เก็บเตรียมไว้ตั้งแต่ตอนเย็นเมื่อวาน

การปลูกผักบนคันบ่อปลา ป้าอุบลและลุงสนั่น เล่าให้ฟังว่า เพื่อใช้พื้นที่ให้เต็มศักยภาพ โดยปลูกพืชผสมผสานในพื้นที่เกือบทั้งหมดทั้งบริเวณคันบ่อและพื้นที่ว่าง โดยใช้ชนิดพืชผักกินใบและไม้ยืนต้น พืชผักกินใบและยอด เช่น ใบโหระพา สารแหน่ มะเจือ ตะไคร้ กระเพรา ขอกมันปู ยอดมะสัง ยอดใบรา ยอดมะม่วงหิมพานต์ ยอดผักบุ้ง ยอดผักหวาน ยอดผักชีล้อม ยอดตำลึง ผลพริกชี้หนู ดอกแค ยอดมะขาม เป็นต้น ผลไม้ เช่น กัลย มะพร้าว ขนุน กระท้อน หมาก มะละกอ เป็นต้น สำหรับผักกินยอดจะทำเป็นมัด ๆ ละ ๓-๕ บาท

การใช้ปุ๋ยและป้องกันกำจัดศัตรูพืช ป้าอุบลและลุงสนั่น เล่าให้ฟังว่า ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ โดยการทำน้ำหมักชีวภาพใช้เองในสวน โดยใช้พืชผักที่มีอยู่และเศษปลา หมักรวมกันโดยใช้อัตราส่วนในการหมัก ผัก ๓ ส่วน (๓๐ ก.ก.) ถากน้ำตาล ๑๐ กิโลกรัม ผสมกับ พด. 2 ๑ ชอง หมักไว้ ๔๕ วัน ก็นำไปใช้กับต้นพืชได้แล้ว

รายได้จากการขายปลาและพืชผักผลไม้ ป้าอุบลและลุงสนั่น เล่าให้ฟังว่า ทั้งปลาและผักที่นำไปขายในตลาดจะได้ประมาณวันละ ๕๐๐-๖๐๐ บาททุกวัน เฉลี่ยขายได้ประมาณปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท จากการขายพืชผักและผลไม้ประมาณปีละ ๑๑๐,๐๐๐ บาท ป้าอุบลและลุงสนั่นบอก ว่า พ่อทำ แม่ขาย ลูกช่วยทำและใช้ความอดทน ขยัน ไม้ซีเกียจ ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัว ปี ๒๕๕๐ องค์กรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทอดพระเนตรเยี่ยมชมในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในสวนของป้าอุบลและลุงสนั่น ทำให้เกิดแรงบันดาลใจและปลอบปล้ำใจเป็นอันพัน

กิจกรรมประจำวัน ป้าอุบลจะนำปลาและพืชผักพร้อมทั้งผลไม้ที่เก็บไว้ในตอนเย็นของเมื่อวาน นำไปขายที่ตลาดในตอนรุ่งของวันรุ่งขึ้น ส่วนลุงสนั่นก็จะเป็นคนปลูก ตกแต่ง พรวนดิน ใส่ปุ๋ย บำรุงรักษาพืชผักและผลไม้ให้เจริญงอกงามพร้อมที่จะเก็บ ไปจำหน่าย และดูแลเรื่องการเลี้ยงปลาตั้งแต่เรื่องบ่อเลี้ยง เรื่องปลา เรื่องอาหาร ตลอดถึงการจับปลา ในตอนเย็นของทุกวันก็จะมี การจับปลาและเก็บผักผลไม้มามัดและตกแต่งตกแต่ง เท่าที่จำเป็นและตามที่ลูกค้าต้องการในวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่มีการเหลือ เพื่อเตรียมไปขายในวันรุ่งขึ้น

กิจกรรมทางสังคม ป้าอุบล เป็นคนขยันโอบอ้อมอารีและให้การช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน วัด และหน่วยงานต่าง ๆ มาโดยตลอด มีตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายดังนี้

๑. เป็นประธานกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลเชียรใหญ่ บ้านเพิง-อ่าวค่าย

๒. ได้รับคัดเลือกเป็นแม่ดีเด่นระดับอำเภอ ประจำปี ๒๕๔๘

๓. ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการการจัดตั้งการพิธิตวายผ้ากฐิน พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า โสมสวัสดิ์พระวรราชาทินัดดามาตุ^{๔๖}

๔. เป็นผู้ให้ความรู้ประจำฟาร์มซึ่งเป็นสถานที่ดูงานประจำแหล่งเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยน วิถีชีวิตสู่ความพอเพียงพร้อมกับนายสนั่นผู้ผลิต

ความภาคภูมิใจ เป็นพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้นเป็นขวัญและกำลังใจแก่ครอบครัวไชย สุวรรณที่องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมบ่อปลา โครงการพัฒนา พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๐^{๔๗}

๒.๗.๒ คุณประหยัด ไชยหนู

ประวัติผู้ให้ข้อมูล ชื่อ นายประหยัด ไชยหนู สถานที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๖๗/๕ หมู่ที่ ๒ ตำบล หัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๗๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘-๗๗๘๕-๔๑๕๕ สถานภาพ โสด อาชีพ การเกษตร การศึกษา จบปริญญาตรี สาขาอุตสาหกรรมสิ่ง ทอ จากมหาวิทยาลัยสยาม บทบาทหน้าที่ทางสังคม เป็นกรรมการประชาคมหมู่บ้านทะเลปึงและ เป็นกรรมการโรงงานปื้ยหมักชุมชนวัดทะเลปึง ผลงาน เริ่มดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน (เพิ่มเติมผลงานจริง ๆ) จำนวนคนในครัวเรือน ๕ คน คือ ตนเอง พ่อแม่ พี่สาว และน้องมาน

ลักษณะการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มก่อนปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หลังจากจบ การศึกษาปริญญาตรีแล้ว ได้ทำงานที่บริษัทแห่งหนึ่ง ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ช่วงที่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เฟื่องฟูได้ลาออกมาเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ผลการเลี้ยงกุ้งกุลาดำประสบความสำเร็จตลอดมาจนถึง ปี ๒๕๔๔ การเลี้ยงกุ้งประสบปัญหาการขาดทุน จึงเลิกการเลี้ยงกุ้งหันมาทำการเกษตรด้วยการปลูก พืชผักผลไม้ เช่น พริกขี้หนู บวบ แตงกวา ต้องใช้สารเคมีมากจึงจะได้ผลผลิต ต่อมาปี ๒๕๔๕ ได้รับการคัดเลือกเป็นวิทยากรกองทุนหมู่บ้าน ไปอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิชาการด้านการ ผลิตและการตลาด การเกษตร จากการอบรมดังกล่าวได้ทราบแนวทางทฤษฎีใหม่และแนวทาง

^{๔๖} สัมภาษณ์ ป้าอุบล ไชยสุวรรณ, ประธานกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลเชียรใหญ่ บ้านเพิง-อ่าว ค่าย แม่ดีเด่นระดับอำเภอ ประจำปี ๒๕๔๘ คณะกรรมการการจัดตั้งการพิธิตวายผ้ากฐิน พระเจ้า- วรวงศ์เธอพระองค์เจ้า โสมสวัสดิ์พระวรราชาทินัดดามาตุ ผู้ให้ความรู้ประจำฟาร์มซึ่งเป็นสถานที่ดู งานประจำแหล่งเรียนรู้, ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒.

^{๔๗} คณะกรรมการจัดงาน, ๖๐ ปี อำเภอเชียรใหญ่ เทิดไถ้องค์ราชัน, (นครศรีธรรมราช : โรง พิมพ์ ไทม์ พรินต์, 2550), หน้า 88-89.

เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อปฏิบัติหน้าที่ในกองทุนหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แล้ว จึงได้แนวคิดทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช (ผู้ใหญ่จำเนียร พรหมเมือง) กำลังสำรวจรายชื่อผู้ที่มีความประสงค์ จะแปรสภาพนาข้าวเป็นไร่นาสวนผสม โดยการสนับสนุนของกรมพัฒนาที่ดิน จึงได้อธิบายแนวการปรับเปลี่ยนที่นาข้าวเป็นไร่นาสวนผสมให้แก่บิดามารดาฟังจนเป็นที่เข้าใจ บิดามารดาจึงแจ้งความประสงค์ต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน ๓ ไร่ เมื่อเปลี่ยนสภาพที่นาข้าวเป็นไร่นาสวนผสมแล้ว บิดามารดาอบที่ดังกล่าวให้ตนดำเนินงานตามความประสงค์ ซึ่งตนได้ดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา

ลักษณะการดำเนินงาน ได้ทำการเลี้ยงปลาชนิดต่าง ๆ ในร่องน้ำ บนร่องคูได้ปลูกพืชผักและไม้ผลหลายชนิด

ปลาที่เลี้ยงเป็นปลากินพืชส่วนใหญ่ มีปลากินเนื้อบ้างไม่กี่ชนิด เลี้ยงด้วยอาหารธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น เช่น พืชน้ำต่าง ๆ และเศษเหลือของพืชผักที่ปลูกเอง วัสดุอื่น ๆ ที่หาได้จากส่วนเหลือจากพืชผักผลการเกษตรของเพื่อนบ้านที่ไม่ได้เลี้ยงปลา นอกจากนี้ยังหาซื้อลูกปลาเศษปลา ได้จาก “แพปลาแพรกเมือง” เป็นอาหารเสริมให้ลูกปลา ช่วยลดต้นทุนการผลิตได้อีกทางหนึ่ง

การเลี้ยงปลาเป็นการอาชีพธรรมชาติเป็นหลัก ปลาแต่ละรุ่นจึงเลี้ยงนาน ประมาณ ๖ เดือน แต่ได้รับผลผลิตดีเป็นที่พอใจ เพราะต้นทุนการผลิตต่ำปลอดภัยและคุ้มค่าการลงทุน

วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตปลา การจับปลา ใช้วิธีการสูบน้ำทิ้งแล้วจับปลาที่ได้ตามขนาดไปขาย ปลาตัวที่ยังไม่ได้ขนาดนำไปปล่อยในบ่อเลี้ยงต่อไป

พืชผักและไม้ยืนต้นที่ปลูกบนร่องคู มี ๑๐ ชนิด คือ มะพร้าว ขนุน ตะไคร้ พริกชี้หนู ส้มโชกุน ส้มโอสายน้ำผึ้ง มะกรูด มะนาว ชะอม ผักหวาน

กิจกรรมประจำวัน แบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก คือ การดำเนินงานแบบเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่ สอง ดำเนินงานแบบธุรกิจการเกษตร คือ การเช่านาทำ ในเนื้อที่ ๖๐ ไร่ ทำนาปีละ ๒ ครั้ง เนื่องจากตนเองต้องช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวของพ่อแม่ ซึ่งมีคนในครอบครัว ทั้งหมด ๕ คน คือ พ่อแม่ พี่สาว และน้องชาย ๒ คน พ่ออายุ ๗๔ ปี ป่วยเป็นอัมพฤกษ์ แม่อายุ ๗๒ ปี เป็นผู้ดูแลพ่อ พี่สาวหารายได้จุนเจือครอบครัวโดยสมัครทำงานรายวัน ที่บริษัท CP ส่วนน้องชายคนรอง กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ส่วนน้องชายคนเล็ก อายุ ๒๖ ปีช่วยทำนา ๖๐ ไร่ ตนเองใช้เวลาว่างจากการทำนา ดูแลงานเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากพึ่งพาพืชน้ำที่มีอยู่ในคูน้ำเป็นด้านหลัก ให้อาหารเสริมบ้าง จากเศษพืชผักที่หาได้จากแปลงเกษตรของตนเองบ้าง และของเพื่อนบ้าน

ส่วนปลากินเนื้อ เป็นการเลี้ยงแบบธรรมชาติ เช่นกัน ลักษณะปลาใหญ่กินปลาเล็ก มีการไปซื้อลูกปลาและเศษปลาจากสะพานปลาบ้านแพรกเมืองบ้างเป็นคราว ดังนั้นการเลี้ยงปลาจึงไม่

เป็นภาระมากนัก การจำหน่ายปลาที่เลี้ยงเมื่อโตได้ขนาด จะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงที่

ด้านการดูแลพืชผักและการเก็บเกี่ยวผลผลิต ผลผลิตที่ได้รับ เป็นพวกพริกชี้หนู แดงกวา และพืชผักสวนครัว เช่น ผักหวาน ตะไคร้ ใบมะกรูด จะเก็บเกี่ยวผลผลิตไปจำหน่ายที่ตลาดหัวไทร ประมาณ ๔ วันต่อครั้ง พริกชี้หนูปลูกครั้งละประมาณ ๒๐๐ ต้น ปลูกในฤดูกาลปกติ ปีละครั้งปลูกในช่วงฤดูแล้ง ปีละครั้ง ส่วนส้มโอ ยังไม่ให้ผลผลิต ส้มโชกุน เริ่มให้ผลผลิต จำหน่ายได้บ้างแล้วรสชาติดี

สรุปแล้วกิจวัตรประจำวัน ด้านเศรษฐกิจพอเพียง คือใช้เวลาว่างจากการทำนา ทั้งเวลาว่างในช่วงทำนา และเวลาว่างในช่วงที่หยุดพักจากการทำนา ดูแลงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอด้วยใจรัก

กิจกรรมทางสังคม คุณประหยัด ไชยหนูเป็นคนมีความรู้ สุภาพอ่อนโยน จริงใจ ซื่อสัตย์ รักความถูกต้องเป็นธรรม จึงได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้าน และเป็นกรรมการ โรงเรียนหมักชุมชนบ้านทะเลปึง ส่วนที่ ๒ ผลงาน ผลจากการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมดังนี้

ด้านส่วนตัว คือ มีพืชผักผลไม้ไว้บริโภคเอง ได้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นพืชผักและผลไม้ที่ปลอดสารพิษ ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์อย่างคุ้มค่า ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ได้อยู่กับธรรมชาติและอากาศที่บริสุทธิ์

ด้านส่วนรวม คือ เป็นแบบอย่างแก่เกษตรกร ผู้บริโภคได้รับพืชผักผลไม้ที่ปลอดสารพิษ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

การดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ถึงอย่างไรก็ต้องมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย ซึ่งพอจะแยกเป็นข้อได้ดังนี้

ข้อเด่น คือ ใช้ประโยชน์ในที่ดินได้อย่างเต็มที่ พืชผักและผลไม้ที่ปลูกและปลาที่เลี้ยงไว้เกี่ยวคู่กัน เป็นการเพิ่มคุณค่าด้านระบบนิเวศวิทยา ลงทุนน้อย มีความเสี่ยงน้อย เป็นการผลิตที่ยั่งยืนมีรายได้สม่ำเสมอ

ข้อด้อย คือ ให้ผลผลิตต่ำ ปฏิบัติงานได้ช้า ทำการผลิตได้ช้ากว่าการผลิตแบบใหม่ที่ใช้ปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืช และใช้เครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ ผลผลิตไม่สวยงามเหมือนการใช้วารเคมี ต้องใช้ความอดทนสูง ผู้ดำเนินงานแบบเศรษฐกิจพอเพียงต้องเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีใจรักหลักปรัชญานี้^{๖๐}

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายประหยัด ไชยหนู, กรรมการหมู่บ้าน และเป็นกรรมการ โรงเรียนหมักชุมชนบ้านทะเลปึง, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑.

๒.๗.๓ อาจารย์เสถียร หนูเกื้อ

ประวัติผู้ให้ข้อมูล ชื่อ อาจารย์เสถียร นามสกุล หนูเกื้อ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ๓ คน (ตนเอง ภรรยาและลูกสาว) สถานที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๘๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘-๐๐๐๐-๐๐๐๐ สถานภาพ สมรส แล้ว คู่สมรส ชื่อ นางปลีก หนูเกื้อ อาชีพ ข้าราชการบำนาญ เกษียณราชการในตำแหน่ง การศึกษา ปริญญาตรี การดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ. ๐๐๐ จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากเกษียณอายุราชการ ได้เริ่มทำ การเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ปลูกพืชผสมผสาน

ปลาที่เลี้ยงมีทั้งปลากินพืชเป็นส่วนใหญ่ มีอาหารจากพืชผัก โดยธรรมชาติในคูที่เลี้ยงปลา เป็นหลัก นอกจากนั้นก็มีวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นและส่วนที่เหลือจากพืชผักที่ปลูกเอง เช่น ผักบุ้ง มะละกอ เป็นต้น

การจับปลา จับปลาที่เลี้ยงได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการ ขายเป็นคราว ๆ โดยการสูบน้ำออก จากบ่อจนแห้ง แยกปลาตัวโตได้ขนาดไปขาย ปลาที่ยังไม่ได้ขนาดปล่อยในบ่อเลี้ยงต่อไป รายได้ จากการเลี้ยงปลา เป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

พืชผักผลไม้และไม่ยีนต้นที่ปลูก ได้แก่ ชะอม ขนุน กระท้อน มะพร้าว หมาก มะม่วง ผักหวาน ผักบุ้ง สะเดา ตะไคร้ มะขาม กระจินเทพา กระจเพรา อ้อดิบ (บอนแคง) ข่า โตนด ข้าว ๕ ไร่ เป็นต้น

กิจกรรมประจำวัน คุณอาจารย์เสถียร หนูเกื้อ ดื่นนอน เวลา ๐๖.๐๐-๐๗.๐๐ น. จะเดินออก กำลังกายไปตามถนนหน้าบ้าน บางวันจะไปเดินเล่นในบริเวณที่ปลูกพืชผักและสถานที่เลี้ยงปลา ก่อนที่จะปฏิบัติงานจริงในตอนกลางวัน เป็นการปฏิบัติงานเชิงพักผ่อนตามอัธยาศัย เน้นสุขภาพ ภายใจ เช่น สุขภาพทางกายให้ความสำคัญกับอาหาร การออกกำลังกาย อากาศบริสุทธิ์สดชื่น ความ ธรรมชาติในไร่นา ดูแลการขับถ่ายให้เป็นไปตามปกติ ฯลฯ ส่วนสุขภาพจิต เริ่มตั้งแต่การสวดมนต์ ไหว้พระ การไปวัดเป็นประจำทุกวันพระ การแบ่งเวลาในวันราชการ ช่วง เวลา ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น. ไปสอนวิชาธรรม ที่โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ ตำบลเขาพังไกล อำเภอหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช สำหรับตนเองเป็นข้าราชการบำนาญมีเงินเดือนประจำและได้รับเงินสนับสนุน จากลูก ๆ เป็นประจำทุกเดือนทั้งตนเองและภรรยาจึงไม่มีความเดือนร้อนในการยังชีพ การทำงาน การเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงเน้นการปลูกพืชผักและการเลี้ยงปลาสำหรับการบริโภคเอง และส่วนเหลือเพื่อแจกจ่ายแก่เพื่อนบ้าน การบริโภคในครัวเรือนจำหน่ายและแจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน จึงต่าง ๆ กัน คือ ได้แบ่งเป็น ๓ ส่วน จะเก็บไว้บริโภคเอง ๑ ส่วน จำหน่าย ๑ ส่วน และไว้แจกจ่าย แบ่งปันแก้อหุนจนเจือเพื่อนบ้านอีก ๑ ส่วน

กิจกรรมทางสังคม อาจารย์เสถียร หนูเกื้อ เป็นคนใจบุญ ขยันซื่อสัตย์ สุขุมรอบคอบ และชอบช่วยเหลือผู้อื่น จึงได้ทำหน้าที่ด้านสังคม ดังนี้ (๑) เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านลำคลอง หมู่ที่ ๘ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช (๒) เป็นกรรมการกลุ่มชาวบ้านลำคลอง (๓) เป็นกรรมการวัดบูรณาวาส ตำบลเขาพังไกร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลงาน ผลจากการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้ผลทั้งต่อตนเองและส่วนรวมดังนี้

ด้านส่วนตัว ได้ปลูกพืชผักปลอดสารพิษ ตามที่ชอใจไว้บริโภค แบ่งปันเพื่อนบ้าน และที่เหลือได้จำหน่ายแจก การทำงานในไร่นาเป็นทั้งการออกกำลังกายและการพักผ่อนไปในตัว คือการทำงานแบบสบายกายสบายใจ หากเหนื่อยก็หยุดพักผ่อน การอยู่กับธรรมชาติพืชผักและปลาที่เลี้ยง ทำให้จิตใจสงบ เป็นการปฏิบัติธรรมอีกทางหนึ่ง และเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ค้ำคูณค่าในชีวิตประจำวัน

ด้านสังคมส่วนรวม ได้มีพืชผักปลอดสารพิษที่เป็นส่วนเหลือจากการบริโภคก็แบ่งปันแจกจ่ายแก่สมาชิกเพื่อนบ้านบริโภค เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม มีเวลาเหลือก็ได้แบ่งให้แก่เด็กได้ไปสอนธรรมให้แก่เด็กที่โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ เมื่อมาดูงานเศรษฐกิจพอเพียงในฟาร์ม ได้บรรยายเพิ่มเติม เหมือนเกิดวิชาใหม่ขึ้นมา คือ วิชาธรรมเกษตร

การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามความเห็นของอาจารย์เสถียร หนูเกื้อ เห็นว่ามีจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น คือ พืชผักและอาหารที่ผลิตได้ไว้บริโภคเอง พืชผักและอาหารปลอดสารพิษ ลงทุนต่ำได้ผลผลิตที่คุ้มค่า เกิดระบบนิเวศวิทยาที่ดีในพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกพืชผลหลายชนิด พืชผลเหล่านั้นพึ่งพาเกื้อกูลกัน มีรายได้เสริมให้ครอบครัวอีกทางหนึ่ง ได้ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ อยู่กับธรรมชาติที่แท้จริง ได้พิจารณาถึงตัวเองมากขึ้น ได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนในทางพระศาสนาจากแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

จุดด้อย คือ ผลผลิตต่อหน่วย (ต่อต้นต่อไร่) ต่ำกว่าการผลิตแบบใหม่ ให้ผลตอบแทนซ้ำผลผลิตที่ได้ไม่สวยงามเหมือนการผลิตแบบเกษตรเคมี ผลิตได้จำนวนหน่วย เหมาะกับคนมักน้อยสันโดษชอบชีวิตที่เรียบง่าย มีข้อจำกัดสำหรับคนที่ทำการผลิต และดำเนินชีวิต แบบเศรษฐกิจ

พอเพียงต้องเป็นคนที่มีความอดทนมีเหตุผลหนักแน่นไม่โลเลจึงใช้ได้ในกลุ่มคนจำนวนไม่มาก เป็นไปตามพระราชดำริที่ว่าขอให้มีคนทำเพียง ๒๕% ของประเทศก็พอ^{๖๒}

๒.๗.๔ คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว

ประวัติผู้ให้ข้อมูล ชื่อ นายยกย่อง นามสกุล ศรีคงแก้ว จำนวนสมาชิกในครอบครัว ๓ คน (ตนเอง พ่อและแม่) สถานที่อยู่ บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๓๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘-๕๑๘๔-๓๘๗๓ สถานภาพ สมรส แล้ว คู่สมรส ชื่อ นางเข็ญ ศรีคงแก้ว อาชีพ การเกษตร

การดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน ลักษณะการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ เมื่อน้องสาวชื่อยินดี ศรีคงแก้ว ซึ่งเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ที่ชราภาพแล้วได้เสียชีวิตลง ตนซึ่งเป็นพี่คนโต (มีพี่น้อง ๕ คน เป็นผู้ชาย ๘ คน ผู้หญิง ๑ คน) มีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า และภรรยาทำอาชีพค้าขายอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีลูก ๓ คน เป็นผู้ชาย ๑ คน ผู้หญิง ๒ คน (จบการศึกษาแล้ว) ตัดสินใจมาดูแลพ่อแม่ ส่วนพ่อแม่มีที่ดินโฉนด จำนวน ๔๐ ไร่ เดิมเป็นที่ทำนาข้าว ปี ๒๕๓๖ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ให้เช่าทำนาถั่ว ๑๒ ไร่ หลังจากที่ดินได้มาดูแลพ่อแม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จึงเตรียมการดำเนินงานในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้เลี้ยงปลาในบ่อถั่วเดิม ส่วนคันบ่อได้ปลูกพืชผักผลไม้และไม่ขึ้นต้น

ปลาที่เลี้ยงมีทั้งปลากินพืชและปลากินสัตว์ (เศษปลา ลูกปลา) มีบ่อเลี้ยงปลาอยู่ ๒ บ่อ จึงแยกเลี้ยงคนละบ่อ ปลากินพืช ส่วนมากเป็นพืชน้ำที่มีอยู่ในบ่อ เช่น สาหร่าย ผักบุ้ง นอกจากนี้ได้อาหารจากเศษพืชผักที่ปลูกบนคันบ่อ เช่น กถั่วย มะละกอ และขี้เเตด (เปลือกถั่ว) มีลักษณะสีเขียวลอยอยู่บนผิวน้ำรูปกลมรี ส่วนปลากินสัตว์นั้น ได้หาซื้อเศษปลาหัวปลาจากตลาดหัวไทร และแพปลาที่ทำเทียบเรือ “แพรกเหมือน” ซึ่งเป็นแหล่งอาหารปลา ทั้งที่ตลาดหัวไทร มีมากเพียงพอใช้ในการเลี้ยงปลาและราคาถูก การจับปลาเพื่อขาย ใช้ตาข่ายขนาด ๕ มิลลิเมตร จับปลาที่ได้ขนาดให้ภรรยานำไปขายที่อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งภรรยาจับซื้อปลาของเพื่อนบ้านไปขายด้วย

พืชผักผลไม้และไม่ขึ้นต้นที่ปลูก ได้แก่ ข่า พริกขี้หนู ขนุน ตะไคร้ มะพร้าว แก้วมังกร มะเขือ ถั่วดำ ปาล์มน้ำมัน มะละกอ กถั่วย มะระ เป็นต้น

กิจกรรมประจำวัน คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว ทำหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่เฒ่าควบคู่ไปกับการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งเวลาทำงานดังนี้

^{๖๒} สัมภาษณ์ อาจารย์เสถียร หนูเกื้อ, ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านลำคลอง หมู่ที่ ๗ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช กรรมการกลุ่มชาวบ้านลำคลอง กรรมการวัดบูรณาวาส, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑.

ตนเองต้องทำหน้าที่เข้าครัวหุงหาอาหารเตรียมไว้สำหรับอาหารเช้าของพ่อแม่ หลังจากนั้นไปตลาดหัวไทร นำพืชผักที่เก็บไว้ในตอนเย็นของวันวานไปขายที่ตลาด ชื่อแกงสำเร็จรูปและขนมมาฝากพ่อแม่ เป็นอาหารกลางวัน มื้อเย็น และอาหารเช้าของวันรุ่งขึ้น ชื่อเศษปลา หัวปลา มาเลี้ยงปลา การนำพืชผักผลไม้ไปขายตลาดหัวไทร ตามปกติจะไปขายพืชผัก ๑ วัน เว้น ๒ วัน วันที่ไม่ได้ไปซื้อเศษปลาหัวปลาที่ตลาดหัวไทร ก็จะไปซื้อจากแพปลาแพรกเหมือง ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ บ้าน งานประจำวันนอกจากเลี้ยงดูพ่อแม่และเลี้ยงปลาแล้ว จะปลูกและดูแลพืชผักสวนครัว และต้นไม้ ช่วงเย็นหากพืชผักชนิดใด พอเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ก็จะเตรียมไว้เพื่อนำไปขายที่ตลาดหัวไทรในวันรุ่งขึ้น การดำเนินงานเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประเภทพืชผักบริโภคในครัวเรือน จำหน่าย ตามความต้องการของตลาด และแบ่งปันเพื่อนบ้านเป็นประจำ ส่วนปลาที่เลี้ยงบริโภคในครัวเรือนและแบ่งปันเพื่อนบ้านเป็นส่วนน้อย ส่วนมากเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่าย ค่อนข้างประสบความสำเร็จ

กิจกรรมทางสังคม คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว เป็นคนดี มีน้ำใจกตัญญูกตเวที ชื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน ประหยัดคอกออม สุขุมเยือกเย็น ทุกวันพระจะเตรียมสำหรับกับข้าวจกปั้นโต และไปส่งพ่อแม่ที่วัดทะเลปึงให้ท่านได้ให้ท่านรักษาศิลและฟังธรรม ตลอดถึงให้ท่านได้สนทนาธรรมกับเพื่อนบ้านที่ได้ไปร่วมบุญกันที่วัด เป็นกิจกรรมความสุขที่นำยกย่องยิ่งนัก นอกจากนี้ยังได้ร่วมงานส่วนรวมหลายอย่าง เช่น เป็นคณะกรรมการ โรงเรียนบุญชุมชนบ้านทะเลปึง เป็นคณะกรรมการ โรงเรียนข้าวชุมชนบ้านทะเลปึง เป็นกรรมการประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๒ บ้านทะเลปึง

ผลงาน การดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้ผลดีต่อตนเองและส่วนรวม

ด้านส่วนตัว เกิดความลงตัว ทำให้การทำหน้าที่ดูแลพ่อแม่ซึ่งเป็นการระหนัก กลายเป็นการหารายได้เสริมแก่ครอบครัวได้ประโยชน์ในการทำหน้าที่ฐานะผู้นำครอบครัวและได้ประโยชน์ในฐานะลูก ได้ทดแทนบุญคุณพ่อแม่ ได้มีพืชผักผลไม้ไว้ทานเอง ได้บริโภคพืชผักปลอดสารพิษ ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอด้วยการทำงานอย่างมีระบบ

ด้านส่วนรวม มีพืชผักผลไม้แบ่งปันแก่เพื่อนบ้านได้บริโภคอุดหนุนเจือจุนกัน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เพื่อนบ้านและคนทั่วไป เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ชุมชนและสำหรับบุคคลผู้สนใจทั่วไป

จุดเด่นการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้ การผลิตไม่มีความเสี่ยง ลงทุนน้อย ปลอดภัยจากสารเคมี ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ได้ปฏิบัติธรรมไปในตัว เพราะการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทำให้รู้จักการใช้เหตุผล รู้จักคำว่า พอดี พอเหมาะ พอควร พอประมาณ พอเพียง พอกับความต้องการ

จุดด้อยการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้ ให้ผลตอบแทนน้อยกว่า (ผลผลิตต่อหน่วย ต่อต้นต่อไร่อยู่ในขั้นต่ำ) ให้ผลช้า มีขีดจำกัดในการทำงาน ทำการผลิตไม่ได้มาก เช่น ถ้า

ผลิตมากต้องใช้สารเคมี ยากำจัดศัตรูพืช วัชพืช ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง ฯลฯ ผลผลิตไม่สวยงาม
เท่าที่ควร ต้องใช้ความอดทนสูง^{๖๐}

๒.๗.๕ ผู้ใหญ่จำเนียร พรหมเมือง

ประวัติผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่จำเนียร นามสกุล พรหมเมือง สถานที่อยู่ ๑๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลหัว
ไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๗๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๗๕-
๓๓๗-๒๐๓ สถานภาพ สมรส อาชีพ การเกษตร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอ
หัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ผลงาน ดำเนินงานเรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๔ จนถึงปัจจุบัน (เพิ่มเติมผลงานจริง ๆ) จำนวนคนในครัวเรือน
๒ คน คือ ตนเองและภรรยา มีบุตรธิดา ๒ คน ชาย ๑ คน หญิง ๑ คน ทั้งสองทำงานอยู่ต่างจังหวัด

การดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะการผลิต เดิมทำการผลิตแบบไร่นาสวน
ผสม เนื้อที่.....ไร่ ทำการผลิตตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ จนถึงพ.ศ. ๒๕๔๔ จึงเริ่มดำเนินงานแบบ
เศรษฐกิจพอเพียง การจัดพื้นที่การผลิต ทำการผลิตในพื้นที่ ๒ แปลง ดังนี้

แปลงที่ ๑ เนื้อที่ ๓ ไร่ ๓ งาน เป็นบริเวณบ้านอยู่อาศัย ๓ งาน เป็นที่ดำเนินงานผลิต ๓ ไร่
ปลูกมะพร้าว ๓๐ ต้น ไม้โตเร็ว (กระถินเทพา ๒๕๐ ต้น) มะนาว ๒๓ ต้น ปลูกพืชผักสวนครัว ๔๐
ตารางวา ปลูกขนุน ๑๑ ต้น

แปลงที่ ๒ (เดิมเป็นไร่นาสวนผสม) เนื้อที่ ๘ ไร่ เป็นพื้นที่น้ำ ๑ ส่วน พื้นที่เพาะปลูก ๓
ส่วน พื้นที่น้ำ คือ คูน้ำที่ยกร่อง เป็นไร่นาสวนผสม พื้นที่เพาะปลูกส่วนที่ ๑ คือ ร่องที่ขุดเป็นคูน้ำ
แล้ว นำดินที่ขุดร่องน้ำไปเสริมพื้นที่ๆต้องการให้เป็นพื้นที่เพาะปลูก พื้นที่เพาะปลูกส่วนที่ ๒ คือ พื้นที่ๆ
เว้นไว้ทำนาข้าว เนื้อที่ ๓ ไร่

การดำเนินงานผลิต ทำนาข้าวในพื้นที่ ๓ ไร่ ปีละ ๒ ครั้ง ปลูกข้าว พันธุ์สังข์หยดไว้กินเอง
ช่วงพักดินสูบน้ำในนาข้าวทิ้ง ปล่อยให้พื้นที่นาแห้ง ปลูกถั่วเขียวบำรุงดิน หลังจากถั่วเขียวออกดอก
แล้ว จึงไถกลบเพื่อบำรุงดิน การปลูกพืชผักต่าง ๆ ปลูกบนคันดินในพื้นที่น้ำ (ร่องคู) ปล่อยให้ปลา
พันธุ์ต่างๆ เป็นปลากินพืช

ข้อมูลการผลิต พืชปีนต้น เช่น มะพร้าว ๕๐ ต้น สละ ๒๐๐ ต้น มะนาว ๕๐ ต้น หมาก ๗๔
ต้น มะม่วง ๗๐ ต้น ขนุน ๑๕๐ ต้น เป็นต้น พืชผักสวนครัว เช่น ผักหวาน (ปลูกแซมระหว่างไม้ยืน
ต้น) ชะอม ตะไคร้ พริกชี้หนู มะเขือ ถั่วเขียว น้ำว่า น้าข้าว จำนวน ๓ ไร่ ผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ทำ

^{๖๐}สัมภาษณ์ คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว, คณะกรรมการ โรงงานปุ๋ยชุมชนบ้านทะเลปึง
คณะกรรมการ โรงสีข้าวชุมชนบ้านทะเลปึง กรรมการประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๒ บ้านทะเลปึง, ๑๒
ธันวาคม ๒๕๕๑.

๑๕๐ ต้น การเลี้ยงปลา เลี้ยงปลาในร่องคู ที่ขุดเพื่อทำคันดินสำหรับปลูกพืชผัก โดยเลี้ยงปลาชนิด ปลาดุก ปลานิล ปลาสรวยผสมปลาบึก และปลากด

การจัดสรรพื้นที่การผลิต เก็บไว้บริโภคเอง ๒ ส่วน จำหน่าย ๕ ส่วน แบ่งปันผลผลิต ๑ ส่วน การศึกษา จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ หน้าที่การงาน เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทบาทหน้าที่ทางสังคม เป็นประธานสมาคมอาปนกิจลูกค้า ชกส. อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นวิทยากรให้คำแนะนำเรื่องการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแก่บุคคลทั่วไป ตามที่มีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องขอความร่วมมือมาเป็นครั้งคราว ผลงาน ผลการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นที่ยอมรับของส่วนราชการและประชาชนทั่วไป เป็นการศึกษางานและแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เกียรติประวัติ ได้รับรางวัลผู้ใหญ่บ้านแทนทองคำ

ผู้ใหญ่จำเนียร พรหมเมือง เดิมทำนาข้าว ในเนื้อที่ประมาณ ๕๐ ไร่ มีที่ดินเป็นของตนเอง เดิมเป็นที่ดิน ส.ส. ๓ ก แบ่งเป็นที่ดิน ๕ แปลง ดังนี้ ที่ดินที่ปลูกบ้านอาศัยและทำการเกษตร เป็นที่ดินบริเวณบ้าน ๒ งาน ที่ดินการเกษตร ๒ ไร่ ๒ งาน (รวมที่ดินทั้งแปลง ๓ ไร่) ที่นาข้าว แปลงที่ ๑ เนื้อที่ ๑๕ ไร่ ๒ งาน ที่นาข้าว แปลงที่ ๒ เนื้อที่ ๑๐ ไร่ ที่นาข้าว แปลงที่ ๓ เนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๒ งาน ที่นาข้าว แปลงที่ ๔ เนื้อที่ ๗ ไร่ ๒ งาน

ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้มีการทำนาทุ่งในอำเภอหัวไทรกันอย่างแพร่หลาย จึงเริ่มเลี้ยงกุ้งในพื้นที่นาข้าว แปลงที่ ๒ ประมาณ ๑๐ ไร่ ในปี ๒๕๓๐ ทางราชการส่งเสริม ให้ทำไร่นาสวนผสม จึงปรับสภาพพื้นที่นาข้าวแปลงที่ ๑ เนื้อที่ ๑๕ ไร่ ๒ งาน เป็นไร่นาสวนผสม ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ไปอบรมเรื่องการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ และได้รับความรู้เรื่องทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเริ่มปรับปรุงสภาพพื้นที่การผลิตในที่ดินที่เป็นไร่นาสวนผสมมาเป็นแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเลิกอาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำตั้งแต่นั้นมา

ผลงาน แรกเริ่มการผลิต แบบแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้ปลูกกล้วยน้ำว้า และมะนาวเป็นหลักมีพ่อค้าแม่ค้ามารับซื้อผลผลิต ทั้งกล้วยน้ำว้าและมะนาวถึงแปลงปลูก ต่อมาในปี ๒๕๔๕ เริ่มปลูกพืชอื่น ๆ ผสมผสาน (ตามข้อ ๒) และเลี้ยงปลาในร่องคู ระหว่างคันดินที่ปลูกพืชขึ้นต้นและพืชผัก

ผลงานที่เกิดขึ้นได้รับผลเป็นที่พอใจ ทั้งในแง่ส่วนตัวและส่วนรวม คือ ในแง่ส่วนตัวมีผลผลิตหลากหลายมีรายได้สม่ำเสมอเลี้ยงตนเองได้ ด้านส่วนรวมเป็นตัวอย่างให้แก่เพื่อนบ้านและบุคคลทั่วไปได้ เป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้ของชุมชนด้านการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

บุคคลทั่วไปได้ เป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้ของชุมชนด้านการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ดีการดำเนินงาน แบบเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนอกจากยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยเป็นพื้นฐานของความสุขและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตแล้ว จากการศึกษาและเรียนรู้เรื่องพบว่ามีทั้งข้อเด่นและข้อด้อยดังนี้

จุดเด่น ของการดำเนินงาน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ผลิตเอง บริโภคเอง ที่เหลือจำหน่ายและแบ่งปันญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน ไม่มีความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ (เห็น ได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ) ผลผลิตที่ได้รับมีคุณภาพ และปลอดภัย ได้ใช้ปัจจัยการผลิต (โดยเฉพาะที่ดิน) อย่างคุ้มค่า ทำให้สุขภาพดีทั้งทางกายและใจ เป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการดำเนินงานที่มั่นคงและยั่งยืน

จุดด้อย ผลผลิตที่ได้รับมีจำนวนน้อยกว่าเพื่อนบ้าน หรือเกษตรกรทั่วไป เพราะไม่ใช่สารเคมี แต่ผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ต้องใช้ความขยัน และความอดทนสูงกว่าการผลิตที่นิยมกัน โดยทั่วไป คือการเกษตรเคมี ทำงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตได้ช้ากว่า ควบคุมการดำเนินงาน ผลผลิตได้ยากกว่า เพราะปัจจัยการผลิต ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ไม่เน้นวิทยาศาสตร์ เช่น ปุ๋ยเคมี และสารเคมีที่ใช้ในการกำจัด โรคแมลงและศัตรูพืช^{๖๔}

^{๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่จำเนียร พรหมเมือง, ประธานสมาคมฌาปนกิจลูกค้า ชกส. อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช วิทยากรให้คำแนะนำเรื่องการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑.

บทที่ ๓

การศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์

เมื่อก้าวถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว นับได้ว่ามีจำนวนมากมาย รวมไว้ในพระไตรปิฎกถึง ๘๔,๐๐๐ เรื่อง แต่ในบทนี้จะเลือกเฟ้นเอาเฉพาะคำสอนที่เป็นปรัชญาพุทธเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจสำหรับเกษตรกรผู้ทำน้ำที่ผลิต บริโภค จำหน่ายจ่ายแจก และจัดสรรผลผลิต ด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่ดีดังจะกล่าวเป็นลำดับไป

๓.๑ มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ

เกษตรกรควรรู้จักความพอประมาณอันหมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

คำว่า “มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ” นั้น มาจาก มัตตะ แปลว่า “ประมาณ” ญ แปลว่า “รู้” มาจาก ปัจจัยในภาวะตัดทอน แทนคำว่า ภาว แปลว่า “ความ” (มตฺต+ญฺ+ตา=มตฺตญฺญูตา) เมื่อรวมความเข้าด้วยกันได้ใจความว่า “ความเป็นแห่งบุคคลผู้รู้จักซึ่งประมาณ”

มัตตัญญูตา ที่กล่าวไว้ในสัพปุริสธรรม^๑ ว่า “ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและการบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่าย โภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทุนชอาณาและในการเก็บภาษีเป็นต้น”^๒ แม้แต่เกษตรกรผู้ทำการผลิตก็ต้องรู้จักประมาณในการผลิต ต้องรู้ว่าเงินทุนมีเท่าไร มีวัตถุดิบไหม แรงงานที่ไหน ผลิตอย่างไร

มตฺตญฺญูตา มีอรรถาธิบายว่า เป็นผู้รู้จักการประมาณความพอดีในการที่แสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่แสวงหาในทางที่ผิด อันเป็นเหตุให้ได้รับทุกข์และโทษ อันจะพึงเกิดมีเพราะการเลี้ยงชีวิตนั้น แม้ของที่แสวงหา ได้มาแล้ว โดยทางที่ชอบก็ดี แต่ก็ต้องรู้จักการบริโภคโดยประมาณให้เป็นส่วนที่พอดี ไม่ให้มากเกินไปถึงกับฟุ่มเฟือยหรือสุรุ่ยสุร่าย ไม่ให้น้อยเกินไปถึงกับขาดแคลนไม่พอกำลัง หรือไม่พอที่จะพึงใช้จ่าย รวมความว่า เมื่อพยายามแสวงหาได้มาแล้ว ต้องเป็นผู้รู้จักจำนวนรายจ่ายให้ควรแก่รายได้ คือไม่ให้มากเกินไป ไม่ให้น้อยเกินไป จะไม่เป็นการ

^๑ที่.ปา. ๑๑/๓๓๑/๒๖๔.

^๒พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๐.

ต้องเป็นผู้รู้จักจำนวนรายจ่ายให้ควรแก่รายได้ คือไม่ให้มากเกินไป ไม่ให้น้อยเกินไป จะไม่เป็นการเดือดร้อนในภายหลัง ดังนี้ ได้ชื่อว่า “มตตณฺฑดา” ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร”

รู้จักประมาณในการผลิต อันหมายถึงปริเยสนา การแสวงหา ได้แก่ การแสวงหา การประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิต พระพุทธศาสนากล่าวถึง การแสวงหาไว้ว่า มี ๒ ประเภท คือ อนปริเยสนา การแสวงหาอย่างไม่ประเสริฐ การแสวงหาอย่างอารยะ ปริเยสนาประเภทนี้ สำหรับชีวิตชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า มิจฉาชีพ คือ การประกอบอาชีพที่ทุจริตผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายบ้านเมือง อริยปริเยสนา การแสวงหาอย่างประเสริฐ การแสวงหาอย่างอารยะ ปริเยสนาประเภทนี้เรียกว่า สัมมาอาชีพะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต โดยความเป็นผู้รู้จักประมาณ^๕

กล่าวอีกนัยหนึ่ง อนปริเยสนา เทียบได้กับ อามิสปริเยสนา คือ การแสวงหาอามิส คือ สิ่งของทรัพย์สินเงินทองสำหรับเลี้ยงชีวิต ส่วนอริยปริเยสนา เทียบได้กับ ธรรมปริเยสนา คือ การแสวงหาธรรม คือ คุณงามความดีเรื่องอบรมจิตใจให้สูงขึ้น ซึ่งทางพระพุทธศาสนายกย่องว่าดีกว่า การแสวงหาประเภทแรก^๕

กล่าวโดยสรุป การเข้าใจเรื่องการแสวงหาทั้งสองประการอย่างพอประมาณ จะทำให้นักพุทธเศรษฐศาสตร์มีจิตสำนึกที่ค้ำจุน ก่อให้เกิดการผลิตหรือการแสวงหาผลประโยชน์ที่ถูกต้องชอบธรรมจากงานที่สุจริต มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การผลิตที่มุ่งพัฒนาสร้างเสถียรภาพและความสมดุลแก่การแสวงหาทั้งสองประการ คือ การแสวงหาวัตถุสิ่งของ และการแสวงหาความรู้หรือการแสวงหาธรรมซึ่งเป็นคุณค่าภายในจิตใจอย่างพอประมาณ

อีกประการหนึ่งคือรู้จักประมาณในการขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตพอเพียงมีอรรถาธิบายดังนี้ พุทธเศรษฐศาสตร์กล่าวถึงหลักการสร้างตนหรือหลักธรรมที่อำนวยประโยชน์สุขขั้นขั้นที่เรียกว่าทฤษฎีสามมิกัตถประโยชน์ ๔ ประการ คือ ...ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้ แก่กุลบุตร คือ อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความมัน) อารักข

^๕ รัช เพื่อประกาศศร ป. ๘, แผนกการเรียนธรรมวิภาค ปริเภทที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒๖.

“พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖, หน้า ๑๓๕.

^๕ อง.ทูก. ๒๐/๑๕๔/๑๒๓.

สัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา กัลยาณมิตรตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) มีอรรถาธิบายว่า

๑. อุฏฐานสัมปทา ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดีถึงพร้อมด้วยความหมั่น ขยันในการประกอบภารกิจการงาน อาชีพเครื่องเลี้ยงชีวิตที่สุจริต ดีงาม ยึดหลักธรรมคือความเพียร ในการประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิต ชื่อว่าความถึงพร้อมด้วยความหมั่น

๒. อารักขสัมปทา ได้แก่ การรู้จักรักษาคู่ครองทรัพย์สินสมบัติที่หามาได้และผลงานอันตนได้กระทำด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังกายของตนไม่ให้เป็นอันทรยศหรือเสื่อมเสีย ชื่อว่าความถึงพร้อมด้วยการรักษา

๓. กัลยาณมิตรตา ได้แก่ การคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อยู่อาศัย เลือกเสวนาคบหากับคนที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม เลือกคบกัลยาณชนเป็นกัลยาณมิตร ชื่อว่าความเป็นผู้มีมิตรดี

๔. สมชีวิตา ได้แก่ ความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีไม่ให้ฝืดเคืองฟุ่มเฟือย พยายามควบคุมให้รายได้มีอยู่เหนือรายจ่าย มีความประหยัดอดออม ชื่อว่าความเป็นอยู่เหมาะสม^๖

มัตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภค แต่พอควร รู้จักประมาณในการใช้สอย ให้พอเหมาะสมกับรายจ่ายที่ตนทำมาหาได้ ไม่ถึงกับฟุ้งเฟ้ออวดมั่งอวดมี หรือตระหนี่เกินเหตุ

สรุปได้ว่า ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการขยันหา รู้จักประมาณในการรักษาดี รู้จักประมาณในการมีกัลยาณมิตร รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตที่พอเพียง ตามหลักหัวใจเศรษฐี

๓.๒ มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง

มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ หรือ อัฐังคิกมรรค (เรียกเต็มว่า อริยอัฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมีองค์แปดประการ อันประเสริฐ)

พุทธเศรษฐศาสตร์ มีลักษณะเป็นสายกลาง อาจเรียกว่าเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา เพราะระบบชีวิตของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรคนั้น ก็มีอยู่แล้วว่า มัชฌิมาปฏิปทา และองค์ของมรรคแต่ละข้อก็เป็นสัมมา เช่น

^๖พระมหาสิริวัฒน์ อริยเมธี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๑.

๑. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ ได้แก่ ความรู้หรือริยสังข์ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ ฐ่ออกุศลและอกุศลมูล กับกุศลและอกุศลมูล หรือปฏิจจสมุปบาท
๒. สัมมาสังกัปปะคำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปปี อพยบาทสังกัปปี อวิหิงสาสังกัปปี
๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ วจีสจจริต ๓
๔. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ การสุจจริต ๓
๕. สัมมาอาชีวะ เถียงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ
๖. สัมมาวายามะ พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมปปธาน ๔
๗. สัมมาสคิ ระลึกชอบ ได้แก่ สติปิฏฐาน ๔
๘. สัมมาสมาริ ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฉาน ๔

การที่เป็นสัมมานั้นก็คือ โดยถูกต้อง คือ ทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาก็คือความพอดีนั่นเอง จุดสุดขอดของพุทธเศรษฐศาสตร์อยู่ที่การบริโภคด้วยหลักที่เรียกว่า โภชเน มัตตัญญูตา คือ รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณคือรู้จักพอดี ความพอประมาณคือความพอดี ตัวกำหนดพุทธเศรษฐศาสตร์ก็คือมัตตัญญูตา ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึงความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ เศรษฐศาสตร์แบบมัชฌิมา มุ่งความดีและความสมคูล ยึดหลักความพอดี คือ มีปัญญา และฉันทะเข้ามาเกี่ยวข้องในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ใช่กิจกรรมที่จบสิ้นในตัว แต่เป็นกิจกรรมที่เป็นฐานของการพัฒนาศักยภาพยั้ง ๆ ขึ้นไป กล่าวคือ ผลทางเศรษฐกิจไม่ใช่อยู่ที่การได้เสพบำบัคความต้องการ แต่กลายมาเป็นความพร้อม มาเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาศักยภาพยั้งขึ้นไป

เพราะเหตุที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจครองเวลาส่วนใหญ่ในชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น ถ้าจะให้เศรษฐศาสตร์มีคุณค่าอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ต้องให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่างเป็นกิจกรรมในการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ คือ มีความพอดี พอประมาณ ได้คูลยภาพ ตัวกำหนดเศรษฐกิจแนวพุทธก็คือ มัตตัญญูตา ได้แก่ความรู้จักพอประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค^๑

สรุปได้ว่า ความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ เศรษฐศาสตร์แบบมัชฌิมา มุ่งความดีและความสมคูล ยึดหลักความพอดี คือ มีปัญญา และฉันทะเข้ามาเกี่ยวข้องในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ จึงได้ชื่อว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ

^๑พระธรรมปิฎก (ประยุทธ ปยุตโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม), ๒๕๓๕, หน้า ๑๖.

๓.๓ สันตฤทธิ ความยินดีตามมีตามได้

สันตฤทธิ ความยินดีตามมีตามได้ หรือ สัน โคษ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของ ของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียร โดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้ จักอ้อมรู้จักพอ

๑. ยถาลาภสัน โคษ ยินดีตามที่ได้ ยินดีตามที่พึงได้ คือ คนได้สิ่งใดมา หรือเพียรหาสิ่งใดมา ได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่คิดใจอยาก ได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกิน ไป กว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา

๒. ยถาผลสัน โคษ ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอกำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้ สอยของตน ไม่ยินดีอยากใดเกินกำลัง ตนมีหรือ ได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับกำลังร่างกายหรือสุขภาพ เช่น ภิกษุได้อาหารบิณฑบาตที่แสดงต่อโรคของตน หรือเกินกำลังการบริโภคใช้สอย ก็ไม่หวงแหน เสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ข่อมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้และรับหรือ แลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับกับตนแต่เพียงพอกแก่กำลังการบริโภคใช้สอยของตน

๓. ยถาสารูปสัน โคษ ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางแห่งชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุไม่ปรารถนาสิ่งของอัน ไม่สมควรแก่สมณภาวะ หรือภิกษุบางรูปได้ปัจจัยสี่ที่มีค่ามาก เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรง คุณสมบัติที่น่านับถือ ก็นำไปมอบให้แก่ท่านผู้นั้น ตนเองใช้แต่สิ่งที่พอประมาณ หรือภิกษุบางรูป กำลังประพฤตวิตรจริตเกลียดตน ได้ของประณีตมา ก็สละให้เพื่อนภิกษุรูปอื่น ๆ ตนเองเลือกหาของ ปอน ๆ มาใช้ หรือตนเองมีโอกาสนี้จะได้ลาภอย่างหนึ่ง แต่รู้ว่าสิ่งนั้นเหมาะสมหรือเป็นประโยชน์แก่ ท่านผู้อื่นที่เชี่ยวชาญถนัดสามารถด้านนั้น ก็สละให้ลาภถึงแก่ท่านผู้นั้น ตนรับเอาแต่สิ่งที่เหมาะสม กับตน

สัน โคษ ๓ นี้ เป็นไปในปัจจัย ๔ แต่ละอย่าง จึงรวมเรียกว่า สัน โคษ ๑๒

อนึ่ง สัน โคษ ๓ นี้ เป็นคำอธิบายของพระอรธกถาจารย์ ซึ่งมุ่งแสดงข้อปฏิบัติของ พระภิกษุโดยเฉพาะ ปรากฏในอรธกถาแลฎีกามากมายไม่น้อยกว่า ๑๐ แห่ง ถกห้ศัพท์พิจารณา ประพฤติปฏิบัติตามสมควร

ทฤษฎีสัน โคษ (สัน โคษ ๓ และ ๑๒)

ความยินดี, ความพอใจ, ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียร โดย ชอบธรรม, ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ ตามมีตามได้, ความรู้จักอ้อมรู้จักพอ Contentment; satisfaction with whatever is one's own

๑. ขณาลภสัน โศษ ยินดีตามที่ได้, ยินดีตามที่ได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือ เพียรหาสิ่งใดมาได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่คิดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เคียดรื้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้อง ขอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา - Contentment with what one gets and deserves to get

๒. ขณาลภสัน โศษ ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของคน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง คนมีหรือได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับกำลังร่างกายหรือสุขภาพ เช่น ภิกษุได้อาหารบิณฑบาตที่แสดงต่อโรคของตน หรือเกินกำลังการบริโภคใช้สอย ก็ไม่หวงเหินเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ย่อมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตน แต่เพียงที่พอแก่กำลังการบริโภคใช้สอยของคน - Contentment with what is within one's strength or capacity

๓. ขณาสารูปสัน โศษ ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ฐานะฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุไม่ปรารถนาสิ่งของอันไม่สมควรแก่สมณภาวะ หรือภิกษุบางรูปได้ปัจจัยสี่ที่มีค่ามาก เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรงคุณสมบัติน่านับถือ ก็นำไปมอบให้แก่ท่านผู้นั้น ตนเองใช้แต่สิ่งอันพอประมาณ หรือภิกษุบางรูปกำลังประพฤติวัตรขัดเกลาคณ ได้ของประณีตมา ก็สละให้แก่เพื่อนภิกษุรูปอื่นๆ ตนเองเลือกหาของปอนๆ มาใช้หรือตนเองมีโอกาสนี้จะได้ลาภอย่างหนึ่ง แต่รู้ว่าสิ่งนั้นเหมาะสมหรือเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อื่นที่เชี่ยวชาญถนัดสามารถด้านนั้น ก็สละให้ลาภถึงแก่ท่านผู้นั้น คนรับเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน - Contentment with what is befitting^๕

ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ฝ้านุ่งผ้าห่ม อาหาร ที่นอนที่นั่ง และยา ตามมีตามได้ ยินดีของของตน การมีความสุขความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร สัน โศษ ๓ คือ

๑. ขณาลภสัน โศษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่เคียดรื้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่น ไม่ริษยาเขา

๒. ขณาลภสัน โศษ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจแค่เพียงพอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงเหินเสียดายไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่าหรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน

^๕ที่.อ. ๑/๒๕๓; ม.อ. ๒/๑๘๘; อัง.อ. ๑/๘๑; ชุทบท.อ. ๑๕๕; อุ.อ. ๑/๒๘๘.

๓. ยถาสารูปสัน โศข ยินดีตามสมควร กือ พอใจตามที่สมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดมุ่งหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของคน เช่น ภิกษุพอใจแต่ของอันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือ ใต้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตน แต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น สัน โศข ๓ นี้เป็นไปในปัจจัย ๔ แต่ละอย่าง จึงรวมเรียกว่า สัน โศข ๑๒^๖

๓.๔ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ

สัมมาอาชีวะเป็นหนึ่งในมรรค ๘ หรือ มรรคมีองค์แปด เลี้ยงชีพชอบ หมายถึงการทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริต เว้นมิจลาอาชีวะ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการโกงหรือหลอกหลวง เว้นการประจบสอพลอ การบีบบังคับขู่เข็ญ และการต่อลาภด้วยลาภ รวมถึงอาชีพอีก ๕ ประเภท ดังนี้

สัตตวณิชชา คือ การขายอาวุธ ได้แก่ อาวุธปืน อาวุธเคมี ระเบิด นิวเคลียร์ อาวุธอื่น ๆ เป็นต้น อาวุธเหล่านี้หากมีเจตนาเพื่อทำร้ายกัน จะก่อให้เกิดการทำลายล้างซึ่งกันและกัน โลกจะไม่เกิดสันติสุข

สัตตควณิชชา หมายถึง การค้าขายมนุษย์ ได้แก่ การค้าขายเด็ก การค้าทาส ตลอดจนการใช้แรงงานเด็กและสตรีอย่างทารุณ

มังสวณิชชา หมายถึง การค้าขายสัตว์เป็น สำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหารเป็นการส่งเสริมให้ทำผิดศีลข้อที่ ๑ คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

มัชชวณิชชา หมายถึง การค้าขายน้ำเมา ตลอดจนการค้าสารเสพติดทุกชนิด

วิสวณิชชา หมายถึง การค้าขายยาพิษ ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสัตว์^๗

๓.๕ สัมมาวายามะ เพียรชอบ

สัมมาวายามะ พยายามชอบ (Right Effort) ได้แก่ ปธานหรือสัมมัปปธาน 4 ความเพียรชอบ ความเพียรนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานทุกอย่าง ยิ่งเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิตแล้วยิ่งจำเป็นมาก บุคคลจะล่วงทุกข์ได้ก็เพราะความเพียร ความเพียรพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น โดยมีความเพียรชอบ ๔ ประการดังนี้

(๑) สัจวรปธาน เพียรระวังมิให้ความชั่วที่เป็นบาปอกุศลเกิดขึ้นในใจ เช่น ความโลภ ความโกรธความหลง

^๖พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒๔.

^๗พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๔.

(๒) ปทานปธาน เพียรพยายามละถอนความชั่วที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วในใจหมดสิ้นออกไปจากใจ

(๓) ภาวนาปธาน เพียรพยายามก่อสร้างความดีที่เป็นบุญกุศลที่ยังไม่เกิดขึ้นในใจ เช่น การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา

(๔) อนุรักษนาปธาน เพียรระวังรักษาคุณความดีที่เป็นบุญกุศลที่เกิดขึ้นในใจแล้วไม่ให้เสื่อมหรือลดน้อยถอยลง

มีอธิบายว่า สัมมาวายามะ พยายาม ชอบ คือ เพียรชอบ, ได้แก่ พยายามป้องกันไม่ให้อกุศลเกิดขึ้น พยายามละอกุศลที่เกิดแล้ว พยายามทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น พยายามทำกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ดำรงอยู่และเพิ่มเติมให้มากขึ้น, ตรวจสอบอกุศลและกุศลที่จิตของตน เพราะว่า จิตนี้ เป็นเบื้องต้นของอกุศล คือ บาปและกุศล คือ บุญ ทั้งหมด, และตรวจสอบออกไปตลอดถึงกรรม คือ การงานที่ทำ อันเนื่องจากจิต ว่าเป็นอย่างไร, ถ้าพบว่า จิตคิดจะทำอกุศล หรือทำบาป ก็เพียรพยายามป้องกันจิต ไม่ให้ทำ, ถ้าตรวจดูพบว่า ได้เคยประกอบอกุศล หรือบาปมาแล้ว จิตก็คิดได้ ที่ทำบาปมาแล้ว ก็เพียรพยายามละ คือ ไม่ทำอีก, การทำบาปนั้น บุคคลสามารถละเว้น ได้ คือ สามารถที่จะไม่ทำได้

คราวนี้ที่ตรวจสอบกุศล คือ ความดี, ความดีอันใดที่ควรทำ สามารถทำได้ แต่ยังไม่ได้ทำ ก็เพียรพยายามทำ, ความดีอันใดที่ทำแล้ว ก็เพียรพยายามรักษาความดีนั้นไว้ และตั้งใจส่งเสริม เพื่อจะทำความดีนั้นให้เจริญมากขึ้น, ในเรื่องนี้ ต้องอบรมความพยายาม คือ ความเพียร, ความเพียรนั้น แปลว่า ความเป็นผู้กล้า คือ ต้องมีความกล้าที่จะละความชั่ว และที่จะทำความดี, ทำไมจึงต้องกล้า, ก็เพราะมีอุปสรรค อุปสรรคนั้น เป็นตัวกิเลสในจิตของตนก็มี เป็นเหตุการณ์แวดล้อมภายนอกก็มี, ที่เป็นตัวกิเลสในจิตของตนนั้น ก็คือ ตัวความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือความคึนรนปรารถนา ที่จะชักนำไปเว้นจากความดี แต่ให้ทำความชั่ว, เหตุการณ์แวดล้อมภายนอกนั้น คือ บุคคล หรือวัตถุ หรือเหตุต่าง ๆ ภายนอก ที่เป็นเครื่องชักนำไปทำความชั่ว จะให้เว้นความดี

เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าจิตมีความอ่อนแอ ไม่กล้าแข็ง ก็จะพ่ายแพ้ต่อกิเลสในใจของตนเอง พ่ายแพ้ต่อเหตุการณ์แวดล้อมภายนอก ดังกล่าวมาแล้ว จึงเว้นจากความดี และ ทำความชั่วต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงต้องอบรมความเพียร คือ ความเป็นผู้กล้า หมายความว่า ต้องมีจิตใจที่กล้าแข็ง พอที่จะเอาชนะกิเลสในใจของตนเอง ที่จะเอาชนะเหตุการณ์แวดล้อมภายนอก และเว้นจากความชั่ว ทำความดีดังกล่าวแล้ว, ฉะนั้น ให้ตรวจดูจิตใจว่า มีความเพียร คือ ความกล้า ที่จะเอาชนะกิเลสในใจของตนเอง และที่จะเอาชนะเหตุการณ์ภายนอกดังกล่าวหรือไม่, จะเอาชนะความเฉื่อยชาเกียจคร้านหรือไม่, ถ้ามีจิตใจกล้าแข็ง ไม่อ่อนแอ ไม่เกียจคร้านเฉื่อยชา ก็จะสามารถละความชั่วทำความดีได้, ความชั่วอะไร ๆ ก็สามารถจะละได้ ความดีอะไร ๆ ก็สามารถจะทำได้ ถ้าจิตใจมีความเข้มแข็ง ไม่

เกียจคร้านเฉื่อยชา มีความขะมักเขม้นเพียงพอ, เมื่อตรวจดูพบว่า จิตใจของตนเป็นเช่นนี้ ก็พึงทราบ
ว่า มีสัมมาวาชามะ ความเพียรชอบ^{๑๑}

สรุปได้ว่า ปรัชญาของพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ มัตตัญญูตา การรู้จักประมาณ ผู้รู้จักการ
ประมาณความพอดีในการที่แสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิต โดยทางที่ชอบ ไม่แสวงหาในทางที่ผิด อันเป็น
เหตุให้ได้รับทุกข์และโทษ มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง คือความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมา
บรรจบกับความพึงพอใจ เศรษฐศาสตร์แบบมัชฌิมา มุ่งความดีและความสมดุล ชีตหลักความพอดี
คือ มีปัญญา และหันเหเข้ามาเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สันตุนฺถี ความยินดีตามมีตามได้
ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของคนที่ได้มาด้วยเร็วแรงความเพียร โดยชอบธรรม
ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้จักอิมรู้จักพอ และสัมมาอาชีพะ การเลี้ยงชีวิตชอบ การ
เลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการ โกงหรือหลอกหลวง เว้นการประจบสอพลอ การบีบบังคับขู่เข็ญ และการต่อ
ลากด้วยตาบ บนพื้นฐานของสัมมาวาชามะ เพียรชอบ ความเพียรนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงาน
ทุกอย่าง ยิ่งเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิตแล้วยิ่งจำเป็นมาก บุคคลจะล่วงทุกข์ได้ก็เพราะความเพียร
ความเพียรพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

^{๑๑}พระเทพสิทธิโสภณ, อริยสังคี : มรรคมืองค์มแปล, (นครศรีธรรมราช : วัจรีบุญเลิศการพิมพ์
, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

บทที่ ๔

เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับพุทธเศรษฐศาสตร์

การเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ในบทนี้ผู้วิจัย ขอนำผล
การศึกษาค้นคว้าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์มานำเสนอไว้โดยสรุปดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น การรู้จักพอประมาณ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พุทธเศรษฐศาสตร์
การรู้จักพอประมาณ ได้แก่ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ	การรู้จักพอประมาณ ได้แก่ ความพอเหมาะพอดี เช่น รู้จักประมาณในการแสวงหา รู้จักประมาณในการใช้จ่ายพอเหมาะพอควรเป็นต้น

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการ
รู้จักพอประมาณ โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องความพอประมาณ ที่อธิบายว่า ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป
ไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับ
พอประมาณ

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องความพอประมาณ ที่อธิบายว่า ความพอเหมาะพอดี เช่น รู้จัก
ประมาณในการแสวงหา รู้จักประมาณในการใช้จ่ายพอเหมาะพอควรเป็นต้น

ตารางที่ ๔.๒ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น
การเดินทางสายกลาง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พุทธเศรษฐศาสตร์
<p>การเดินทางสายกลาง ได้แก่ การดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัดหรือเชิงซ้ำจนเกินไป มีความพอดีโดยถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลจะคำนึงถึงความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพที่จะไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐานความมั่นคงในการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้</p>	<p>การเดินทางสายกลาง ได้แก่ เป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ปลดปล่อยปัญหา ไม่ติดขัดในทางที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกลิมนานุโยค เป็นความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ เศรษฐศาสตร์แบบมัชฌิมา มุ่งความดีและความสมดุล ยึดหลักความพอดี คือ มีปัญญา และฉันทะเข้ามาเกี่ยวข้องในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ จึงได้ชื่อว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ</p>

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการเดินทางสายกลาง โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการเดินทางสายกลาง ที่อธิบายว่า การดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัดหรือเชิงซ้ำจนเกินไป มีความพอดีโดยถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลจะคำนึงถึงความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพที่จะไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐานความมั่นคงในการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องการเดินทางสายกลาง ที่อธิบายว่า ความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ เศรษฐศาสตร์แบบมัชฌิมา มุ่งความดีและความสมดุล ยึดหลักความพอดี คือ มีปัญญา และฉันทะเข้ามาเกี่ยวข้องในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ จึงได้ชื่อว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ

ตารางที่ ๔.๓ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น
การรู้จักเหตุผล

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พุทธเศรษฐศาสตร์
การรู้จักเหตุผล ได้แก่ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอดีนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ	การรู้จักเหตุผล ได้แก่ รู้หลักความจริง หลักการกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการรู้จักเหตุผล โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการรู้จักเหตุผล ที่อธิบายว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอดีนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องการรู้จักเหตุผล ที่อธิบายว่า รู้หลักความจริง หลักการกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

ตารางที่ ๔.๔ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น
การรู้จักความสันโดษ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พุทธเศรษฐศาสตร์
การรู้จักสันโดษ ได้แก่ พระราชดำรัสที่ว่า "...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัยว่าเมืองไทยเซก ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ทันสมัย แต่เราอยู่พอมีพอกิน และให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกอยู่พอกิน มีความสงบ..."	การรู้จักสันโดษ ได้แก่ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรง ความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้จักอ้อมรู้จักพอ

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการรู้จักสันโดษ โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องความสัน โดษ ที่อธิบายว่า พระราชดำรัสที่ว่า “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทันสมัย แต่เราอยู่พอมีพอกิน และให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ...”

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องความสัน โดษ ที่อธิบายว่า ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของคนซึ่งได้มาด้วยริ้วแรงความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้จักอ้อมรู้จักพอ

ตารางที่ ๔.๕ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเด็น การรู้จักการพึ่งตนเอง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	พุทธเศรษฐศาสตร์
การพึ่งตนเอง ได้แก่ self-sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง	การพึ่งตนเอง ได้แก่ อตุตา หิ อตุตโน นา โถ : คนแล เป็นที่พึ่งแห่งคน ๆ พึ่งตนเองได้ คือ ทำคนให้เป็นที่พึ่งของคนได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือหมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่อง การพึ่งตนเอง โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการพึ่งตนเอง ที่อธิบายว่า Self-sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องการพึ่งตนเอง ที่อธิบายว่า อตุตา หิ อตุตโน นา โถ : คนแล เป็นที่พึ่งแห่งคน ๆ พึ่งตนเองได้ คือ ทำคนให้เป็นที่พึ่งของคนได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือหมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) เพื่อศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์ และ ๓) เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์เอกสาร โดยได้ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นแล้วนำมาเรียบเรียงตามลำดับ ต่อไปนี้

๕.๑ บทสรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอดีนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๕.๑.๒ พุทธเศรษฐศาสตร์

ปรัชญาของพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ, มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง, สันตุกฺขี ความยินดีตามมีตามได้ และสัมมาอาชีพะ เลี้ยงชีวิตชอบ บนพื้นฐานของสัมมาวายามะ เพียรชอบ

มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตแต่โดยทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร

มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง หมายถึง เป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ปลอดปัญหา ไม่ติดขัดในทางที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตคิลมถานุโยค

สันตญฐิติ ความยินดีตามมีตามได้ หมายถึง ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของคน ซึ่งได้มาด้วยเร็วแรง ด้วยความเพียร โดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้จัก อิ่มรู้จักพอ

สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ หมายถึง การแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ

สัมมาวายามะ เพียรชอบ หมายถึง ความบากบั่นพยายาม ไม่ย่อท้อต่อกิจการที่ประกอบโดยชอบธรรม ฝ่าฝืนต่ออุปสรรคอันขัดขวางต่าง ๆ ให้กิจนั้น ๆ ลุล่วงไป อุตุนต่อหนาว ร้อน หิว ระบาย มุ่งประโยชน์แต่ที่จะพึงทำให้สำเร็จ ถือเสียดว่ากิจดีก็ชอบอันมีประโยชน์มากมีคุณใหญ่เพียงใด ก็ต้องใช้ความลำบากขึ้นเพียงนั้น จึงเป็นผลสำเร็จไปได้ ดังนี้ จึงชื่อว่าความเพียร

๕.๑.๓ เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ได้ดังนี้

๑) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการรู้จักพอประมาณ โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการเดินทางสายกลาง ที่อธิบายว่า การดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัดหรือเชื่องช้าจนเกินไป มีความพอดีโดยถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลจะคำนึงถึงความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพที่จะไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐานความมั่นคงในการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องการเดินทางสายกลาง ที่อธิบายว่า ความพอดีที่ทำให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ เศรษฐศาสตร์แบบมัชฌิมา มุ่งความดีและความสมดุล ยึดหลักความพอดี คือ มีปัญญา และฉันทะเข้ามาเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ จึงได้ชื่อว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ

๒) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการเดินทางสายกลาง โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการเดินทางสายกลาง ที่อธิบายว่า การดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัดหรือเชื่องช้าจนเกินไป มีความพอดีโดยถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลจะคำนึงถึงความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพที่จะไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐานความมั่นคงในการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องการเดินทางสายกลาง ที่อธิบายว่า ความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิต มาบรรจบกับความพึงพอใจ เศรษฐศาสตร์แบบมัชฌิมา มุ่งความดีและความสมดุล ชีคหลักความพอดี คือ มีปัญญา และฉันทะเข้ามาเกี่ยวข้องในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ จึงได้ชื่อว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ

๓) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการรู้จักเหตุผล โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการรู้จักเหตุผล ที่อธิบายว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอดีนั้น จะต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องการรู้จักเหตุผล ที่อธิบายว่า รู้หลักความจริง หลักการกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความbins ไปตามหลัก

๔) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการรู้จักสันโดษ โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องความสันโดษ ที่อธิบายว่า พระราชดำรัสที่ว่า “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ทันสมัย แต่เราอยู่พอมีพอกิน และให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกอยู่พอกิน มีความสงบ...”

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องความสันโดษ ที่อธิบายว่า ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของคนที่ได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียร โดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้จักอ้อมรู้จักพอ

๕) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ทั้งสองในเรื่องการพึ่งตนเอง โดยรวม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการพึ่งตนเอง ที่อธิบายว่า Self-sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง

พุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องการพึ่งตนเอง ที่อธิบายว่า อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ : ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน ๆ พึ่งตนเองได้ คือ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหน่วงคณะ หรือหมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) รัฐบาลควรน้อมนำหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียงประกาศเป็นยุทธศาสตร์ชาติ บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒) แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติงานตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนจากทุกภาคส่วน เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิบัติตามให้เสร็จโดยเร็ว

๓) ประชาสัมพันธ์ โดยผ่านสื่อมวลชนทุกรูปแบบ เพื่อให้ข้าราชการและประชาชนทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่

๔) จัดให้มีการประชุมสัมมนาและการอบรมเกี่ยวกับหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียงให้กว้างขวางทั่วประเทศ

๕) บรรจุเรื่องและยกย่องหน่วยงานชุมชนองค์กรและบุคคล ที่ได้รับความสำเร็จและมีผลงานดีเด่นในการปฏิบัติตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง

๖) ขอความร่วมมือสถาบันศาสนา ช่วยเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนได้ทราบ อบรมข้าราชการ และประชาชนให้ดำเนินตามทางสายกลาง ประหยัดมัธยัสถ์ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย

๗) สร้างจิตสำนึกแก่บุคคลทุกกลุ่ม ทั้งนักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ ประชาชน และเยาวชน ให้มีความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร่วมกันปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาท พระราชปณิธานและพระบรมราโชวาทด้วยการปฏิบัติตาม และปฏิบัติงานตามหลักหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง

๘) รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อการรณรงค์และส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้โครงการต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน ได้มีการปฏิบัติอย่างแท้จริง และต่อเนื่องจนได้รับผลสำเร็จ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑) ควรศึกษาวิจัยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในแง่มุมอื่นอีก เช่น ศึกษาผลที่เกิดจากการประยุกต์ใช้แนวคิดหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เป็นต้น

๒) ควรศึกษาวิจัยวิถีชีวิตผลงานของบุคคลต่าง ๆ ที่ดำเนินตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียงของลุงประยงค์ รณรงค์ ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม นายคำเคื่อง ภาษี และนายฉลาย แก้วคง เป็นต้น

๓) ควรศึกษาวิจัยผลที่เกิดจากการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

บรรณานุกรม

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ

๑. พระไตรปิฎก

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๕-๓๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๕-๓๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. หนังสือทั่วไป

กระทรวงมหาดไทย. ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๕๑.

คณะกรรมการจัดงาน. ๖๐ ปี อำเภอเชียรใหญ่ เทิดไถ้องค์ราชัน. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์ใหม่
พรินติ้ง, ๒๕๕๐.

คณะกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิคอนราด
อเดเนอวาร์, ๒๕๕๑.

ธวัช เพ็ญประภัสสร (ป. ๕). แนวทางการเรียนธรรมวิภาค ปริเภทที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๘.

ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๖.

ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ. เศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์แม่
จิ้งจอก, ๒๕๕๗.

พระเทพสิริโสภณ (ภากร จิตฺตมฺโม). อริยสังคี : มรรคมืองค์แปด. นครศรีธรรมราช : วัชรวิบูลย์
การพิมพ์, ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. พระบรมราโชวาท ๑๖๕ องค์. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๑๗.

พิพัฒน์ ขอดพฤติการณ์. เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร. กรุงเทพมหานคร : วนิดาการพิมพ์, ๒๕๕๐.

สมบูรณ์ สุภคิลป์. เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.

สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ. เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖.

อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑.

อภิชัย พันธเสน, ศ.ดร. พุทธเศรษฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๔.

๒. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/งานวิจัย

นางสาวมัทนา พันทวี. “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเปรียบเทียบ”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

ประสาธชัย สุขเจริญ. “ศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาความยากจน”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาศิริวัฒน์ อริบเมธี (จันตะ). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาสง่า พลสงคราม. “เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘.

พระมหาสมโภช ศรีพันธ์. “เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระสายชล ศรีสว่าง. “ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับคำสอนของ
พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์”. ปริญญานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๖.

พิสมัย สอนบุญมี. “เปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญาพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์ปรัชญา
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. “การศึกษาวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับ
หลักธรรมในพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

๓. พระบรมราโชวาท

พระบรมราโชวาท ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม
๒๕๑๗.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๘-๑๖
กรกฎาคม ๒๕๑๕.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ ๑๕
กรกฎาคม ๒๕๒๘.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๒๔
กรกฎาคม ๒๕๓๒.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๒๓
ธันวาคม ๒๕๔๖.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ ๒๒
ธันวาคม ๒๕๒๐.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ ๘
กรกฎาคม ๒๕๒๐.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ ๒๒
มิถุนายน ๒๕๒๐.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ วิทยาเขต
สงขลา วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๒๒.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๒.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรประกาศนียบัตรและอนุปริญญาบัตรของ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๒.

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย วันที่ ๘-๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๘.

พระบรมราโชวาทเนื่องในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ
และเงินช่วยเหลือประจำปี ๒๖๑๖ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗.

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๗.

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานแก่นิติมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗.

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่สามัคคีสมาคม ในพระราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุม
สามัญประจำปี ระหว่างวันที่ ๑๖-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช วันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๓ ณ
ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดาฯ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๑๘.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๑๙.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๒๐.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๒๑.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๒๒.

พระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพุธ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ ณ ศาลาดุสิตาลัย
สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันศุกร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๑ ณ ศาลาดุสิตา
ลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวัง.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๓.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๓.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๙.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๙.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๑.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๓.

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

พระราชดำรัสในพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๓๕.

๔. การสัมภาษณ์

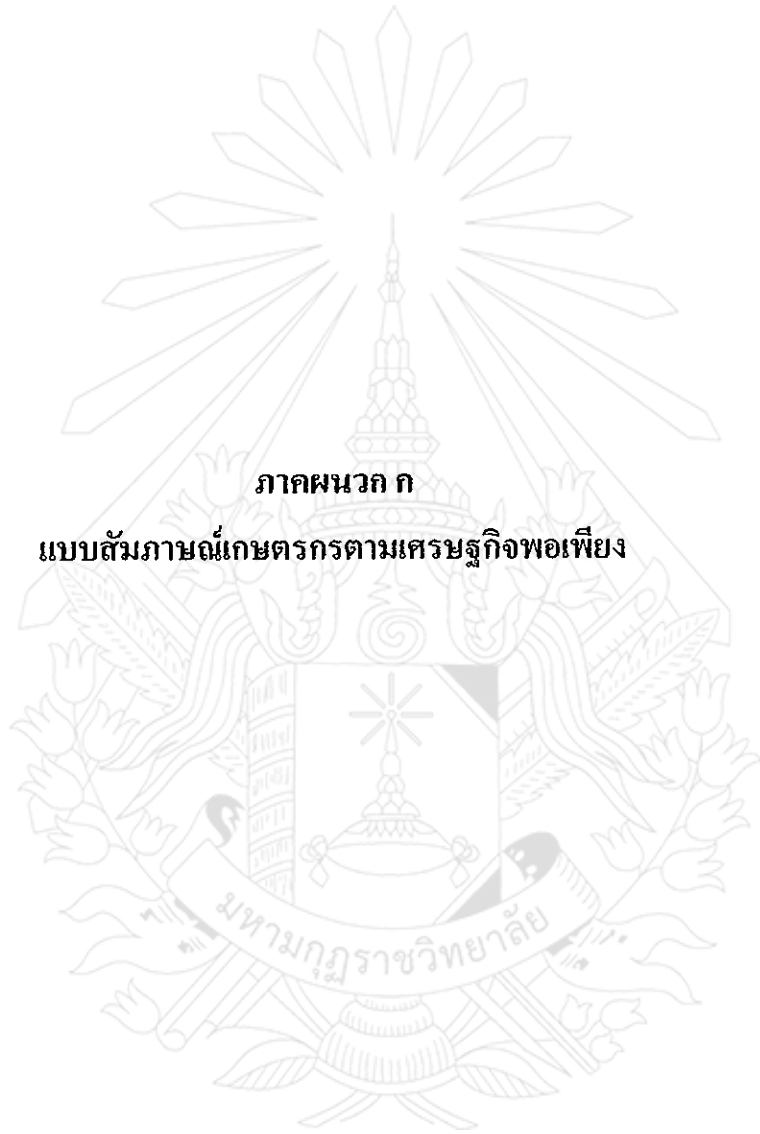
สัมภาษณ์ คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว. คณะกรรมการ โรงงานปุ๋ยชุมชนบ้านทะเลปึง คณะกรรมการ โรงเรียน
 ชำนาญชุมชนบ้านทะเลปึง กรรมการประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๒ บ้านทะเลปึง. ๑๒ ธันวาคม
 ๒๕๕๑.

สัมภาษณ์ นายประหัด ไชยหนู. กรรมการหมู่บ้าน และเป็นกรรมการ โรงปุ๋ยหมักชุมชนบ้านทะเล
 ปึง. ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑.

สัมภาษณ์ ป้าอุบล ไชยสุวรรณ. ประธานกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลเชียรใหญ่ บ้านเพิง-อ่าวค่าย แม่ดีเด่น
 ระดับอำเภอ ประจำปี ๒๕๔๘ คณะกรรมการการจัดตั้งการพิชิตวายผ้ากฐิน พระเจ้าวรวงศ์
 เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชาทินัดดามาตุ ผู้ให้ความรู้ประจำฟาร์มซึ่งเป็นสถานที่ดู
 งานประจำแหล่งเรียนรู้. ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒.

สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่จำเนียร พรหมเมือง. ประธานสมาคมอาปนกิจลูกค้า ธกส. อำเภอหัวไทร จังหวัด
 นครศรีธรรมราช วิทยากรให้คำแนะนำเรื่องการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ และแนวทาง
 เศรษฐกิจพอเพียง. ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑.

สัมภาษณ์ อาจารย์เสถียร หนูเกื้อ. ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านลำคลอง หมู่ที่ ๘ ตำบลหัวไทร อำเภอ
 หัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช กรรมการกลุ่มชาวบ้านลำคลอง กรรมการวัดบูรณาวาส.
 ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เกษตรกรตามเศรษฐกิจพอเพียง

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

A Comparative of Philosophy of His Majesty the king's Sufficiency

Economy and the Principle in Theravada Buddhism

๑. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

๒. ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

๓. ขั้นตอนของทฤษฎีใหม่

๓.๑ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : การผลิต

การจัดแบ่งพื้นที่ตามทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓.๑.๑ พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง : สระกักน้ำ

๓.๑.๒ พื้นที่ส่วนที่สอง : ปลูกข้าว

๓.๑.๓ พื้นที่ส่วนที่สาม : ปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชผัก

๓.๑.๔ พื้นที่ส่วนที่สี่ : ที่อาศัยและอื่น ๆ

๓.๒ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง : การรวมพลังกัน

๓.๒.๑ การผลิต

๓.๒.๒ การตลาด

๓.๒.๓ การเป็นอยู่

๓.๒.๔ สวัสดิการ

๓.๒.๕ การศึกษา

๓.๒.๖ สังคมและศาสนา

๓.๓ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม : การร่วมมือกับแหล่งทุน

๓.๓.๑ ด้านการตลาด

๓.๓.๒ ด้านการผลิตและความเป็นอยู่

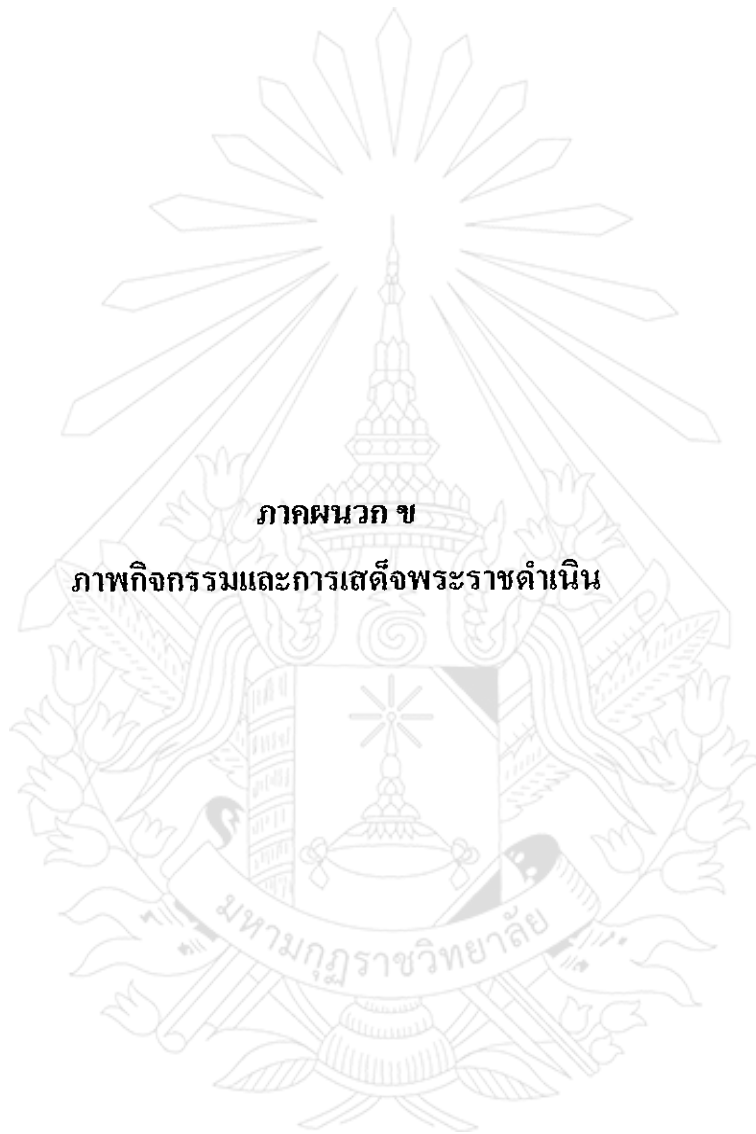
๓.๓.๓ สำหรับ ธนาคารกับบริษัท สามารถกระจายบุคลากรให้ทำงานต่าง ๆ ได้

เจริญพรขอบคุณ

พระประเสริฐ ปิยสีโล (หนูยิ้มซ้าย)

นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมวิทยา

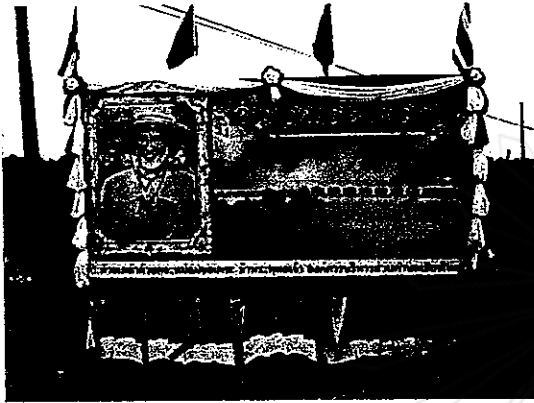
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรมและการเสด็จพระราชดำเนิน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเสด็จทรงงาน
เยี่ยมชมฟาร์มนางอุบล ไชยสุวรรณ ที่อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ป้ายรับเสด็จฯ

เฝ้ารับเสด็จฯ

ขึ้นรถรับเสด็จฯ

เสด็จถึง

ถวายพวงมาลัยขอพระกร

ฉายพระรูปกับครอบครัวไชยสุวรรณ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเสด็จทรงงาน
เยี่ยมชมฟาร์มนางอุบล ไชยสุวรรณ ที่อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เสด็จทอดพระเนตรบ่อปลา

เสด็จทอดพระเนตรแปลงผัก

ให้อาหารปลา

ทอดพระเนตรผลผลิต

ทอดพระเนตรนิทรรศการ

ทรงบันทึกข้อมูล

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เยี่ยมชมฟาร์มนางอุบล ไชยสุวรรณ ที่อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2550 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทรงงานเยี่ยมชมฟาร์มของนางอุบล ไชยสุวรรณ ที่ ต.เชียรใหญ่ อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้หลักจากการเลี้ยงปลา รายได้รองจากการปลูกพืชยืนต้นและพืชผัก การเลี้ยงปลาและปลูกพืช สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี

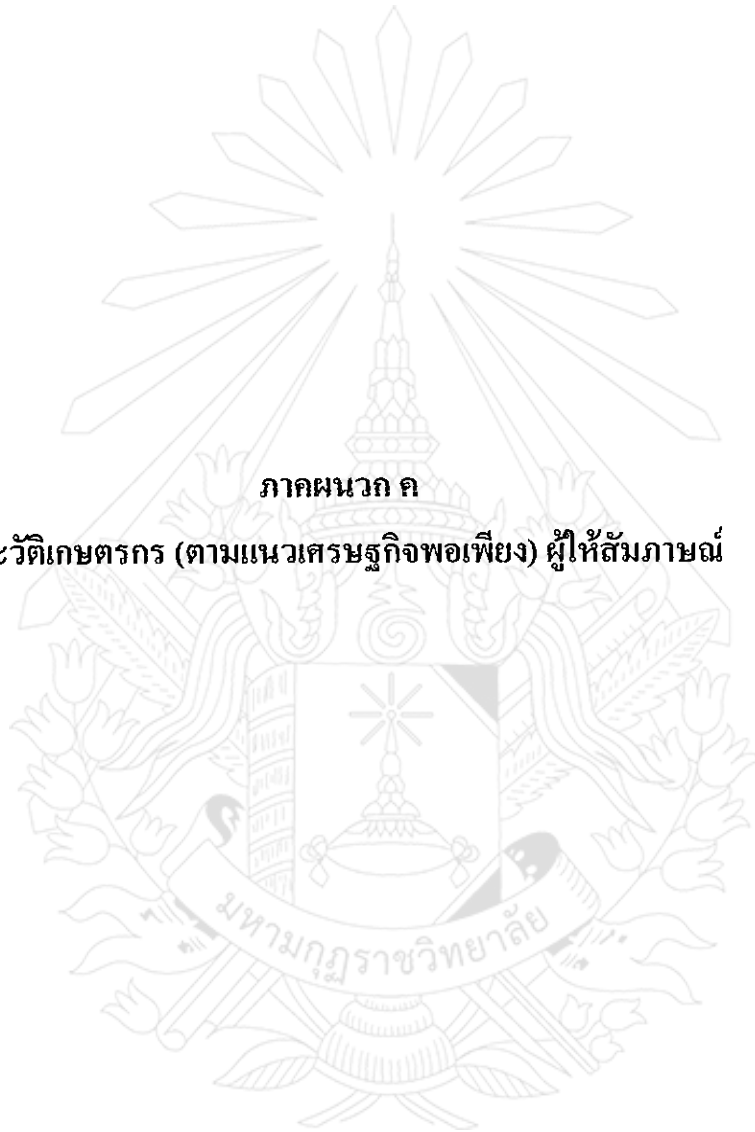
โดยมีครอบครัวนางอุบล ไชยสุวรรณ ข้าราชการ และประชาชนร่วมในการรับเสด็จฯ

ปฏิทินกิจกรรมโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำปากพนังตอนล่าง

ประจำเดือน ตุลาคม ๒๕๕๐

วัน เดือน ปี	เรื่อง/สถานที่	หมายเหตุ
๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๐	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	
๐๘.๐๐ น.	-เสด็จฯ ไปรับมอบพระตำหนักพระทับแรมอำเภอปากพนัง	
๐๙.๐๐ น.	-เสด็จฯ ณ พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ ที่ตั้งกองอำนวยการโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
	-เสด็จฯ บ่อปลา บ้านนางอุบล ไชยสุวรรณ หมู่ ๓ ตำบลเชียรใหญ่ อำเภอเชียรใหญ่	
	-เสด็จฯ โครงการฟื้นฟูน้ำร้าง กลุ่มเกษตรกร หมู่ ๑๗ ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง	
๑๒.๐๐ น.	-เสวยพระกายาหารกลางวัน ณ โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ	
๑๓.๐๐ น.	-เสด็จฯ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านควนมิ้มชัย ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด	

ภาคผนวก ค
ประวัติเกษตรกร (ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง) ผู้ให้สัมภาษณ์

ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง “เกษตรทฤษฎีใหม่” ในเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

๑. ชื่อ-นามสกุล นางอุบล ไชยสุวรรณ
๒. วันเดือนปีเกิด-สถานที่ ป้าอุบล ไชยสุวรรณ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2481 ปัจจุบันอายุ 71 ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๐๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลเชียรใหญ่ อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เบอร์โทรศัพท์ 089-7250340
๓. วงศาคณาญาติ บิดา มารดา มีสามีชื่อ ลุงสนั่น ไชยสุวรรณ มีบุตรธิดา ๔ คน ได้แก่
 - ๑) นายอดุลย์ ไชยสุวรรณ
 - ๒) นายคาบตำรวจ ไชยา ไชยสุวรรณ
 - ๓) นายโชคดี ไชยสุวรรณ
 - ๔) นายอนุชา ไชยสุวรรณ
๔. การศึกษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
๕. อาชีพ

เกษตรกร/ค้าขาย
๖. เกษตรทฤษฎีใหม่

มีพื้นที่ประมาณ 27 ไร่เศษ มีบ่อเลี้ยงปลาชนิด ขนาด 6 ไร่ 1 บ่อ 3.5 ไร่ 1 บ่อ 2.5 ไร่ 2 บ่อ 2.75 ไร่ 1 บ่อ 0.5 ไร่ 1 บ่อ และ 0.25 ไร่ 1 บ่อ รวม 7 บ่อ เนื้อที่น้ำ 18 ไร่
๗. สัมพันธชุมชน
 - เป็นประธานกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลเชียรใหญ่ บ้านเพิง-อ่าวค่าย
 - ได้รับคัดเลือกเป็นแม่ดีเด่นระดับอำเภอ ประจำปี ๒๕๔๘
 - ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการการจัดตั้งการพิริอวยผ้ากฐิน พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชทินนิตถาตามดู
 - เป็นผู้ให้ความรู้ประจำฟาร์มซึ่งเป็นสถานที่ดูงานประจำแหล่งเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตสู่ความพอเพียงพร้อมกับนายสนั่นผู้ผลิต
๘. ความภาคภูมิใจ

เป็นพระมหากษัตริย์คุณเป็นต้นแบบเป็นขวัญและกำลังใจแก่ครอบครัวไชยสุวรรณที่องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมบ่อปลา โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๐

คุณแม่อุบล ไชยสุวรรณ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จ ฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเสด็จทรงงาน

เยี่ยมชมฟาร์มนางอุบล ไชยสุวรรณ ที่อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2550 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามกุมารี ได้เสด็จทรงงานเยี่ยมชมฟาร์มของนางอุบลไชยสุวรรณ ที่ ต.เชียรใหญ่ อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้หลักจากการเลี้ยงปลา รายได้รองจากการปลูกพืชขึ้นต้นและพืชผัก การเลี้ยงปลาและปลูกพืช สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี โดยมีครอบครัวนางอุบล ไชยสุวรรณ ข้าราชการ และประชาชนร่วมในการรับเสด็จฯ

คุณแม่อุบล ไชยสุวรรณ

“แม่ ฟ้าประทานเสด็จเยี่ยมปลาบปลื้มที่สุดในชีวิต”

ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง “เกษตรทฤษฎีใหม่” ในเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

๑. ชื่อ-นามสกุล ผู้ใหญ่จำเนียร นามสกุล พรหมเมือง
๒. วันเดือนปีเกิด-สถานที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๓๒ ที่อยู่ ๑๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๓๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๗๕-๓๓๖-๒๐๓ ที่อยู่ ๑๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๓๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๗๕-๓๓๖-๒๐๓
๓. วงศาคณาญาติ บิดา นายเคียง พรหมเมือง มารดา นางเคลือบ พรหมเมือง มีภรรยา ชื่อ นางสาวบุรณพร พรหมเมือง มีบุตรธิดา ๒ คน ชาย ๑ คน หญิง ๑ คน ทั้งสองทำงานอยู่ต่างจังหวัด
๔. การศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
๕. อาชีพ เกษตรกร
๖. เกษตรทฤษฎีใหม่
 - แปลงที่ ๑ เนื้อที่ ๓ ไร่ ๓ งาน เป็นบริเวณบ้านอยู่อาศัย ๓ งาน เป็นที่ดำเนินงานผลิต ๓ ไร่ ปลูกมะพร้าว ๓๐ ต้น ไม้โตเร็ว (กระถินเทพา ๒๕๐ ต้น) มะนาว ๒๓ ต้น ปลูกพืชผักสวนครัว ๔๐ ตารางวา ปลูกขนุน ๑๑ ต้น
 - แปลงที่ ๒ (เดิมเป็นไร่นาสวนผสม) เนื้อที่ ๘ ไร่ เป็นพื้นที่น้ำ ๑ ส่วน พื้นที่เพาะปลูก ๓ ส่วน พื้นที่น้ำ คือ คูน้ำที่ยกร่อง เป็นไร่นาสวนผสม พื้นที่เพาะปลูกส่วนที่ ๑ คือ ร่องที่ขุดเป็นคูน้ำแล้ว นำดินที่ขุดร่องน้ำไปเสริมพื้นที่ๆต้องการให้เป็นพื้นที่เพาะปลูก พื้นที่เพาะปลูกส่วนที่ ๒ คือ พื้นที่ๆเว้นไว้ทำนาข้าว เนื้อที่ ๒ ไร่
๗. สัมพันธ์ชุมชน
 - เป็นประธานสมาคมอาปนกิจลูกค้า รทส. อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
 - เป็นวิทยากรให้คำแนะนำเรื่องการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแก่บุคคลทั่วไป ตามที่มีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องขอความร่วมมือมาเป็นครั้งคราว
 - เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
๘. ความภาคภูมิใจ
 - ได้รับรางวัลเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญมงกุฎเงิน
 - ได้รับรางวัล “นครศรีธรรมราชเมืองมงคลคนทำดี” ที่มีผลงานดีเด่นระดับอำเภอ

ผู้ใหญ่อำเนียร พรหมเมือง

แรกเริ่มการผลิต แบบแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้ปลูกกล้วยน้ำว้า และมะนาวเป็นหลักมี พ่อค้าแม่ค้ามารับซื้อผลผลิต ทั้งกล้วยน้ำว้าและมะนาวถึงแปลงปลูก ต่อมาในปี ๒๕๔๕ เริ่มปลูก พืชอื่น ๆ ผสมผสาน และเลี้ยงปลาในร่องคู ระหว่างคันดินที่ปลูกพืชยืนต้นและพืชผัก

ผลงานที่เกิดขึ้นได้รับผลเป็นที่พอใจ ทั้งในแง่ส่วนตัวและส่วนรวม คือ ในแง่ส่วนตัวมี ผลผลิตหลากหลายมีรายได้สม่ำเสมอเลี้ยงตนเองได้ ด้านส่วนรวมเป็นตัวอย่างให้แก่เพื่อนบ้านและ บุคคลทั่วไปได้ เป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้ของชุมชนด้านการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง “เกษตรทฤษฎีใหม่” ในเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

๑. ชื่อ-นามสกุล นายชกข่อง นามสกุล ศรีคงแก้ว
๒. วันเดือนปีเกิด-สถานที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ อายุ ๖๑ ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ที่ ๒ ตำบล หัวไทร อำเภอ หัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๗๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๔-๑๘๔-๓๕๗๓
๓. วงศาคณาญาติ บิดา นายยิ่ง ศรีคงแก้ว มารดา นางประคอง ศรีคงแก้ว มีภรรยา ชื่อ นางเขียน ศรีคงแก้ว ชาวอำเภอหัวไทร คุณชกข่องเป็นพี่คนโต (มีพี่น้อง ๑๐ คน เป็นผู้ชาย ๗ คน ผู้หญิง ๓ คน) มีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า และภรรยา มีอาชีพค้าขายอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีลูก ๔ คน เป็นผู้ชาย ๒ คน ผู้หญิง ๒ คน (จบการศึกษาแล้ว) ตัดสินใจมาแลดูพ่อแม่ ลูกจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ๓ คน กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ๑ คน
๔. การศึกษา จบชั้นมัธยม ปีที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๐๕ โรงเรียนราษฎร์นวมวิทยา อำเภอหัวไทร
๕. อาชีพ เกษตรกร
๖. เกษตรทฤษฎีใหม่ ปัจจุบันพื้นที่ใช้ประโยชน์มีดังนี้
 - นาจัดใช้บริโภคพื้นที่ ๓ ไร่
 - พื้นที่เลี้ยงปลา ๒ บ่อ ๕ ไร่
 - พื้นที่บริเวณบ้าน ๑ ไร่
 - พื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ยืนต้น ไม้ผล บริเวณคันบ่อ ขอบบ่อทุกบ่อ
 - พื้นที่ให้เช่าทำนา ๒๓ ไร่ ที่เหลือ ๑๐ ไร่ ให้เช่าเป็นที่เลี้ยงสัตว์
๗. สัมพันธ์ชุมชน
 - เป็นคณะกรรมการ โรงงานปฎิชุมชนบ้านทะเลปึง
 - เป็นคณะกรรมการ โรงสีข้าวชุมชนบ้านทะเลปึง
 - เป็นกรรมการประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๒ บ้านทะเลปึง
 - เป็นประธานการประปา ประจำหมู่บ้าน
๘. ความภาคภูมิใจ คุณชกข่อง ศรีคงแก้ว เป็นคนดี มีน้ำใจกตัญญูทเวที ชื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน ประหยัดอดออม สุขุมเยือกเย็น ทุกวันพระจะเตรียมตำหรับกับข้าวจัดปิ่นโต และไปส่งพ่อแม่ที่วัดทะเลปึงให้ท่านได้ให้ท่านรักษาศีลและฟังธรรม ตลอดถึงให้ท่านได้สนทนารธรรมกับเพื่อนบ้านที่ได้ไปร่วมบุญกันที่วัด เป็นกิจกรรมความสุขที่นำของข้งนั้ก เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาวัดทะเลปึง และชุมชนบ้านทะเลปึง

คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว

“สุภาพบุรุษผู้เสียสละและกตัญญูแห่งลุ่มน้ำทะเลปึง”

จากความมั่นใจในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ความพอใจในการดำเนินงาน ความลงตัวในเรื่องพ่อแม่ พี่น้อง และครอบครัว การทำงานอย่างสุขุมรอบคอบ ทำตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน นอกจากนี้ตนเองยังมีที่ปรึกษาที่สำคัญและเป็นมันสมองให้ในการคิดวางแผนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ คือ มีน้องชายรับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยอัยการจังหวัด จังหวัดหนึ่งในภาคใต้ หากมีปัญหา ก็ไปปรึกษาเป็นคราว ๆ ไป

ความพอดีด้านจิตใจ มีแนวความคิดในเรื่องนี้โดยยึดหลัก ด้านครอบครัว บุคคลในครอบครัวเป็นหลัก เช่น ครอบครัวเดิม คิดถึงพ่อแม่ คิดถึงการตอบแทนพระคุณ คิดถึงการเสียสละ ในฐานะเป็นพี่ใหญ่คนโตจึงมาเลี้ยวดูพ่อแม่ ด้านครอบครัวของตนเองก็ให้ความสำคัญ จึงทำความเข้าใจกับภรรยาและลูก จนไม่มีปัญหาในการแยกจาก

ความพอดีด้านสังคม การใช้ชีวิตในสังคม การคบหาบุคคลอื่นและการช่วยเหลือสังคม ยึดหลักความเหมาะสม เหมาะกับฐานะความเป็นอยู่ เวลาที่พอจัดสรรให้เหมาะสมได้ เหมาะสมกับสุขภาพและวัยของตนเอง เช่น การช่วยเหลืองานสังคมส่วนรวมไม่มากไม่น้อยเกินไป แต่เป็นไปโดยสม่ำเสมอ

คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว

“สุภาพบุรุษผู้เสียสละและกตัญญูแห่งลุ่มน้ำทะเลปึง”

พ.ศ. ๒๕๔๗ เมื่อน้องสาวชื่อยินดี ศรีคงแก้ว ซึ่งเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ที่ชราภาพแล้วได้เสียชีวิตลง คนซึ่งเป็นพี่คนโต มีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า และภรรยาทำอาชีพค้าขายอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตัดสินใจมาดูแลพ่อแม่

กิจกรรมประจำวัน คุณยกย่อง ศรีคงแก้ว ทำหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่เฒ่าควบคู่ไปกับการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งเวลาทำงานดังนี้
ตนเองต้องทำหน้าที่เข้าครัวหุงหาอาหารเตรียมไว้สำหรับอาหารเช้าของพ่อแม่ หลังจากนั้นไปตลาดหัวไทร นำพืชผักที่เก็บไว้ในตอนเย็นของวันวาน ไปขายที่ตลาด ชื่อแกลงสำเร็จรูปและขนมมาฝากพ่อแม่ เป็นอาหารกลางวัน มื้อเย็น และอาหารเช้าของวันรุ่งขึ้น

ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง “เกษตรทฤษฎีใหม่” ในเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

๑. ชื่อ-นามสกุล นายประหยัด ไชยหนู
๒. วันเดือนปีเกิด-สถานที่ ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๖๗/๕ หมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๗๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘-๖๗๘๕-๔๓๕๕ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๖๕-๓๓๗-๒๐๑
๓. วงศาคณาญาติ บิดา นายครั้น ไชยหนู มารดา นางปลอบ ไชยหนู สถานภาพ โสด มีสมาชิกในครอบครัว ทั้งหมด ๕ คน คือ พ่อแม่ พี่สาว และน้องชาย ๒ คน พ่ออายุ ๗๔ ปี ป่วยเป็นอัมพฤกษ์ แม่อายุ ๗๒ ปี เป็นผู้ดูแลพี่สาวหารายได้จุนเจือครอบครัวโดยสมัครทำงานรายวัน ที่บริษัท CP ส่วนน้องชายคนรอง กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี น้องชายคนเล็ก อายุ ๒๖ ปีช่วยทำนา ๖๐ ไร่ ตนเองใช้เวลาว่างจากการทำนา ดูแลงานเศรษฐกิจพอเพียง
๔. การศึกษา จบปริญญาตรี สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอ จากมหาวิทยาลัยสยาม
๕. อาชีพ เกษตรกร
๖. เกษตรทฤษฎีใหม่
 - การเช่านาทำ ในเนื้อที่ ๖๐ ไร่ ทำนาปีละ ๒ ครั้ง
 - การปรับเปลี่ยนที่นาข้าวเป็นไร่นาสวนผสม จำนวน ๓ ไร่แล้ว บิดามารดาขอให้ดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา
๗. สัมพันธ์ชุมชน
 - เป็นกรรมการประชาคมหมู่บ้านทะเลปึง
 - เป็นกรรมการโรงเรียนปู้หมักชุมชนวัดทะเลปึง
๘. ความภาคภูมิใจ
 - ได้นำความรู้ความสามารถที่บ้านเกิดเมืองนอน ได้ชี้คแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการประกอบอาชีพการเกษตร
 - ได้เป็นกำลังสำคัญของครอบครัวในการหารายได้จุนเจือครอบครัว
 - ได้ดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่า ตอบแทนพระคุณของพ่อแม่
 - ได้เป็นกำลังสำคัญของชุมชน

คุณประหยัด ไชยหนู

การสร้างเครือข่าย เกิดจากประสบการณ์ในการ ที่เข้าอบรม เช่น อบรมหลักสูตรกองทุนหมู่บ้าน โครงการฝึกอบรมเกษตรกร ของกรมส่งเสริมการเกษตร การเข้าอบรมในหลักสูตรมี โอกาสได้ไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเกษตรกรรายสำคัญ ที่ประสบความสำเร็จในการ ทำงานเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และในฐานะที่เป็นเกษตรกร โรงงานปุ๋ยหมักและ กรรมการโรงสีข้าวชุมชน ได้สร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นในชุมชนทะเลปึงและชุมชนใกล้เคียง ใน ลักษณะการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเกิดประ โยชน์ทั้งสองฝ่าย ในท้องถิ่น การมีผู้ประกอบอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาก ๆ ประสานสร้างเครือข่ายร่วมมือกัน มี พลังมีอำนาจต่อรองในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งในอนาคต และชุมชนสามารถแก้ปัญหา ของชุมชนเองได้

คุณประหยัด ไชยหนู
 “สภาพบุรุษ ๖ ส ผู้สดโสดสละสันโดยสันติสงบ”

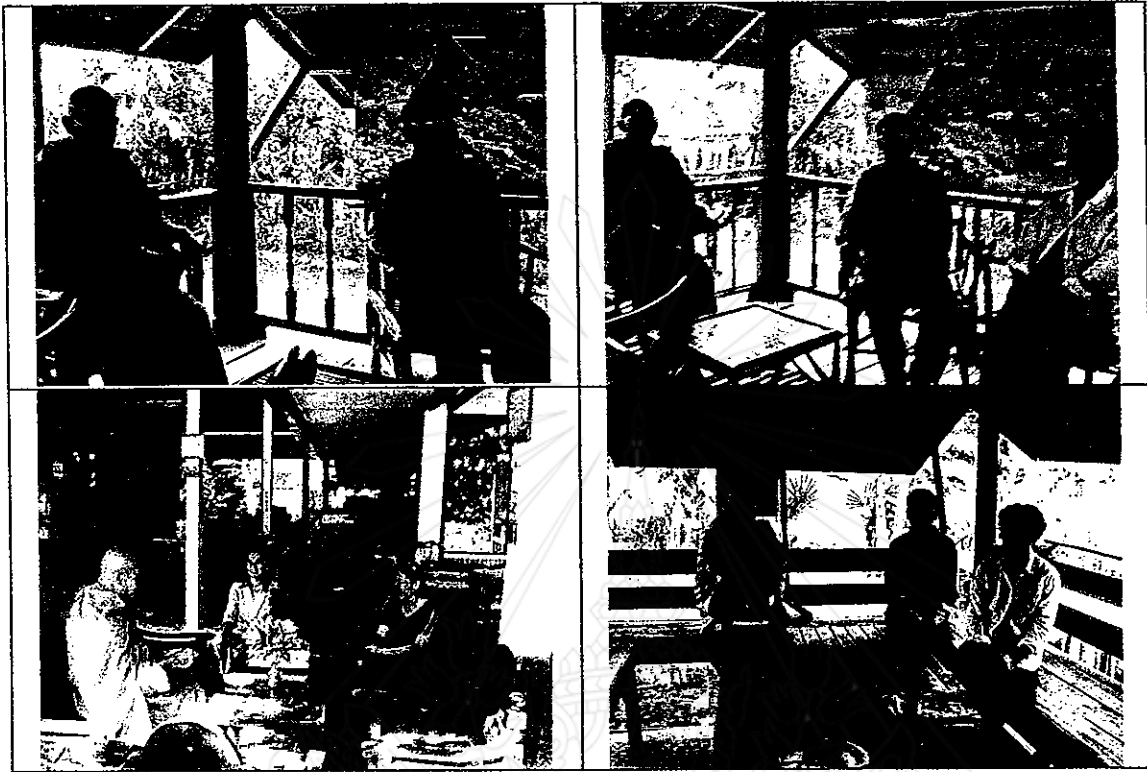
สด	หมายถึง	เกษตรกรปริญญาไฟแรง
โสด	หมายถึง	ไม่มีพันธะใด ๆ ที่จะทำให้เสียความเป็นกลาง
สละ	หมายถึง	เป็นผู้เสียสละเพื่อครอบครัวได้
สันโดษ	หมายถึง	เป็นผู้ยึดถือปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
สันติ	หมายถึง	เป็นผู้รักความสงบ สันติ และความเป็นธรรม
สงบ	หมายถึง	เป็นผู้สงบเสงี่ยมเจียมตนอยู่ตลอดเวลาไม่ฟุ้งเพื่อฟุ้งเพื่อย

ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง “เกษตรทฤษฎีใหม่” ในเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

๑. ชื่อ-นามสกุล อาจารย์เสถียร นามสกุล หนูเกื้อ
๒. วันเดือนปีเกิด-สถานที่ ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๒๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘-๐๐๐๐-๐๐๐๐
๓. วงศาคณาญาติ บิดา แก้ว หนูเกื้อ มารดา ผอม หนูเกื้อ
สถานภาพสมรส คู่สมรส ชื่อ นางปลีก หนูเกื้อ มีคนในครอบครัว ทั้งหมด ๓ คน คือ
ตนเอง ภรรยา และลูกสาว
๔. การศึกษาปริญญาตรี
๕. อาชีพ ข้าราชการบำนาญ เกษียณราชการในตำแหน่ง/เกษตรกร
๖. เกษตรทฤษฎีใหม่
 - มีที่ดินจำนวน ๒๕ ไร่ เป็นที่ดินสำหรับปลูกพืชผสมผสานและเลี้ยงปลา ๔ ไร่
 - เป็นที่ดินบริเวณบ้าน ๑ ไร่
 - เป็นที่ทำสวนตาลโดนด ๒๐ ไร่
 - ในกุน้ำปล่อยปลาธรรมชาติ เช่น ปลากระตี่ ปลาหมอ ให้เป็นอาหารของปลาช่อน
รายได้จากเกษตรผสมผสาน ดำเนินงานแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้ประมาณปีละ
๖๔,๐๐๐ บาท เป็นรายได้เสริม จากรายได้หลักคือเงินเดือนข้าราชการบำนาญ
๗. สัมพันธชุมชน
 - เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านลำคลอง หมู่ที่ ๗ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัด
นครศรีธรรมราช
 - เป็นกรรมการกลุ่มชาวบ้านลำคลอง
 - เป็นกรรมการวัดบูรณเวาส ตำบลเขาพังไกร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
๘. ความภาคภูมิใจ
 - ในความเป็นครูที่ได้ปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
 - ในความเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชน
 - ในความเป็นครูเกษียณใช้เวลาว่างไปสอนเด็กโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
 - ในความเป็นปราชญ์ชุมชนที่เดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
 - ฯลฯ

อาจารย์เสถียร หนูเกื้อ

ในฐานะกรรมการกลุ่มชาวนา ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร เข้าอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ของกรมส่งเสริมการเกษตร ทำให้ได้ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงจากบุคคลที่สำคัญต่าง ๆ เช่น “สวนนายคำ” (นายคำดี ฉิ่งสุวรรณ โรจน์) อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร และลุงประสงค์ ธรรงค์ เจ้าของเหรียญแมกไซไซ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช การสร้างเครือข่ายในชุมชนใกล้เคียงในอำเภอหัวไทร ได้ประสานกับผู้ใหญ่จำเนียร พรหมเมือง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอศึกษาเรื่องโรงงานปุ๋ยหมักชุมชนและโรงสีข้าวชุมชน สำหรับจะได้ดำเนินการรวมตัวกันเพื่อขอจัดตั้งโรงงานปุ๋ยหมักชุมชนและโรงสีข้าวชุมชนในอนาคตต่อไป ขณะนี้คนในชุมชนบ้านลำคลองได้จัดซื้อปุ๋ยหมักจากโรงงานปุ๋ยหมักชุมชนบ้านทะเลปึงเป็นการเริ่มต้นสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างยิ่ง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : พระประเสริฐ ปิยสีโล (หนูยิ้มซ้าย)
วัน เดือน ปี เกิด : ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑
สถานที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๒๐๘ หมู่ที่ ๑ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัส ๘๐๑๒๐

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๐๗ : มัธยมศึกษา จาก โรงเรียนทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. ๒๕๑๓ : ปวศ. เกษตรกรรม วิทยาลัยเกษตรกรรมนครศรีธรรมราช
พ.ศ. ๒๕๔๘ : สำเร็จปริญญาตรี เทคโนโลยีการเกษตร สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
พ.ศ. ๒๕๕๐ : สำเร็จศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๑๓ : ผู้ช่วยพนักงานสินเชื่อประจำสาขาชุมพร ธกส. สาขาชุมพร
พ.ศ. ๒๕๑๘ : หัวหน้าหน่วย ธกส. อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร
พ.ศ. ๒๕๑๙ : หัวหน้าหน่วย ธกส. อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
พ.ศ. ๒๕๒๑ : ผู้ควบคุมงานสินเชื่อ ธกส. สาขาชุมพร

ประสบการณ์

พ.ศ. ๒๕๒๕ : ศึกษาดูงานด้านการเกษตร ที่ประเทศมาเลเซีย
พ.ศ. ๒๕๒๙ : ศึกษาดูงานด้านการเกษตร ที่ประเทศเกาหลีใต้
พ.ศ. ๒๕๓๕ : ศึกษาดูงานด้านการเกษตร ที่ประเทศสาธารณประชาชนจีน
พ.ศ. ๒๕๓๕ : เป็นกรรมการบริษัท ไทยธุรกิจเกษตรจำกัด (บริษัทร่วมทุนระหว่าง ธกส. กับ สหกรณ์การเกษตรลูกค้ำ ธกส.)
พ.ศ. ๒๕๓๘ : เป็นกรรมการร่าง พรบ. สภาการเกษตรแห่งชาติ

สถานที่ทำงาน

พ.ศ. ๒๕๔๗- : เจ้าอาวาสวัดทะเลเป้ง หมู่ที่ ๒ ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๑๒๐
ปัจจุบัน